

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET VE PAZARLAMA ANABİLİM DALI

TARİFE DIŞI ENGELLER: TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ
TEKSTİL TİCARETİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

TEZİ YAZAN
Türkay GIRAN

1. Tez Danışman: Prof. Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU

2. Tez Danışman: Doç. Dr. Semiha AYTEMİZ (Mersin Üniversitesi)

Jüri üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Necdet GÜLGÜN

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Saadet SAĞTAŞ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Almila BURGAÇ ÇİL (Çukurova Üniversitesi)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / HAZİRAN 2021

ONAY

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ' NE

20181460 numaralı öğrencimiz olan **Türkay GIRAN** tarafından hazırlanan “**TARİFE DIŞI ENGELLER: TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ TEKSTİL TİCARET ÜZERİNE BİR UYGULAMA**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından oy birliği ile **Uluslararası Ticaret ve Pazarlama** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. İçi asıl üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. dışı asıl üye – 2. Tez Danışmanı : Doç. Dr. Semiha AYTEMİZ
(Mersin Üniversitesi)

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. içi - Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Necdet GÜLGÜN

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. içi - Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Saadet SAĞTAŞ

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

Üniv. dışı - Jüri asıl Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Almila BURGAÇ ÇİL
(Çukurova Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.)

18/06/2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Aileme Sevgilerimle...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ☐ Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ☐ Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ☐ Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- ☐ Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ☐ Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

18/06/2021

Türkay GIRAN

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında bilgi, birikim, tecrübe ve deneyimleri ile bana yol gösterici ve destek olan, dünya şartlarını zorlayan pandemi sürecinde bile ne zaman ulaşmak ve konu hakkında danışmak istediğim durumda değerli zamanını bana ayırarak büyük bir sabırla yararlı olabilmek adına elinden gelen bütün fedakârlıkları sunan değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Mahir FİSUNOĞLU'na ve Doç. Dr. Semiha Aytemiz'e sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım. Değerli jüri üyelerim ve eğitim süresince desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans süresince Çağ Üniversitesi'nde verilen eğitim, destek, yardım ve bilgilerinden dolayı, sayın hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

TARİFE DIŞI ENGELLER: TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ TEKSTİL TİCARET ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Türkay GIRAN

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası Ticaret ve Pazarlama Anabilim Dalı

1. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU

2. Tez Danışmanı: Doç. Dr. Semiha AYTEMİZ

Haziran 2021, 94 sayfa

Tarife dışı ticaret engeller yeni bir tanım olmamakla birlikte 1960'lı yılların başında ortaya çıkmaktadır. Tarife en yalın tanımı ile ürünün ülkeye girişi esnasında uygulanan vergidir. İthal edilen ürünlerin maliyetini arttırır, dış ticareti saptırır, fakat devletlere önemli gelirler sağlar. Tarife dışı engeller ise, uluslararası ticareti vergi haricinde kısıtlayan uygulamalardır. Ticarete engellerin uluslararası ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinin artmasına paralel olarak bu önlemler önce GATT, daha sonra ise DTÖ bünyesinde ele alınmaya başlanmıştır. Tarife dışı engeller hemen hemen her sektörde karşımıza çıkabilmektedir. Dünyanın artık duyarlı olduğu küresel korumacılık hareketleriyle ya da insan ve hayvan sağlığı konusuna dikkat çekmek üzere bu alanlarda katı yaptırımlar içeren tarife dışı görünür ya da görünmez engeller uygulanmaktadır. Bu araştırmada Türkiye Avrupa Birliği dış ticaretinde tekstil sektörüne dayalı tarife dışı engellerin saptırıcı bir yönünün olduğunu, 2016-2020 gümrük tarife cetvellerine bakıldığında konulan engellerin aynı istikrarla tekrarlandığını, özellikle 52. fasıl pamuk sektöründe yaşanan kısıtlamaların ticareti bir hayli zorlaştırdığı yönünde tespitler elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarife dışı engeller, Korumacılık, Serbestleşme, Gümrük Tarife Cetveli

ABSTRACT**NON- TARIFF BARRIERS: AN APPLICATION IN TEXTILE TRADE
BETWEEN TURKEY AND THE EUROPEAN UNION****Türkey GIRAN****Master Thesis, Department of International Trade and Marketing****1. Supervisor: Prof.Dr. Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU****2. Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Semiha AYTEMİZ****June 2021, 94 pages**

Although non-tariff trade barriers are not a new definition, the term first appeared in the early sixties. In its simplest definition, the tariff is the tax applied during the entry of the product into the country. It increases the cost of imported products but provides significant income to the states. Non-tariff barriers are practices that restrict international trade other than taxes. In parallel with the increase in the negative effects of trade barriers on international trade, these measures have been started to be handled first within the GATT and then within the WTO. Almost all of the non-tariff barriers are the global protectionism movements to which the world is currently sensitive, or the visible or invisible non-tariff barriers with stricter sanctions in these areas to draw more attention to human and animal health. In our company, it has been determined that non-tariff barriers based on the textile sector in Turkey's foreign trade with the European Union have a deterrent aspect, and when the 2016-2020 customs tariff programs are examined, the obstacles have repeated in the same way in Chapter 52 of Customs Tariff Schedule.

Keywords: Non-Tariff Barriers, Protectionism, Liberalization, Customs Tariff Schedule

ÖNSÖZ

Çalışmada Özel İhtisas Komisyon Raporları ve Gümrük Tarife Cetveli 2016 'dan 2020 ' e kadar ki olan 52. fasıl üzerine uygulanan tarife dışı engeller etkisi incelenmiştir.

Ayrıca çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın arka planı, amacı, önemi, kapsamı ve sınırlılıkları, beklenen katkıları yer almaktadır. İkinci bölümünde altı kısma ayrılmıştır. Bu bölümde dış ticaret politikaları, tarife dışı engeller, Türkiye'nin dış ticaretindeki gelişimi, Türkiye'nin tekstil ticareti, Tekstil ticaretine ilişkin düzenlemeler ve Türkiye - AB arasındaki tekstil ticareti aynı zamanda tarife dışı engelleri bulunmaktadır. Üçüncü bölümünde yöntem, dördüncü bölümünde bulgular ve beşinci bölümünde sonuç ve öneriler kısmına yer verilmiştir.

18/06/2021

Türkay GIRAN

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
EKLER LİSTESİ	xiv

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Arka Planı	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Problemleri.....	2
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	4

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Dış Ticaret Politikalarının Gelişimi	6
2.1.1. Dış Ticaret Politikası Tanımı ve Araçları.....	6
2.2. Geleneksel Korumacılık ve Yeni Korumacılık	10
2.3. Tarife Dışı Engeller ve Çeşitleri	13
2.3.1. Tarife Dışı Engeller	13
2.3.2. Tarife Dışı Engellerin Çeşitleri.....	15

2.3.2.1. Teknik Engeller	15
2.3.2.1.1. İthalatı Etkileyen Engeller	15
2.3.2.1.2. İhracatı Etkileyen Engeller	18
2.3.2.2. Teknik Olmayan Engeller.....	19
2.3.2.2.1. İthalatı Etkileyen Engeller	19
2.3.2.2.2. İhracatı Etkileyen Engeller	26
2.4. Türkiye'de Dış Ticaretin Gelişimi.....	28
2.5. Türkiye'nin Tekstil Ticareti.....	34
2.5.1. Türkiye'de Tekstil Ticaretine İlişkin Düzenlemeler	38
2.5.1.1. Çok Elyaflılar (MFA) Anlaşması ve Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması (ATC)	38
2.5.1.2. Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Gözetim ve Korunma Önlemleri	39
2.6. Türkiye- AB Arasındaki Tekstil Ticareti ve Tarife Dışı Engeller	40
2.6.1. Türkiye- AB arasındaki Tekstil Ticareti.....	40
2.6.2. Türkiye- AB Arasındaki Tarife Dışı Engeller	44

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yapılışı.....	46
3.2. Veri Toplama Araçları	46
3.3. Verilerin Analizi.....	46
3.3.1. Tarife Dışı Engelleri Ölçme Yöntemi	46

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. Bulgular.....	51
--------------------	----

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum	61
------------------------------	----

BÖLÜM VI**6. SONUÇ VE ÖNERİLER**

6.1. Sonuç ve Öneriler..... 63

7. KAYNAKÇA..... 65

8. EKLER 75

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ATC	: Hazır Giyim Anlaşması
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
EKİÖ	: Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi Destek Programı
GAİB	: Güneydoğu Anadolu İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GB	: Gümrük Birliği
IBRD	: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
IMF	: Uluslararası Para Fonu
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MFA	: Çok Elyaflılar Anlaşması
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SPS	: Sağlık ve Bitki Sağliğı Önlemleri
STA	: Serbest Ticaret Antlaşması
TBT	: Ticarete Teknik Engeller Anlaşması
TDE	: Tarife Dışı Engeller
TL	: Türk Lirası
TTYO	: Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Türkiye İmalat Sanayi Ticaretinin Yapısı</i>	33
Tablo 2. <i>Türkiye Tekstil Ticaretin Alt Sektörler İtibariyle Yapısı</i>	37
Tablo 3. <i>Türkiye-AB Ticaretinde Tekstil Sektörünün Payı (%)</i>	42
Tablo 4. <i>Türkiye 'nin AB ile Tekstil Ticaretinin Alt Gruplar Dağılımı</i>	43
Tablo 5. <i>Gümrük Tarife Cetveli 2016- 2020 52. Fasıl</i>	55

EKLER LİSTESİ

8.1. Etik Kurul İzni.....	75
8.2. Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	78
8.3. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik Yazısı.....	80

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Arka Planı

Tarife, ithalat ve ihracatlar üzerine uygulanan bir vergidir. Tarife bir vergi olduğuna göre, fiyat mekanizması yoluyla işlemektedir. Tarife dışı engeller, gümrük tarifesinin dışında, uluslararası mal ve hizmet akımlarının serbest ticaret koşulları altında gerçekleşmesini engelleyici her türlü araç ve politikalardır. Bir malın ithal edilebilecek miktarı üzerinde fiziki bir sınır oluştururlar (<http://www.tuicakademi.org>, 18.12.2019). İthalatın değeri ya da miktarı üzerinden alınan vergilere de gümrük tarifesi denilmektedir. Gümrük tarifesi gümrüklere uygulanan bir vergi sistemidir. Gümrük tarifesi, geniş çerçevede dış ekonomi politikasının, dar çerçevede ise dış ticaret politikasının en eski ve en çok kullanılan araçlarından biridir. Gümrük, belli bir malın gümrük sınırını geçişinde ödenen vergi ve harçlar toplamıdır (<http://www.oaib.org.tr>, 01.11.2019). Ticaret özgürlüğü, bir ülke ekonomisinin ithalata ne kadar açık olduğunun ve vatandaşlarının uluslararası piyasalarda alıcı veya satıcı rolünü ne kadar kolay üstlenebileceğinin bir ölçüsüdür. Basitçe söylemek gerekirse, ticaret özgürlüğü, bir ülkenin ithalat ve ihracatını tarifeler veya kotalar yoluyla kontrol etme derecesini ölçmeye dayanır. Ticaret kısıtlamaları genellikle hükümetler tarafından tarifeler, kotalar veya ürün yasakları yoluyla uygulanır. Bir devletin bu kısıtlamalara karşı savunması, genellikle yerel üreticileri korumak ve yerli üretimi teşvik etmektir. Ancak yerli üretimin olmaması ülkenin refah düzeyini düşürmektedir (Kangalı, Uyar ve Buyrukoğlu, 2014, s. 98). Tarife dışı engellerin tanımı ise, hükümetler, makamlar tarafından yasalar, yönetmelikler, politikalar, koşullar, kısıtlamalar veya özel gereksinimler ve yerli sanayileri yabancı rekabetten koruyan yasaklar biçiminde de alınan farklı önlemler bünyesini içermektedir (<https://www.ihracat.co>, 18.12.2019). Dış ticareti kısıtlayan politikalar olarak görülebilir ve uluslararası ticaret kurallarına aykırı olabilmektedir. Bu tür politikalar arasında, ticaret anlaşmalarını ihlal eden rekabet ve devlet alım politikalarında kullanılan engeller yer alabilmektedir (<https://dfat.gov.au/trade/exporters-and-importers>, 18.12.2019).

Günümüzde her ülke coğrafi ve fiziki imkânlarına, beceri düzeyine ve sahip olduğu üretim türlerine ve stratejilerine göre ekonomik büyüme ve kalkınma gerçekleştirebilmektedir.

Bu fikirler bir bakıma ekonomik kalkınmanın amaçlarıyla bağlantılı olarak kullanılacak araçları da tanımlar. Örneğin, bu avantajları değerlendirerek ülke içerisinde dışardan satın alınan mal ve hizmetlerin yurt içinde üretilmesine olanak sağlayan bir yapı ile ekonomik kalkınma sağlanmaya çalışılacaktır (Korkmaz ve Aydın, 2015, s. 94).

Çalışmamızın arka planında yer alan belirli tanımlamalara 1.6. bölümde yer verilmiştir. Çalışmamız; bu bağlamda tarife dışı engellerin ayrıntılı incelemesini, tarife dışı engellerin dış ticaret politikaları ile ilişkisini, Türkiye'nin ticaret sürecini, Avrupa Birliği boyutu ve tekstil sektörü çerçevesinde kapsamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı tarife dışı engelleri, Türkiye tekstil endüstrisi ve Avrupa Birliği açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Bu inceleme sırasında; a) tarihi gelişim içinde tarife dışı engellerin ilk kez ortaya çıkışı, etkileri ve şu andaki engeller ile karşılaştırma yapılması öngörülmektedir. b) Yeni korumacılık ve geleneksel korumacılık arasındaki farklar irdelenmektedir. Ülkelerin bu engelleri ne zaman ve hangi nedenle kullanmaya başlamasıyla ilgili incelemeler yapılmaktadır. c) Tarife dışı engellerin Birleşmiş Milletler ve Ticaret Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yapılan sınıflandırma ile açıklanması da yapılmaktadır. d) Türkiye'nin geçmişten günümüze dış ticaret hacminde büyük bir paya sahip olan Avrupa Birliği ile yapmış olduğu tekstil ticaretindeki tarife dışı engeller detaylı irdelenip, aktarılması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Problemleri

Dış ticaret politikalarının Türkiye'ye etkileriyle birlikte yeni korumacılık adı altında konulan bazı gözetim kısıtlamalarının tekstil sektörüne nasıl bir etki yarattığı konusunda durulması, bu etkinin belirtilen sektörün toplam dış ticaret payına nasıl ve ne yönde etkilediğinin incelenmesidir. Çalışmamızda problem noktamız; tarife dışı engellerin Türkiye'nin dış ticaret payının yüksek olduğu ülke grubu olan AB ile yapılan tekstil ticaretinde uygulanan engellerin incelenmesi ve bu engellerin dış ticareti saptırıcı

etkisinin olup olmadığına bakılmasıdır. Bu etkilerin istikrarlı olup olmadığı ve nasıl bir trend içinde gerçekleştiğine çalışmamızda yer verilmektedir.

1.4. Araştırmanın Önemi

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası görüşmelerde varılan önemli bir anlaşma konusu, tarife ve tarife dışı engellerin azaltılması ve basitleştirilmesiydi. 1967'de tamamlanan Kennedy Round, gelişmiş ülkelerin mamul mallar üzerindeki tarifeleri yarıya indirmesini sağlamıştır. 1979'da sona eren Tokyo Round, daha çok tarife dışı engellere odaklandı ve bu alanda keyfiliği sınırlayan yasalar çıkarıldı.

GATT'ın yürürlükte olduğu dönemde hem kurumsal statü hem de yaptırım çalışmaları zayıflamıştır. Bu sistem, uluslararası gönüllü ihracat kısıtlamaları gibi istisnalarla karışık hale gelmiştir. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri gibi büyük devletlerin çıkardığı özel kanunlar çerçevesinde farklı tarifeler ve kotalar uygulanmıştır. DTÖ anlaşmasını imzalayan ülkelerin sadece sözleşme yanlısı olmayıp, GATT'ta olduğu gibi organizasyona katılmaları da etkili olmuştur (Dalar, 2006, s. 130). Tarife dışı engeller, gönüllü ihracat kısıtlamaları, ithalatta ek vergilendirme, ithalat yasakları, sağlık, güvenlik, çevre standartları, idari düzenlemeler, damping, ihracat sübvansiyonları, kamu kurum ve kuruluşların açık ihale ve satın alma politikaları, gibi araçlar olabilmektedir. Ancak anti-dampinge yönelik çeşitli uygulamalar ile telafi edici vergiler, tarife dışı engeller arasında önde gelmektedir (Sarı ve Demir, 2016, s. 89).

Tarife dışı engellerin önüne geçilmesi ve düzenlemelerin güzergahında yeni yol, yöntem ve taktiklerin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu istikamette sonuncusu 19-23 Ekim 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen görüşmelerde tarifeler ve pazara giriş, kamu ihaleleri, hizmet ticareti, yatırımlar, menşei kaideleri, tertip etmelerde, ticaretteki teknik engeller, sağlık, sektör bazlı mevzular, sürdürülebilir kalkınma, enerji ve işlenmiş mahsullerin ticareti, ufak ve orta büyüklükteki şirketler, gümrükler ve ticaret basitleştirici harekâtlar, fikri mülkiyet hakları, rekabet, kamu firmaları ve sübvansiyonlar, devletlerarası anlaşmazlık halleri gibi bir çok mevzuda ayrıntılı görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Dereli, 2016, s. 443). Kısaca bahsettiğimiz tarife dışı engellerin takibinde çalışmamızda engel kararlarının başta Türkiye olmak üzere, etkileri ve AB ile yapılan ticaretteki olumlu olumsuz yönlerinin ayrıntılı incelenmesi ve aktarılması çalışmamızın önemini vurgulamakta ve bu konudaki çalışmalara ve çözüm önerileri geliştirilmesine de kendi çapında katkı sağlamaktadır.

1.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Çalışmamız dış ticaret politikalarından başlayarak akabinde Türkiye dış ticaret politikalarına geçiş gerçekleşmektedir. Tarife dışı engellerin tanımlanması ve UNCTAD sınıflandırmasına göre alt başlıklar halinde incelenip anlaşılabilir olması temel hedeftir. Daha sonra Türkiye- Avrupa Birliği arasındaki dış ticaret payının önemini vurgulaması, Türkiye ile bu ülke grubu arasında önemli bir paya sahip olan tekstil sektörünün incelenmesi ve bunun üzerine bir takım araştırmalar yapılması öngörülmektedir. Türkiye- AB arasında ki tekstil ticaretinde uygulanan engellerin neler olduğu da incelenip, çalışmamız da yer verilmektedir.

1.6. Tanımlar

Küreselleşme: En yalın haliyle, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insan, toplum ve devletlerarasındaki iletişim ve etkileşim boyutunu “karşılıklı ihtiyaç ve bağımlılık” kavramı çerçevesinde giderek artış göstermesidir (Bayar, 2008, s. 25).

Gümrük Tarifesi: İki temel kavram vardır. Bunlardan biri gümrük diğeri ise tarifedir. Gümrük, belli bir malın gümrük hududunu geçişinde ödenen vergi ve harçlardır. Tarife ise, uluslararası ticarete mevzu olan tam mallara uygulanan vergileri tanımlayan listeleri de içeren geniş kapsamlı bir tanımdır (<https://www.oaib.org.tr>, 10.05.2020).

GATT: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra imza atılan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması GATT, gümrük aidatlarının tarifelerin indirilmesini sağlayarak uluslararası ticaretin büyümesine ehemmiyetli katkılar sağlamıştır. Uluslararası ticaretin özgürleştirilmesinde ticari serbestleşmede son hedef, küresel seviyede özgür ticareti sağlamaktır (Görgün ve Adıgüzel, 2020, s. 9).

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü, DTÖ, Uluslararası Para Fonu, IMF ve Dünya Bankası dünya ekonomisinin temel direkleridir. Bu kurumların ilkeleri II. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın en önemli ekonomik ve siyasi çabası haline gelen ve yeni bir dünya düzeninin yolunu açan ABD'nin önderliğinde başlamıştır (Şahinöz, 2002, s. 1).

Tarife Dışı Engeller: Ülkelerin korumacılık yaklaşımlarına ve dış ticaret siyaseti politikalarına bakıldığında, 1970'li senelerde korumacılık yaklaşımı ile İkinci Dünya Savaşı evvelindeki korumacılık anlayışı ve politikalarının farklılaştığı

görülmektedir. Bu yeni dış ticaret siyaseti vasıtaları, "yeni korumacılık" veya "tarife dışı engeller" olarak adlandırılmaktadır (Elitaş ve Şeker, 2017, s. 56).

BÖLÜM II

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Dış Ticaret Politikalarının Gelişimi

2.1.1. Dış Ticaret Politikası Tanımı ve Araçları

Dış ticaret politikası, bir ülkenin dış ticaretinin hacmini, bileşimini ve doğrultusunu etkilemeye tabi her türlü müdahaleyi ifade etmektedir. Ülkeler dış ticaret politikaları ile dış ticaretin yönünü değiştirmek için müdahale edebilirler. Bu müdahaleler sadece bir ülkenin dış politika önceliklerine değil, ekonomik yapının talep ettiği ürünlerde dışa bağımlılığa da bağlı olabilir (Seymen, Bilici ve Şanlısoy, 2009, s. 2). Dış ticaret politikası bakımından tarihsel süreçte dönemin gereğine göre bir çok fikir savunulmuştur. Tarihsel olarak bunlardan birincisi Realizm'dir ve orijinleri Thucydides'e kadar gitmektedir. Sonrasında Niccola Machiavelli, Thomas Hobbes tarafından sürdürülen ve yüzyıllar boyu geçerliliğini gözeten bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın özü, korumacılık politikalarına dayanır. Bu nedenle, uluslararası ticarete sistematik korumacı politikaların uygulanması Merkantilist döneme dayanmaktadır. Merkantilistler, ulusal sanayinin dış rekabete karşı lüzumlu korunması, dışarıdan hammadde alıp, katma bedeli yüksek ürünler satmayı ve satılan ürünlerin karşılığı olarak elde edilen değerli maden stokunu artırarak devletin zenginleştirilmesini, oluşturulan değerli maden stokları ile güçlü bir ordu ve donanma kurarak pazarların emniyete alınmasını öngörmüşlerdir (Çütçü ve Yaşar, 2019, s. 266). Merkantilist ekonomik düşünce, milletler arası ticarete kâr elde etmenin tek yolunun ihracat olduğunu kabul etmektedir. Bu karların doğası gereği de, milletler arası ticaret sıfır toplamı bir oyundur. Sıfır toplamı bir oyunda ise devletin kendi amaçları güzergahına yönelmesi yaşamda kalmasını sağlayacak tek çare olarak görünmektedir. Böylece koloncilik de hukukileştirilmiş olur (Gençoğlu, 2013, s. 84).

Adam Smith'in 1776'da yayınlanan "Ulusların Zenginliği" adlı eserinde ticaretçi politikalar eleştirir ve serbest piyasa ekonomisinin önemine vurgu yapılmaktadır. A. Smith, Merkantilizm tarafından korunan ülkelerin zenginlik kaynağının değerli metal stokları olduğu, piyasaya devlet müdahalesi gerektirdiği ve değerli metalleri içeride tutmak için ihtiyatlı politikalar gerektirdiği fikrine karşı çıkmıştır (Karaş, 2017, s. 246).

Smith, serbest ticaret ve uluslararası büyümenin faydalarını “saf üstünlük teorisinde” açıklamıştır. Bu nedenle, iki ülkeli modelde, bir ülke ürettiği tüm varlıkların inşasında diğerinden daha düşük maliyetle uzmanlaşmalıdır. Üretilen ürünü düşük maliyetle ihraç ederken, yüksek iç maliyetli ürünleri ithal etmelidir. Ancak burada maliyet kavramı sadece homojen olduğu varsayılan emek faktörleri ile ilgilenmektedir (Bayraktutan, 2003, s. 177). A. Smith'in “ mutlak üstünlük teorisi” uluslararası ticaret sisteminde baskın teori haline gelen D. Ricardo'nun “karşılaştırmalı üstünlük teorisi” tarafından bilimselleştirilmiştir. Birinci Sanayi Devrimi üretiminin serbest ticaret tartışması ve maliyet avantajları, İngiltere ile 19. yüzyılda baskın ekonomik güç haline gelmiştir. Buna karşılık bu dönemde, İngiliz rekabetine karşı Almanya'da ve ABD'de bebek sanayilerin korunması amacıyla uluslararası ticaretin kısıtlandırılmasına yönelik koruyucu politikalar uygulanmıştır. 1929 Büyük Buhranından sonra ticarileşme politikalarına geçen ve dünya ticaretini durduran bazı gelişmiş ülkeler, bu politikalar sonucunda oluşan stoklar nedeniyle 1940'ların başında daha çok serbest ticaretin getirilerine odaklanmaya başlamışlardır. Ayrıca, savaşın sonunda ortaya çıkacak ödeme çabaları, tüm ülkelerin daha güçlü bir döviz hakimiyeti uygulayacağı varsayımını körüklemekte, bu da uluslararası ticareti daha da kısıtlayacak ve mevcut duruma göre ekonomik kuruluşu yeniden yasaklayacağı evhamı beynelmilel ekonomik sistemin inşasına dönük çalışmalara sürat kazandırmıştır (Alagöz ve Yapar, 2007, s. 3-4).

Bunun nedeni, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra siyasal özgürlük kazanan az gelişmiş ülkelerin devletin öncülüğünde içe dönük sanayileşme politikaları uygulamış ve gelişmiş ülkelerin Soğuk Savaş nedeniyle bu eğilime yanıt vermemiş olmalarıdır. Az gelişmiş ülkelerin çoğu, yabancı yatırım yerine devletlerarası borçlanmayı tercih etmiştir (Şenses, 2004, s. 2). İkinci Dünya Savaşının bitiminden sonraki dönemde dünya ekonomisi giderek artan bir uluslararası ticarete şahit olmaktadır. Dünya ticaretinin üretimden daha hızlı bir şekilde artmasının en önemli sebebi ticaretin önündeki engellerin önemli ölçüde kalkmasıdır. Uluslararası ticaretin serbestleşmesi yönündeki en önemli adım Tarifeler ve Ticaret Genel Antlaşması'nın (GATT) 1948 yılında yürürlüğe girmesiyle atılmıştır (Oguz ve Binhan, 2004, s. 25).

1948 yılında yürürlüğe giren GATT çerçevesinde gümrük tarifeleri ve kotaların kaldırılarak uluslararası ticaretin küresel ebatlarda serbestleştirilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Küresel ticaretin büyümesinde GATT'ın getirdiği düzenlemelerin yanı sıra, iletişim ve haberleşme başta olmak üzere teknolojinin de bir hayli önemli tesirleri vardır. Bu nedenle erişim maliyetleri düşmüş beynelmilel pazar büyümeleri

daha kolayca takip edilebilir bir gidişata erişmiştir (Aydemir ve Kaya, 2007, s. 269). Ülkelerin uluslararası ticaretlerini serbestleştirmelerindeki asıl hedef, yükselen ticaretle birlikte milli geliri ve dolayısıyla ekonomik büyümeyi artırmaktır. Ülkelerin dış ticaretten kârlı çıkabilmeleri ise makroekonomik istikrarı başarabilmelerine bağlıdır. Makroekonomik istikrarın sağlandığı bir ekonomide dışa açılma süreci, ticari kâr marjlarından yararlanmak isteyen yabancı sermayenin ülkeye girişini teşvik etmektedir. Bir taraftan anapara girişi ülkedeki anapara birikimi gereksiniminin karşılanmasını sağlarken, öbür taraftan yeni ürün ve işletmelerin piyasaya girmesi monopolcü eğilimlerin ortadan kalkmasına destek olmaktadır (Sandalcılar ve Yalman, 2012, s. 50). Uluslararası ticarete üstünlük elde etmek isteyen ülkeler, teknolojik büyüme, araştırma ve geliştirme çalışmaları ve ölçek ekonomileri gibi mevzularda çalışmalarını artırırken; bir yandan da yeni pazarlara erişme dürtüsüyle ticaretin önündeki engelleri kaldırmaya yönelmişlerdir (Güneş, Mavuş ve Oduncu, 2013, s. 2). Serbest ticaret, ithalat veya ihracatta herhangi bir gümrük tarifesi veya sübvansiyonsuz, kota veya diğer ticaret kısıtlamaları olmayan, bir dış ticaret politikası olarak tanımlanmaktadır. Ticaretin serbestleştirilmesi, genellikle sosyal veya ekonomik politika alanlarında kısıtlamalarının gevşetilmesi anlamına gelmektedir. Bazı bağlamlarda, bu süreç veya kavram her zaman olmamakla birlikte çoğu kez bir düzenleme olarak adlandırılır. Ticaretin serbestleştirilmesinin ana argümanı, ülke ekonomisini uluslararası rekabete açmanın daha fazla verimliliğe yol açmasıdır (Drozd ve Miskinis, 2011, s. 41). Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde kurulan IMF, Dünya Bankası, GATT ve OECD gibi uluslararası kuruluşların hayata geçmesi, uluslararası ticaretin uluslararasılaşmasını ve serbestleşmesini hızlandırmıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllarda bu örgütlerin katkılarıyla yeni bir küreselleşme dalgası ortaya çıkmıştır. Hemen hemen tüm kuruluşlar 1940'ların sonlarında kurulmuştur (Göngen, 2013, s. 125).

Küreseleşme; sanayileşme, ticaret ve hizmet kesimlerinde var olan ve şirketlerin kaçınılmaz olarak karşı karşıya kaldıkları rekabetin ebatlarını ve tesir alanlarını değiştirmiştir. Rekabetin küreselleşmesinde, tesiri gün geçtikçe çoğalışta olan rekabetle beraber değişen pazar şartları ve teknolojik büyümeler de, şirketlerin ve dolayısıyla hükümetlerin rekabet güçlerini yüksek miktarda etkilemektedir (Erdoğan, 1999, s. 7).

Dünyayı 1930 yılındaki Büyük Buhran krizine sürükleyen etkenlerden biri olarak kabul edilen yüksek tarife uygulaması GATT ile yavaş yavaş terk edilmiş ve dünya ticareti tarife dışı gibi yeni korumacı yöntemlerin getirdiği sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Yeni gözetim prosedürleri, hükümetlerin ekonomik faaliyetlere

beklenmedik bir şekilde daha fazla müdahale etmesini basitleştirmektedir (Baytar, 2011, s. 272). 1970’li senelerin başında Bretton Woods sisteminin çökmesi ile beraber anapara hareketlerinde süratli bir yükseliş olmuştur. 1980 sonrası yarıyıldan itibaren ise ekonomideki liberalleşme ve özgürleşme ile beraber globalleşme daha çok ön plana çıkmıştır (Aytekin, 2013, s.132). 1980 sonrasında, dış ticaret siyaseti köklü bir biçimde metamorfoza uğramıştır. Bu dönemin en ayırıcı özelliği, ihracata dayalı politikaların uygulamaya konulmuş olmasıdır. Bu siyasetler neticesinde yüksek ihracat artış oranları tutulabilmiştir. Ancak bu yarıyılda siyasetler, liberalizasyon emeline müteveccih olmasına karşılık eşgüdüm içerisinde uygulanamamıştır (Yenipazarlı ve Erdal, 2010, s. 19). Ticarete liberalleşme yaklaşımları dünya ekonomisinde yaşanan konjonktürel dalgalanma ve krizlerle beraber eleştirilmiş ve ticarete korumacı siyasetlerin yine gündeme gelmesine yol açmıştır. Korumacılığı savunanlara göre, ülkeler özellikle kendi ekonomilerinin dışında daha ucuza üretilen ve bu sebepten maliyet rekabetinde olmayan sektörlerin korunmasının, bu sektörleri ayakta tutabileceğini belirtmektedir. Korumacılığın diğer en önemli savunma gerekçesi, serbestleşme sonrası aşırı değerlenen kurların ithalatı arttırdığı ve ihracatı azalttığı yönünde söylemler ve kurlardaki aşırı oynaklık sonrası ticari dengelerin bozulmasıdır (Mangır ve Acet, 2014, s. 97).

Farklılaşan dünya ekonomisi içerisinde yeterli seviyede olmadığı anlaşıncaya kadar, daha genel ve işlevselli olarak hazırlanan DTÖ kurulmuş ve 1 Ocak 1995’te GATT’nın yerine getirilmiştir (Altundal ve Somuncu, 2016, s. 125). Uruguay Round sonuçlarını oluşturan bütün metinleri kapsayacak biçimde kuruluş kontratı ile DTÖ’nün GATT’ın yerine geçmesi kabul edilmiştir. Uruguay Round’un uluslararası ticari faaliyetlerin gelişim hacmine müteveccih temel çözümüne ait görüş birliğine varılması ile üye ülkeler arasında DTÖ kapsamındaki anlaşmazlıkların çözümüne müteveccih sistemin kuvvetlendirilmesi ve DTÖ bünyesindeki sorunların çözümü için alakalı konunun oluşturulması olmuştur (Yıldız ve Şengün, 2018, s. 232). DTÖ’de alınan kararlar bütün katılımın üye ülkelere sağlanması gidişatında, en az iki senede bir, bir araya gelen Bakanlar Konferansı’nda ya da Cenevre’de resmi temsilcilerce oydaşma usulüyle alınmaktadır. Ülkeler arasındaki ticaret kurallarını ele alan tek küresel uluslararası örgüttür, dünyanın ticaret ülkelerinin çoğunluğu tarafından müzakere edilen ve imzalanan ve parlamentolarında onaylanan DTÖ anlaşmaları vardır. Amaç, ticaretin olabildiğince sorunsuz, öngörülebilir ve serbestçe akmasını sağlamaktır (<https://www.wto.org>, 15.04.2020). DTÖ’nün ilk seneleri, ticaretin serbestleştirilmesi

ve sistemin daha sağlam kaidelere sabrettirilmesi açısından zaferli bir yarıyıl olarak kabul edilmektedir. Nitekim, dünya ticaretinde bir yandan öngörülebilirliğin çoğalması, öbür yandan tekstil ve giyim, tarım, hizmetler, fikri mülkiyet gibi oldukça geniş perspektifli alanların DTÖ şemsiyesi altında düzenlenebilmesi ve sorunların çözümü konusunda yeni bir anlaşılmaya varılabilmesi hiç de küçümsenmemesi gereken gelişmelerdir (<https://www.tepav.org.tr>, 14.03.2020). Sorumluluk alanında; gümrükler, kotalar olduğu gibi, "gıda güvenliği kanunları", "ürün standartları" ve "yatırım politikaları" gibi "Ticarete Gümrük Dışı Engeller, Çok Taraflı Anlaşmalar ile DTÖ kuruluşunun ülkelerin hangi gümrük veya gümrük-dışı kuralları uygulayabileceğini sınırlaması da beklenmektedir. Bu kurallar yüksek derecede gizlilik altında çalışan ve DTÖ kurallarına aykırı davranan ülkelere, uygulama yetkileri olan ticari kurullarca oluşturulmaktadır (<http://bianet.org>, 19.04.2020). Sanayi malları, hammaddeler, tarım ürünleri, hizmetler, fikri mülkiyet haklar, uluslararası standartlar gibi dünya ticaretini ilgilendiren konular bütünü düzenlemek amaç edinilmiş; sübvansiyonlar, bazı sektör veya üreticilere yönelik karşılıksız yardımlar gibi iç düzenlemelerine ilişkin sorunlar hedef alınmıştır. (Orhan ve Güllü, 2008, s. 269).

2.2. Geleneksel Korumacılık ve Yeni Korumacılık

Adam Smith, Ulusların Zenginliği isimli kitabında dünyada Merkantilistlerin savunduğu gibi servetin sabit olmadığını savunmuştur. Klasik kuram, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki ticaret gibi, uluslararası ticaretin ancak bir kısmını açıklayabilmektedir. Gelişmiş ülkelerin kendi aralarındaki ticareti açıklamakta ise büyük ölçüde yetersiz kalmıştır. Bir ülke her malı diğerine göre daha ucuza üretse dahi serbest ticaretten her iki tarafın da faydalanacağı, David Ricardo'nun "Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi" ile açıklanmaktadır. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi, dış ticaret teorisinin temellerini oluşturur ve ülkelerin hangi malları ithal, hangi malları ihraç edeceğinin bir analizidir. Bu teoriye göre mal mübadelesi, her iki ülke için de faydalıdır (Tekbaş ve Yıldırım, 2016, s. 458).

Serbest ticaret kavramını koruyan görüşe göre; ticari işlem özgürlüğü, topluma daha nitelikli ve uygun mal ve hizmetler sağlayacaktır. Üreticiler yenilikleri takip etme yetenekleri ile uluslararası rekabete daha kolay katılabilirler. Milli gelir, işsizlik oranı, gelir dağılımı ve dış ticaret gibi makroekonomik göstergelerle daha tutarlı bir ekonomik yapı ortaya çıkmaktadır.

“Guardians of the Watcher Politikası”na göre; toplumun güvenliğini sağlamak, ülkenin yeni ve gelişmekte olan sanayilerinin uluslararası rekabetten zarar görmesini engellemek, işsizlik gibi makroekonomik göstergeleri azaltmak için dış ticaret politikası araçlarıyla müdahalelerde bulunulması gerektiği savunulmaktadır (Elitaş ve Şeker, 2017, s. 54).

Bu kapsamda, ülkelerin kalkınma mücadelelerine destek olmak, uluslararası likidite ve mali güven gibi gereksinimlere yanıt vermek ve uluslararası ticareti serbestleştirerek artırmak emeliyle yeni müesseselerin oluşturulması yoluna gidilmiştir (<https://www.gib.gov.tr>, 12.03.2020).

Bretton Woods konferansından sonra IMF, DTÖ gibi özgür ticaretin önünü açan müesseseler alana gelmiştir. Bu müesseseler sayesinde uysallık içinde olan gelişmiş ekonomilerin ve büyümekte olan öteki ülkelerin ekonomik kalkınmalarının önünün açılmasının sağlanması amaçlanmıştır (Koçakoğlu ve Özaydın, 2020 s. 632). DTÖ’ de 164 devlet yer almaktadır. DTÖ, en üst düzey karar uzvu Bakanlar Konferansı, DTÖ Kuruluş Anlaşması zorunluluğuyla en az 2 senede bir, bir araya gelinerek çalışma kumpasını tanımlamaktadır. DTÖ, GATT’ tan değişik olarak yalnızca imalat sanayi değil, öbür sektörlerin de “fikri mülkiyet haklarını” içermektedir (Yörür, 2010, s. 4). DTÖ’nün kurulmasıyla yürürlüğe giren anti-damping anlaşmaları, şirketleri veya endüstrileri uluslararası ticarete korumacılığı düzenleyen anlaşmalardan, dampingli ithalattan ve haksız rekabetin olmadığı durumlarda dahi sübvansiyonlu ithalattan ve üreticileri ani artışlardan korumak için tasarlanmıştır. Ticaretin Önündeki Teknik Engeller Anlaşması ve Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması, ithal edilen ürünlerin kalitesi, tüketiciler hakkında doğru bilgiler, güvenlik ve güvenliğin sağlanması ve insan, bitki ve hayvan sağlığının ve çevrenin korunması konularında hükümetlerin alabileceği önlemler ile tarife dışı engeller için genel bir çerçeve oluşturmaktadır (Parıltı, 2013, s. 97).

Dünya korumacı politikalardan uzak değildir. Korumacı politikalar 1930'da alınan derslere dayalı olarak geliştirilmektedir. Mevcut korumacı uygulamaya bakıldığında, ortak paydada yeni geleneksel düşüncenin değiştirilmiş bir versiyonu olarak değerlendirilmektedir (Kalaycı, 2011, s. 79). 2008'de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok emlak bankası iflas ederek küresel bir finansal krize neden oldu. Kriz, başta dış ticaret şirketleri olmak üzere finans sektörünü ve bütünleşmekte olduğu reel sektörü olumsuz etkilemiştir. Bu durum, 1929'daki iyi bilinen kriz ve ardından gelen ara kriz hatırlatılarak, liberal kapitalist sistemin geçici bir zayıflığı olarak

tanımlandı. Akademide krizin konjonktürel yapısıyla ilgili tartışmalar sürerken, ülkelerin G20 zirvesinde aldıkları kararlar ışığında liberal ekonomiden uzaklaşmamakta ve sadece sürdürülebilir bir serbestleşme adına korumacı bir yaklaşım benimsemektedir.

Amaç bir ekonomik paket oluşturarak krizden çıkmaktır (Kalaycı, 2011, s. 70). Dünya Bankası Uluslararası Ticaret Departmanı Mart 2009'un başlarında G-20 üyelerinin ve diğer birçok ülkenin dış ticareti diğer ülkelere zarar verecek şekilde sınırlamak için çeşitli önlemler aldığını duyurmuştur (Öz, 2009, s. 6). İthal edilen ürünlere uygulanan tarifeler, kısıtlayıcı kotalar ve çeşitli kısıtlayıcı hükümet planları aracılığıyla sınır ötesi ticareti kısıtlayan bir ekonomi politikası olan yeni korumacılık, ithalatı daha da zorlaştırmakta ve yerel pazarların ve işletmelerin dışarıdan varlık edinmelerini engellemek için tasarlanmıştır. Terim esas olarak ekonomi bağlamında kullanılmaktadır. Gözetim, yabancı ülkeler arasındaki ticareti kısıtlayarak veya düzenleyerek bir ülkenin işletmelerini ve "yaşam ücretini" korumak anlamına gelmektedir (Aytekin ve Uçan, 2018, s. 853). Yeni korumacılık bir bakımdan da serbest dış ticaret kuramına ters bir düşünce olarak da büyüme göstermiştir. Serbest dış ticaret kuramının başında gelen Amerika Birleşik Devletleri, yeni korumacılık mevzusundaki kuramların büyümesine katkıda bulunmuştur Genel anlamda koruma kuramının yöneldiği amaçlar ise kısaca; -küçük sanayilerin korunması, istihdam seviyesinin çoğalması, asıl fiyatların yüksek seviyede yakalanmasıdır (Işın, 1998, s.46). Diğer bir makroekonomik neden ise işsizlik, yoksulluk, ödeme açıkları, dövizin aşırı değerlenmesi, doğal çevrenin kirlenmesi ve dampinge karşı korunma fikridir (Kalaycı, 2011, s. 82). 2008 krizinden sonra, dünyada korumacı politikalara eğilim tekrardan güçlenmektedir. Günümüzdeki korumacılık uygulamalarının başında gelen fark, 1930'ların korumacı politikalarından önemli farklar gösteren ve uluslararası ticareti kısıtlayıcı özelliği bulunan tarife dışı engel uygulamalarının yeniden tercih edilmesidir (Arslan ve Sönmez, 2019, s.176).

Geleneksel ve yeni akımlar tamamen eş amaçlara hizmet eden yönelimlerdir. Yeni korumacılığın daha önceki korumacılıktan ayıran tarafı ise kullanılan araçların değişikliğinden kaynaklanmaktadır. Daha önceki korumacılığın yaygın olduğu 1930'lu senelerden İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar ülkeler kendi yerli piyasalarını korumak amacıyla yüksek tarife oranları ve kotalar kullanarak komşuyu fakirleştirme politikalarına başvurmuşlardır (Alagöz ve Ceylan, 2015, s. 61).

Yeni korumacılığın geleneksel amacı, bebek sanayilerin dış rekabete karşı korunmasıdır. Bebek sanayilerinin korunması anlamını ilk sistematize eden ülkenin

gelişmiş bir ülke olan Amerika Birleşik Devletleri olduğunu Chang'dan aktarılan bu görüşü şöyle ispatlanmaktadır: Yeni korumacılığın, bebek sanayileri koruma amacı dışında, pazarlık eforunu artırarak o sanayi dalında uluslararası seviyede söz hakkına sahip olma gibi stratejik amaçlara da uygulandığı söylenebilmektedir. Bu uygulamalar, ilerleme yolundaki ülkelerin tekstil, konfeksiyon, deri mamulleri, işlenmiş besin ürünleri, hassas aletler ve elektronik cihazlar ihracatını olumsuz yönde etkilemektedir (Chang'dan aktaran Alagöz ve Yapar, 2007, s. 4).

Yeni korumacılığın iki ana özelliği vardır. Birincisi, geleneksel korumacılıktan farklı olarak, koruma aracı olarak tarifeler yerine tarife dışı engelleri kullanmasıdır. GATT'ın ayrımcılık yapmama ilkesinin ithalatta kısıtlamaların kullanılmasına ve ithalatçı ülkeler arasında ayırım yapılmasına izin vermemesi, özellikle koruma amaçlı 'gönüllü' ihracat kısıtlamalarının kullanılmasında etkili olmuştur. Yeni korumacılığın ikinci önemli özelliği, geleneksel korumacılığın aksine, sanayi sonrası ülkelerden ziyade gelişmiş sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkmasıdır. İhracatçı ülkeleri baskı altında ihracatı tek taraflı olarak kısıtlamaya zorlayan 'gönüllü' ihracat kısıtlamaları, anti-damping ve anti-sübvansiyon soruşturmaları, ithalatı, çevre, güvenlik, sağlık vb. amaçlarla başlatılmaktadır. Gerekçelendirme amacıyla veya ticaretin önündeki teknik engeller olarak kullanılan standartlar, yeni korumacılık tarafından kullanılan başlıca tarife dışı engeller olmuştur (Ongun, 2012, s. 44).

2.3. Tarife Dışı Engeller ve Çeşitleri

2.3.1. Tarife Dışı Engeller

En sade tanımıyla tarife, bir ürün bir ülkeye girerken uygulanan vergidir. İthal edilen ürünlerin maliyetini arttırır, dış ticareti saptırır; ancak devlete önemli gelir sağlamaktadır. Tarife dışı engeller ise vergiler dışında uluslararası ticareti engelleyen uygulamalardır. Bazı örnekler: İthalat kotaları, teknik kısıtlamalar, ihracat ambargoları, anti-damping önlemleri, lisanslar, aşırı gümrük vergileri, ek vergiler, menşe kuralları ve yerel giriş gereklilikleridir. Tarife dışı engellerin kullanımındaki artış, özellikle DTÖ anlaşmalarının etkisiyle tarifelerdeki önemli indirimlerle birlikte ivme kazanmıştır. Tarife dışı engeller, belirli ekonomik nedenlerle ithalatı kısıtlamayı amaçlamamaktadır. Ekonomik nedenlere ek olarak sağlık, güvenlik, gıda güvenliği ve kaynaklara tarife dışı engeller uygulanabilmektedir (Gökmen, 2013, s. 18). Ticarete engellerin uluslararası ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinin artmasına paralel olarak bu önlemler önce GATT,

daha sonra ise DTÖ bünyesinde ele alınmaya başlanmıştır, bu önlemlerin uluslararası ticaret üzerinde engeller yaratmamasını amaçlamaktadır, bunu sağlamaya yönelik hüküm ve mekanizmalar getirmektedir. Uluslararası ticaretin önündeki teknik engellerin önlenmesi, korumacı düzenlemelerin engellenmesi, küresel seviyede teknik düzenleme ve standardizasyon uygulamalarının uyumlaştırılması ve karşılıklı tanımanın teşvik edilmesi ile şeffaflığın tedarik edilmesi anlaşma ile öngörülen en temel hedefler olarak ön plana çıkmaktadır (<https://www.teknikengel.gov.tr>, 28.03.2020). Tarifelere ek olarak, ülkeler tarafından kullanılan bu koruyucu politika araçları, tarife dışı önlemleri oluşturmaktadır (Elitaş ve Şeker, 2017, s. 52). Yeni bir ifade olmamakla birlikte devlet, ekonomik ilişkilere kasıtlı müdahaleleri içeren modern bir ticaret politikasını, korumacı yollarla dış ticaret ilişkilerine müdahale etmeye çalışmaktadır. "Tarife dışı ticaret engelleri" terimi 1960'lı yılların başında ortaya çıkmaktadır (Rubinova ve Sebtı, 2021, s.5). Uluslararası ticaret işlemlerinde tarife ve tarife dışı engellerin uygulanmasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan ilki, ucuz ürün ithalatını azaltmak ve ülkenin istihdam olanaklarını ve sanayi kollarını korumaktır. Rekabetçi ve ucuz ürünlerin ithalatı, dışlama etkisi açısından yerli sanayi sektörünü tehdit ederek iç rekabeti yoğunlaştırabilmektedir (<http://www.sobiad.org>, 20.11.2019).

Rekabetçi bir ortamda faaliyet göstermeleri için uzun vadeli fırsatlara sahip olamayan yerli üreticilerin baskısı nedeniyle hükümet bazı koruyucu önlemler almak zorunda kalmaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkeler, ithalatın ülke ekonomisine verebileceği zarar konusunda büyük bir hassasiyete sahiptir. Bu konu hükümet üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Ancak piyasa ekonomilerine dayanan bu ülkelerin benimsedikleri temel ekonomiye göre serbest rekabet, ekonomik verimliliğin ön koşullarından biridir. Buna rağmen, özellikle ithalatla rekabet edemeyen bir grup yerli üreticinin baskısı nedeniyle hükümetler koruyucu önlemler almak zorunda kalmaktadır (Gedik, 2010, 397). United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)' a göre, Tarife Dışı Engeller "normal gümrük tarifeleri dışındaki, uluslararası mal ticareti üzerindeki potansiyel olarak ekonomik bir etkiye sahip olabilecek miktarları değiştirebilecek politika önlemleri" olarak tanımlanmaktadır (<https://unctad.org>, 20.11.2019). UNCTAD sınıflandırmasına göre tarife dışı engeller belli gruplar altında incelenmektedir. Bunların hepsi ticaret için eşit derecede zarar verici değildir ve özellikle ithalatı kısıtlamak için tasarlandığından, kısıtlayıcı TDE (tarife dışı engeller)'nin bir çalışması için bir alt kategorisi, yani "çekirdek TDE" tanıtılmıştır.

Çekirdek TDE, özel ücretleri ve vergileri, fiyat kontrol önlemlerini, otomatik lisanslamayı ve miktar kontrollerini içermektedir (Movchan ve Eremenko, 2003, s. 2).

2.3.2. Tarife Dışı Engellerin Çeşitleri

UNCTAD, tarife dışı engellerin birbirleri ile aralarındaki benzerlikleri ve farklılıkları göz önüne alan bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaya göre, tarife dışı önlemler hizmet ettikleri amaçlara göre sınıflandırılmıştır. UNCTAD tarafından hazırlanan sınıflandırmada tarife dışı engeller, öncelikle engellerin ithalata veya ihracata yönelik olmalarına göre tanımlanmıştır. İkinci aşamada ise, tarife dışı engeller teknik ve teknik olmayan kısıtlamalar olarak ithalat ve ihracat önlemleri başlıkları altında toplanmıştır. Uluslararası ticarete başvuru olan çeşitli tarife dışı engeller arasından çalışma kapsamında; miktar kısıtlamaları dâhilindeki kota engellerinin uluslararası ticaret üzerindeki etkisine değinilmektedir (Elitaş ve Şeker, 2017, s.58).

2.3.2.1. Teknik Engeller

TDÖ (tarife dışı önlem)'ler konusunda ülkelerin uygulamakta olduğu dış ticaret politikasını, çok taraflı ve ikili anlaşmaların yanında o ülkenin ulusal mevzuatı belirlemektedir. Bu nedenle uluslararası ticaretin olağan akışı içerisinde ülkeler sıklıkla TDÖ'lere başvurmaktadır. Bu kapsamda TDÖ uygulayan DTÖ üyesi ülkeler uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan taahhütleri doğrultusunda Sağlık ve Bitki Sağlığı (SBS), Ticarete Teknik Engeller (TTE), Anti Damping, İthalat lisansları veya telafi edici vergiler gibi uygulamış oldukları çeşitli TDÖ'lere yönelik DTÖ'ye gerekli olan bildirimleri yapmaktadırlar (Arslan ve Bozkurt, 2009, s. 1980).

2.3.2.1.1. İthalatı Etkileyen Engeller

a) İnsan ve Bitki Sağlığı Engelleri

Uluslararası ticaretin serbestleşmesi aynı zamanda milli düzenleyici aktivizmin artması ile çakışmıştır. Bu süreç özellikle gıda güvenliği gibi alanlar başta olmak üzere tehlikeli alanda görülmüştür. Ulusun fobi ve arzlarına yanıt veren hükümetler, etrafın korunmasına, insan sıhhati ve yiyecek güvenliği müteveccih çok muhtelif düzenleyici önlemler belirlenmiştir (Topçu, 2019: 866). Ticarete teknik engellerin artmasının sebeplerinden biri olarak görülen; insan sıhhati, etrafın korunması, doğru bilgilendirilmesi gibi hukuki gayelere verilen önemlerin artması, teknik düzenlemeler

ve standartları özümseyen gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sayısındaki artış, standartların gittikçe daha karışık ve maliyet arttırıcı bir boyut kazanması, tarifelerin neredeyse tamamen ortadan kalktığı günümüzde, teknik düzenlemelerin dış ticarete korumacılığı sağlayabilecek yeni araçlar olarak değerlendirilmesidir (<https://www.sbb.gov.tr>, 20.03.2020). Sağlık ve Bitki Sağlığı Anlaşması ülkelerin gıda güvenliğini sağlamak, hayvanların sıhhatini gözetmek ve hastalıklardan korunmasını temin etmek amacıyla alabilecekleri önlemlerin içeriklerini tanımlamaktadır (<https://www.ikv.org.tr>, 14.0.2020).

Devletler ilke olarak gıda güvenliğini sağlamak için hayvan ve bitki sağlığı ile ilgili her türlü önlemi alabilmektedir, ancak söz konusu anlaşma bu özgürlüklerin diğer ülkelere haksız ve koruyucu olarak uygulanmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Gıda güvenliği için alınacak tedbirlerin uluslararası nitelikte olması ve bu konudaki tedbirlerin uyumlu hale getirilmesi konusunda da mutabakata varılmıştır (<http://www.oaib.org.tr/tr>, 14.03.2020). İnsan ve hayvan sıhhati ile alakalı düzenlemeler, insan sıhhatini gözetmek için besin maddelerinde bulunması gereken özellikler ve hayvan sıhhatini korunmak için yem maddelerinde bulunması gereken özellikleri ifade etmektedir.

Mevzubahis özellikler, hem malların kendisi, hem ürünlerin ambalaj ve etiketlenmesi, hem de test ve deney metotları için tanımlanabilmektedir. Sıhhatle alakalı düzenlemelere uymayan malların ticaretine izin verilmemektedir (Parıltı, 2019, 19).

Sıhhi ve Bitki Sağlığı Önlemleri (SPS) Anlaşmasının tarım ve gıda ürünleri sektöründe uygulanması ve gıda güvenliği ile ilgili olması gıda güvenliği kavramını ortaya çıkarmıştır. SPS ve TBT anlaşmaları yürürlüğe girdikten sonraki dönemde gelişmiş ülkelerin tarım ve gıda ürünleri ihracat payını daha fazla artırmış olup uluslararası ticaret bu ülkelerin lehine durum oluşturmaktadır (Duru, Gül ve Hayran, 2019, s.1183). Günümüzde bazı ülkelerin teknolojik altyapıya ve yeterli bilgiye sahip olmaması ve bazı mahsullerin insan, hayvan ve bitki sağlığına zararlı olduğunun tespit edilememesine bilimsel olarak mazeret bulmak güçtür. Diğer bir sorun ise özellikle gelişmiş ülkelerde uygulamaların tamamlanmasının yıllar almasıdır. Bu bağlamda, yukarıdaki sözleşmeler, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, özellikle gıda dışındaki amaçlar için yerli üretimi korumak için mevcuttur ve kullanılmaktadır (<https://www.aso.org.tr>, 21.03.2020).

b) Teknik Önlemler ve Ürün Standartları

Uluslararası ticarette teknik engeller; malların ebat, biçim, tasarım, işlev, performans, etiketleme, ambalaj gibi özelliklerini belirleyen teknik tertip etmeler veya gönüllü standartlardır. Ürünlerin çevre için tehlikesiz olmasını sağlamak amacıyla ülkeler, bazı standartları kullanmaktadırlar. Fakat bu farklı standart uygulamaları değişik ticaret engelleri de oluşturabilmektedir (Gültekin, 2010, s.33). Ülkelere özgü teknik standartlardaki değişiklikler ve kısıtlamalar, uluslararası ticaret yapan firmaları engellemektedir. Bunun nedeni, tasarım ve inşaatı zorlaştıran ve maliyetleri artıran çeşitli teknik standartlar ve sertifikaların sağlanmasıdır. Bir anlamda vergilendirme yerine teknik standartlar ve sertifikasyon gereklilikleri getirmek, korumacılık için iyi bir nedendir. Bununla birlikte, ulusal güvenlik, çevre koruma, potansiyel olarak zarar görmüş malların piyasadan çekilmesi ve halk sağlığı gibi nedenlerle teknik standartların belirlenmesi iyi bir uygulamadır. Buradaki temel amaç, ithal edilen ürünlere çeşitli standartlar uygulayarak ürünlerin tüketiciler için güvenli ve kaliteli olmasını sağlamaktır (Gökmen, 2013, s.22).

İthal olanlar da dahil olmak üzere piyasaya arz edilen malların güvenli olmasını sağlamak, ülkenin en önemli önceliklerinden biridir. Bu amaçla, günümüzde ürünlerin uyması gereken teknik standartlara (standartlar ve teknik düzenlemeler) giderek daha fazla başvuru yapılmakta ve ürünlerin bu standartlara göre üretildiğini kanıtlamak için “uygunluk değerlendirme çalışmaları” yapılmaktadır. Bununla birlikte, bu önlemler genellikle, insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru hedeflerin ötesinde uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz yönde etkileyen ticarete yönelik teknolojik engeller olarak adlandırılan engellere yol açmaktadır. İhracatın ticaretin önündeki teknik engellerin önlenmesi de ihracatta sürdürülebilir bir artışın sağlanması açısından da önem arz etmektedir (<https://ticaret.gov.tr>, 28.03.2020). Ürünlerin, teknik tertip etmelere uygun olması gereklidir. Bu karar, kullanılmış olmakla beraber farklılık yapılarak piyasada talep edilen veya talep edilmesi tanımlanan mallar ile Avrupa Birliği üye ülkeler dışındaki ülkelere ithal edilen daha önceki ve kullanılmış mallara da uygulanmaktadır. Teknik düzenlemelere uygun olmayan mallar, uygunsuzlukları giderilmeden piyasaya arz edilemez, piyasada bulundurulamaz veya hizmete sunulamaz (https://www.resmigazete.gov.tr, 29.03.2020).

c) Sevkiyat Öncesi Denetim ve Diğer Prosedürler

DTÖ çatısı altında imzalanan Sevk Öncesi Kontrol Anlaşması'nın hedeflerinden biri, ticari korumacılığı önlemektir. Sevk öncesi hakimiyet, hükümetler tarafından bu işle alakalı olarak yetki verilen firmalar tarafından fiyat karşılığı yapılmaktadır. İthalatçı işletmelerin sevk öncesi işlemleri yapacak olan işletmeler, tarafların isteği ışığında tanımlanabilmektedir. "Sevk Öncesi Denetim Antlaşması" ağırlıklı olarak sevk öncesi yetkili işletmelerin uyacağı kaideleri düzenlemektedir (Pariltı, 2015, s.51). Sevk öncesi tahlil, ithal edilecek malların sevkiyatından önce uzmanlaşmış özel işletmelere mevzubahisi malların özellikle maliyet, ölçü ve nitelik bazında hakimiyet kazanması biçiminde yapılan bir uygulamadır (<http://www.oaib.org.tr/tr>, 03.04.2020).

2.3.2.1.2. İhracatı Etkileyen Engeller

"Teknik Engeller Anlaşması" üye ülkeler tarafından uygulanan ve halk sağlığı ve güvenliği adına dış ticarete uygulanan teknik yasaları düzenleyen kurallarla ve ticarete sahte yasaklar oluşturmayacak şekilde kapsamaktadır. Teknik düzenlemeler oluşturulurken uluslararası standartlar ve düzenlemeler esas alınmalıdır. (<https://www.ihkib.org.tr>, 12.06.2020). Ticaretin önündeki teknik engeller ithal ürünler de dahil olmak üzere piyasada ihtiyaç duyulan ürünlerin güvenliğinin sağlanması ülkenin temel taleplerinden biridir. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik standartlar ve ürünlerin bu koşullara göre üretildiğini kanıtlamaya yönelik uygunluk değerlendirme çalışmaları günümüzde giderek daha fazla kullanılmaktadır. Bununla birlikte, bu önlemler genellikle insan sağlığı ve güvenliği gibi bilinmeyen amaçların ötesinde ticarete teknik engellere yol açmaktadır ve uluslararası ticaretin serbestleşmesini olumsuz yönde etkilemektedir. İhracatta teknik engellerin ortadan kaldırılması, ihracat artışının sağlanması açısından oldukça önemlidir (<https://ticaret.gov.tr>, 12.06.2020). Dış ticarete uygulanacak teknik düzenlemeler, standartlar, uygunluk değerlendirmesi ve ticareti geliştirmek; ihraç malların tehlikesiz ve nitelikli olmasını sağlamasıyla, ihracatta rekabet düzeyini artırmak ve ithal ürünlerde düşük nitelikten kaynaklanan haksız rekabeti ve yanıltıcı uygulamalara önlemler almaktadır (<https://www.itkib.org>, 09.06.2020). Teknik düzenlemelere uyum, ürünlerin dış pazarlara erişiminde önemli bir rol oynar ve bunun yanı sıra ciddi teknik engeller oluşturabilmektedir. Ticaretin önündeki "Teknik Engeller Anlaşması" ülkemizin de üyesi olduğu Dünya Ticaret Örgütü çerçevesinde, her ülkenin uyguladığı diğer teknik

düzenlemelerin dünya ticaretinde malların serbest dolaşımına müdahale etmesini önlemek amacıyla hazırlanmıştır. Söz konusu anlaşmalar, teknik düzenlemelerin hazırlanmasında ve uygulanmasında yerli ve yabancı ürünler arasında ayırım yapılmaması, teknik düzenlemelerin amaçlanan hedeflere ulaşmak için gerekenden daha fazla ticareti kısıtlayıcı etkiye sahip olmamasını sağlayarak şeffaflığı sağlamaktadır ve söz konusu ülkelere bildirimde bulunmayı hedeflemektedir (<https://www.oaib.org.tr/>, 12.06.2020).

2.3.2.2. Teknik Olmayan Engeller

2.3.2.2.1. İthalatı Etkileyen Engeller

a) Koşullu Ticaret Koruma Engelleri

Ekonomik kalkınma, dış rekabetten korunma, ticaret koşullarının iyileştirilmesi, iç ekonomik kararların sağlanması, yeni ve büyüyen endüstrilerin korunması, istihdamın artırılması, sınır ötesi fiyat dalgalanmalarının ortadan kaldırılması, üretim maliyetlerinin eşitlenmesi, dış ticarete dış pazarların sağlanması, devlet desteğinde tekel ve dış pazarlardaki tekel çabalarının yararı dahil olmak üzere çeşitli ekonomik ve sosyal sebeplerle dış ticarete korumacılık yapılmaktadır. Koruma siyasi ve askeri nedenlerle de yapılabilir. Dış ticarete uygulanan koruyucu önlemler, takip edilme nedenlerine göre değişebilmektedir. Bu engeller geleneksel olarak tarife ve tarife dışı engeller olarak ikiye ayrılmaktadır (Özay, 2015, s. 27). Bu tür bir zararı veya zarar tehdidini ortadan kaldırmak için koşullu ticaret önlemleri, benzer malın yerli üreticisine veya bir yerli üreticiye ciddi zarar tehdidini ortadan kaldırmak üzere, mevzu bahsi hasar veya hasar oluşturabilecek engellerle geçici olmak kaydıyla korunma tedbiri alınabilmektedir.

Bu amaçla, ürün ithalatına uygulanan tarifeleri artırmak, boyut kısıtlamaları veya bunların bir kombinasyonu şeklinde tedbirler uygulanabilmektedir (<https://ticaret.gov.tr>, 04.04.2020). Koşullu ticaret koruma önlemleri kapsamında iç piyasayı korumak için kullanılan bir diğer uygulama ise telafi edici vergi önlemleridir. Bir ürünün ithalatı dolayısıyla iç piyasadaki aynı veya benzer ürünün üretimini gerçekleştiren yerli sanayinin zarar görmesine neden olan ve ihracatçı ülke tarafından üreticisine doğrudan veya dolaylı olarak sağlanan teşvikleri dengeleyebilmek amacıyla telafi edici vergi önlemleri uygulanmaktadır. Telafi edici vergi önlemleri, ihracatçı ülkedeki üreticilerin uluslararası rekabeti zedeleyici bir şekilde sübvansiyonlardan

faaydalanarak haksız bir biçimde avantaj elde etmesini önlemek için uygulanmaktadır. DTÖ Anlaşması'na göre telafi edici önlemler, herhangi bir ürünün ihracında veya üretiminde herhangi bir sübvansiyonu dengelemek için gerekli görülen özel bir önlemdir (Lynam, 2010, s. 746).

b) Lisans, Kota, Yasak Ürünler ve Miktar Kısıtlaması

Kota, tarifeler kadar etkili bir koruma çeşiti olup, tarifeden farkı maliyetleri dikkate almaksızın koruma sağlanmasıdır (Karafakıoğlu, 2006, s. 200). İthalat kotaları, yerli sanayinin veya tarım sektörünün korunması veya ödeme bakiyelerinin açıklanmasının engellenmesi gibi nedenlerle kullanılmaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra çok yaygınlaşmıştır. O zamandan sonra gelişmiş ülkelerde tarım sektörünü denetlemek için kullanılmıştır. Ancak kotaları fiilen uygulayanlar az gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkeler, özellikle ithal ikameci sanayileşme politikaları için bir araç olarak kotaları yaygın olarak uygulamışlardır (Seyidoğlu, 2017, s. 174).

Gelişmiş ülkeler tarım sektörünü korumak için ithalat kotaları uygularken, az gelişmiş ülkeler sanayileşmek için geliştirmekte olan sektörlerle ithalat kotaları uygulamıştır. Böylece kotalar, bir ülkenin ticaret politikasını manipüle etmek ve uluslararası ticareti kısıtlamak için kullanılan önemli bir tarife dışı önlem haline gelmiştir (Elitaş, ve Şeker, 2017, s. 57).

c) Fiyat Kontrol Engelleri

Bazı malların ithalat maliyetleri daha düşük olduğunda bazı mahsullerin yurt içi maliyetini desteklemek için ithal ürünlerin maliyetlerine hakim olmak veya etkilemek için uygulanan ihtiyatlar; iç piyasalardaki maliyet dalgalanması veya dış pazardaki maliyet kararsızlığı sebebiyle muhakkak mahsullerin yurt içi maliyetini tanımlama; veya vergi kazancını artırmak veya gözetmek için yapılmaktadır. Bu kategori, ithalatın maliyetini eş biçimde, başka bir deyişle sabit bir yüzde veya bir miktar ile artıran tarife engelleri dışındaki engelleri de içermektedir. Aynı zamanda tarife önlemleri olarak da bilinmektedir (<https://unctad.org>, 23.04.2021)

d) Finansal Engeller

Finans önlemleri, ithalat için döviz erişimini ve maliyetini düzenlemeyi ve ödeme koşullarını tanımlamayı amaçlamaktadır. Tarife engelleri aynı şekilde ithalat maliyetlerini artırabilmektedir.

İthalat işleminin değeri ve / veya ilgili ithalat vergileri ile ilgili avans ödeme gereklilikliliğidir. Bu ödemeler, bir başvuru yapıldığında veya bir ithalat lisansı verildiğinde yapılır ve şunlardan oluşabilir:

- a) Peşin ithalat depozitosu ithalatçının malları teslim almadan önce ithalat işleminin değerinin bir yüzdesini yatırması gerekliliği. (Depozitolara faiz ödenmez).
- b) Nakit marj gereksinimi. (Bir akreditifin açılmasından önce işlem bedelinin toplam tutarını yabancı para birimi cinsinden veya belirli bir kısmını ticari bir bankaya yatırma zorunluluğu).
- c) Gümrük vergilerinin peşin ödenmesi. Gümrük vergilerinin tamamının veya bir kısmının peşin ödenme gerekliliği. (Bu avans ödemelerine faiz ödenmez).
- d) Hassas ürün kategorileri için iade edilebilir mevduat (ön ödeme/depozito) kullanılmış ürün veya bir toplama sistemine iade edildiğinde belirli bir depozito ödeme zorunluluğudur (<https://unctad.org>, 23.04.2021).

Küresel krizin etkisini azaltmak için birçok ülkede Krizden Kaçış Stratejileri adı verilen çeşitli destek programları uygulanmaktadır. Küresel krizde alınan aksiyonlar şu şekilde sıralanabilir:

- a) Para politikası araçları, faiz oranı değişiklikleri, zorunlu karşılık oranları ve döviz kuru müdahaleleri.
- b) Mali sistemle ilgili eylemler: Mevduat garantilerinin artırılması, bankacılık sektörüne likidite enjeksiyonu, devlet garantileri ve banka ve kredi borçlarının kaybedilmesi.
- c) Uluslararası finans kuruluşlarının eylemleri: Swap işlemleri ve farklı para birimlerine erişim ile IMF desteklemeleridir (Ekip, 2011, s. 332) Finansal riski tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmasa da finansal yönetim tekniklerinin yaygın olarak kullanılması beklenmektedir. Finansal risk, gerekli önlemler ve risk minimizasyonu işletmeler için çok önemlidir. Hızla büyüyen ve değişen bir ortamda tek başına risk almak başarılı dış ticaret girişimlerinden ve sürdürülebilirlikten bahsetmek için yeterli değildir. Dış ticaret risklerinin bilinmesi ve alınması gereken aksiyonlar, dış ticaretin sürdürülebilir olmasını sağlamaktadır (Eski ve Güney, 2020, s. 21).
- d) Rekabeti Engelleyen Engeller

Haksız rekabetin en önemli engellerinden biri olan damping ilk defa 1920' lerde dünya gündemine gelmekle birlikte uluslararası ticarete bağlayıcı kalite kazanması, GATT 1967 Kennedy turunda tarife dışı engeller arasında kabul edilmesiyle etkinleştirilmeye başlanmıştır (Karluk, 1995, s. 131).

Haksız rekabet ekonomik rekabete aykırıdır. Bu tanım, haksız rekabeti hukuki açıdan ve ekonomik açıdan tanımlamaktadır, haksız rekabet esas olarak piyasa yapılarında meydana gelmektedir. Uluslararası ticarete haksız rekabetin en önemli biçimleri damping ve sübvansiyonlardır. Dış ticarete haksız rekabetin önlenmesi, üretim noktalarının neden olacağı zararlardan korunması için atılması gereken adımları, alınacak önlemleri, gerekli ilke ve uygulama kararlarını ve bu kararların uygulanmasına ilişkin usul ve esasları içermektedir (<http://www.ankarabarsu.org.tr>, 20.04.2020).

e) Ticari Yatırım Engelleri

Gümrükler, yolsuzlukların yaygın olarak görüldüğü konulardır. Gümrükler, polis ve vergi dairelerinden sonra yolsuzlukların en yoğun biçimde görüldüğü birimlerdir (Akçay, 2009: 8). Bu konularda kapsamlı ticaret ve yatırım ortaklığı kurulması amacıyla 13 Şubat 2013'te müzakere edilmesi kararlaştırılan ‘‘Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması’’ (TTYO) küresel ekonomi için iki temel öneme sahiptir. Anlaşma, bir serbest ticaret bölgesi kurmaya yönelik en ciddi girişim olarak öne çıkmaktadır. İkincisi, bu anlaşma, uluslararası ticarete daha önce hiç ele alınmamış konularda derinlemesine düzenlemeler ve kurallar getirerek ABD ve AB'ye dünya ticaretinde söz hakkı vermeyi amaçlamaktadır (Çelebi, 2013, s. 219). TTYO, yatırımcılar için ‘‘sektör liberalizasyonu’’ anlamına gelmektedir.

Yabancı yatırım düzenlemeleri ülkeler için hassas bir konudur. Özellikle sağlık, tüketici hakları, çevre sorunları gibi alanlar devlet tarafından korunmaya devam ettiği için devlet sınırları içinde kalmaktadır. Yabancı yatırım, ulusal korumacılığın yüksek olduğu alanları ifade etmekte ve bu alandaki müzakere süreci de zorlu geçmektedir (Kocamaz, 2015, s. 39).

f) Dağıtım Kısıtlamaları

Üretilmiş bir ürün, üretimden son tüketiciye ulaştırılmasına kadar çeşitli aşamalardan geçmektedir. Öncelikle üretici ile dağıtıcı bir anlaşma yapmaktadır. Daha sonra dağıtıcı ile toptancı bir anlaşma yapar. Son olarak toptancı ve perakendeci bir anlaşma yapmaktadır. Her biri ürünün son tüketiciye varmasının aşaması olan dağıtım

anlaşmaları, üretimden tüketime kadar geçen bir takım aşamaları birbiriyle bütünleştirilmesi nedeniyle “dikey anlaşmalar” olarak adlandırılmaktadır.

Dikey anlaşma, üretim veya dağıtım zincirinin farklı bir seviyesinde faaliyet gösterdiği iki veya daha fazla teşebbüs arasında akdedilen ve tarafların belirli mallar veya hizmetler satın alabildiği, satabildiği şartlara ilişkin bir anlaşma anlamına gelmektedir (Özsoy, 2020, s. 157). Ticarete dağıtım alanında bir çok anlaşma gerçekleşmiştir. Bunlardan biri, seçici dağıtım anlaşmalarıdır. Bu anlaşmalar, internet üzerinden yapılacak satışların sınırlanmasının sağlayabileceği tüketici refahını artırıcı etkilerin söz konusu sınırlamaların sebep olabileceği rekabet ihlallerini dengeleyip dengelemediği noktasında önem kazanmaktadır. Özellikle online platformlar üzerinden yapılan satışlar sebebiyle sağlayıcıların, dağıtıcıların ve tüketicilerin çıkarlarının birbiriyle çelişmesi söz konusu olabilmektedir. Bu da online platformlar üzerinden yapılacak satışlara, genel veya kısmi kısıtlamalar getirilmesi gereğini doğrulamaktadır (Koyuncuoğlu ve Doğan, 2018, s. 342).

g) Satış Sonrası Hizmet Kısıtlamaları

Şirketin ürün ve hizmet kalitesi ilkelerine bağlı kalarak, ürünü amacına uygun şekilde kullanarak, arıza durumunda servis ve yedek parça hizmeti vererek alıcı memnuniyetini sağlama çabasıdır. Şikâyetler doğru, hızlı ve uygun maliyetli bir şekilde dosyalanabilir. Satışın devam etmesi fikrine dayanan satış sonrası hizmetin bir başka tanımı da, satıcının, kesintisiz satış sağlamak için alıcıya tüm memnuniyeti sağlama arzusunun anlaşılmasıdır (Korkmaz, 2001, 1).

Satış sonrası hizmetler üzerine bazen devletler kısıtlama getirebilmektedir. Bunlar; yabancı girişi kısıtlayan önlemler, mamül malların yabancı ihracatçılara sağlıklı bir şekilde ulaştırılamaması ve hizmet verilememesi, bazı durumlarda da firmaların dış ticareti sırasında uyguladıkları yerel sağlayıcılara erişim engeli sağlayan kısıtlamalar, satış sonrası hizmet kısıtlamaları içerisine girmektedir (<https://unctad.org>, 28.09.2020).

h) Sübvansiyon

Sübvansiyona örnek uygulamalar: Hükümetten veya yerel yönetimlerden doğrudan mali katkılar; iş kayıplarının telafisi; kurumlar veya gelir vergisinden muafiyet; ithal girdilere ödenen dolaylı vergilerin geri ödenmesi; maliyetin altında kredi sağlanması; alt maliyet girdileri vb örnekler verilebilmektedir (<http://www.adaso.org.tr>, 08.06.2020). Kupon usulü ile devlet, tüketici kesimlerin mal ve hizmetlere olan

tüketiminin teşvikini ve idamesini sağlarken, sübvansiyonlar ile devlet üretici kesimlerin imalat faaliyetlerine muhtelif biçimlerde yardımlar sağlamaktadır.

Sübvansiyonlar aynı zamanda "iktisadi amaçlı mali takviyeler" olarak da adlandırılmaktadır (Aktan, 2010, s. 108). Bütçe sübvansiyonları, ulusal hesaptan devlet harcamaları olarak görünen transferlerdir. Bunlara örnekler: Enerji üreticilerine, tüketicilere ve ilgili kuruluşlara nakit transferleri ve devlet desteği yoluyla sağlanan düşük faizli kredilerdir. Bütçe dışı hibe örnekleri şunları içermektedir: Gümrüksüz ve indirimli, tercihli piyasaya erişim, adli yardım mekanizmaları ve doğal kaynaklara tercihli erişimdir (Ersoy ve Şengül, 2008, s. 66). Türkiye'de devlet yardımı ve destekleri terimi kullanılmamaktadır. Bu kavram yerine teşvik ve destek terimlerinin kullanıldığı ve dış ticarete daha çok sübvansiyon terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak tüm AB'ye katılım süreci boyunca ülkemizde devlet yardımı terimi tüm bu kavramları içerecek şekilde kullanılmıştır. Ulusal güçlendirme, teşvik, destek sağlama ve sübvansiyon kavramlarını içeren ve günlük dilde yaygın olarak kullanılan bir tanımdır. Bir bölgeye, sektöre, şirkete veya şirketler grubuna sağlanan takviyeyi ifade eder ve kesinlikle kamu kaynaklarının mal ve hizmetlerin inşası için kullanılmasıdır (Candan ve Yurdadoğ, 2017, s. 157). Hibe başvurusunun asıl amacı şirketin maliyetini düşürmek olduğundan, tazminat vergisi tutarı hesaplanırken bu durumun dikkate alınması gerekir. Bunun için hesaplamalar sonucunda üretilen veya satılan birim başına sübvansiyon miktarı tespit edilmeye çalışılır. Nitekim uygulanabilecek sübvansiyon miktarı, Türkiye'ye ihraç edilen sübvansiyonlu mal miktarı başına hesaplanmaktadır. Sübvansiyon oranı, birim başına sübvansiyon miktarının ortalama birim CIF (maliyet, sigorta ve nakliye) ihracat fiyatına bölünmesiyle hesaplanabilir (<https://ticaret.gov.tr>, 08.06.2020).

1) Fikri Mülkiyet Engelleri

Fikri mülkiyet, doğası gereği tescillidir ve rekabet kurallarıyla çelişir. Fikri mülkiyetin sınırsız korunması tekel yaratır, ancak koruma eksikliği yatırımı ve büyümeyi engeller. Yani hem fikri mülkiyet haklarını hem de serbest ticareti koruyarak toplumun çıkarlarını dengelemek gerekir. Fikri mülkiyet yasaları, rekabeti engellemeyecek şekilde yaratıcılığı teşvik eder, ancak bu hak sahiplerini risk altında zaman ve para tazmin eder. Bu denge bozulduğunda serbest rekabet yok edilerek tekeller oluşturulur (Bozbel, 2015, s. 12). Ticaret anlaşmalarının etkisinin azalmaması amacıyla anlaşmalı ülkeler anlaşma hükümleri içersinde eşyanın tercih edilebilmesi için

gerekli kıstasların neler olacağını belirlemişlerdir. Bu sayede anlaşmaya üye ülkeye ait olmayan bir eşya kullanılsa bile onun hangi şartlarda anlaşma kapsamına alınacağı belirlenmiş olmaktadır. Bu şekilde Anlaşma kapsamına giren ürünlere tercihli eşya, bu eşyanın tercihli kabul edilebilmesi gibi hususları incelemektedir (Tekin, 2019, s. 4). Günümüz kapitalist ekonomileri her açıdan yoğun bir rekabet ortamında faaliyetlerini sürdürürken, fikri mülkiyet hem firmaların hem de dolaylı olarak ülkelerin uluslararası alandaki rekabet gücünü ve ekonomik performansını önemli derecede etkilemektedir. Bunun altında yatan neden teknolojiye dönüşen bilginin kısıtlılığdır. Bu kısıtlılık, deneyim ve bunun ürünü olan eserlerin de mülkiyet hakkının korunmasını gerekli kılmıştır. Özellikle Sanayi Devrimiyle birlikte bu ihtiyacın şiddeti daha fazla artmıştır. Ülkeler ve firmalar için bilginin üretilmesi, üretilen bilginin korunması ve bilgi üretiminin devamlılığı için fikrin mülkiyetinin korunması son derece önemlidir. Bu aynı zamanda yaratıcı düşüncenin korunmasını sağlamaktadır. Bu amaçla hukuki açıdan fikri mülkiyet haklarının güvence altına alınması önemlidir (Bakırtaş ve Buluş, 2019, s. 262). Fikri mülkiyet hakları, bir ülkenin yüksek teknoloji yaratma marifetini ve bunun neticesi olarak ihracatı etkilemektedir. Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerine verilen önem ülkelerin dış ticaretini ve rekabet gücünü etkilemektedir. Bir ülkenin ihracatının teknoloji ağırlıklı ürün olması o ülkenin teknoloji bakımından ne kadar ileride olduğunun temel bir işaretidir (Biber, 2016, s. 79).

i) Menşe Kuralları

Değişik ülkelerden gelen malların uygulamada değişik işlemlere tabi olması, menşe kaidelerine gereksinimin doğmasına neden olmuştur. Oysa daha öncesi, menşe sadece istatistiki bilgi açısından önem taşımaktaydı. Nitekim GATT çerçevesinde kabul edilen uyuşmalardan bir tanesi olan ve Türkiye'nin taraf olduğu "Menşe Kaideleri Uyuşması"nda, menşe kaidelerinin "tarife seçimlerinin verilmesine yol açan ticaret rejimleriyle alakalı olmaması şartıyla, üyeler tarafından malların menşe ülkesinin tespit edilmesi için uygulanan yasa ve genel uygulamaya ait yönetsel önlemler biçiminde belirlendiği görülmektedir (<http://archive.ismmmo.org.tr>, 15.04.2020).

Menşe Anlaşması kararları ve sonrası kararları olmak üzere iki ayrı kısımdan oluşmaktadır. Üye ülkeler, DTÖ'nün yürürlüğe girdiği 1995 tarihinde uygulamakta oldukları menşe kaideleri uygulamaya devam edeceklerdir. Ancak, üye devletlerin bu hükümleri anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 90 gün içinde DTÖ

Sekreterliği'ne, herhangi bir farklılık varsa, farkı uygulamadan 60 gün önce DTÖ Sekreterliği'ne bildirme yükümlülüğü vardır (<https://www.ihkib.org.tr>, 12.06.2020).

2.3.2.2.2. İhracatı Etkileyen Engeller

a) Gönüllü İhracat Kısıtlamaları

Gönüllü ihracat kısıtlamaları, 1970'lerin başından beri gelişmiş ülkelerde yaygın olan yeni korumacılık hareketinde en çok kullanılan araçtır. Japonya'nın özel yolunu bir kenara bırakırsak, daha az gelişmiş ülkelere genellikle zorla veya başka bir yıldırma yoluyla, bazen de onlara başka bir tavizle dayatılan bir uygulamadır. Karşılıklı bir müzakere sonucunda kabul edilmiş olması, iki tarafın pazarlık pozisyonları arasında bir denklik olmadığı için pek bir anlam ifade etmemektedir. GATT çerçevesinde imzalanan ve 1974 yılında dört yıl süreyle yürürlüğe giren'' Çoklu Elyaf Sözleşmesi'' gelişmiş ülkeler tarafından üretilen tekstil ürünlerinin gelişmekte olan ülkelerdeki ithalatına hakim olmayı hedeflemektedir (Öğüt, 2014, s. 3). Gelişmiş Batılı ülkelerin büyüyen ülkelere uyguladığı en önemli yeni korumacılık engellerinden biridir. Yeni koruma önlemlerinin bir sonucu olarak, gelişmekte olan ülkeler için ihracat fırsatları azalmaktadır ve bu ihracat gelirlerine büyük ölçüde bağımlı olan ülkeler, ithalatlarını azaltmak veya borçlanma yoluyla finanse etmeleri gerekir (Öğüt, 2014, s. 3). Gümrüklerin indirilmesiyle kaldırılan engeller yerine uluslararası dış ticarete tarife dışı bir dizi yeni engeller gelmeye başlamıştır. ''Gönüllü İhracat Kısıtlama Antlaşmaları'' denilen sistem de aynı amaca yönelik olarak sık tercih edilen bir engel türüdür. Bu antlaşma ile ithalat ülkesinin baskılarına dayanamayan ve gümrük ceza yaptırımlarından güçsüzleşen ihracat ülkelerinin aldığı tek yönlü önlemlerdir (Mermod, 2010, 320).

b) İhracat Kotaları İhracat Lisansları ve Vergiler

2 Şubat 1984 tarih ve 2976 sayılı Kanun hükümlerine göre "İhracatta Kota ve Tarife Kotalarının Tespiti ve Yönetimine İlişkin Kararlar"ın uygulanması Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bu karar, ihracata uygulanacak kotaları, bu kotaların yönetimine ilişkin esasları ve Türkiye'ye yapılacak ihracatta uygulanacak gümrük kotalarını kapsamaktadır. Uluslararası anlaşmalar hükümlerine göre tek taraflı veya ikili veya çok taraflı tercihli ticaret anlaşmaları bazında yapılacak işlem sayısını belirlemek ve bu kotaların kullanımına ilişkin usul ve esasları belirlemektedir (<https://www.ticaret.gov.tr>, 14.06). İşlemler ihracatçı ülke Avrupa Birliği Üye Devletleri, EFTA

lkeleri (İsviçre, Norveç, İzlanda, Lihtenştayn) ve Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA), bu kapsamda olan ülkelere ikili ve çok taraflı ihracat için değişiklik gösterebilmektedir. İhracat, Türkiye’ye tavizli tarife oranları olan ülkelere ve tek taraflı ambargo uygulanan ülkelere, ihracat ve sınır ticaret merkezleri kapsamında ihracat için hazırlanması gereken belge ve prosedür sayısı değişiklik gösterebilmektedir (<https://www.oaib.org.tr>, 14.06.2020).

Dünyada tekstil ve hazır giyim ticaretinde kota uygulamaları 1950’li yıllara dayanmaktadır. 1947 yılında’’ Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ‘’(GATT) ile dünya ticaretinin serbestleşmesi amaçlanmıştır. 1950’li yıllarında gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere yapılan ihracatın artış göstermesi, gelişmiş ülkeleri ticarete önlem almaya yönlendirmiştir. Başta ABD olmak üzere bazı gelişmiş ülkeler gelişmekte olan tekstil ihracatçısı ülkelerle iki taraflı gönüllü ihracat kısıtlamasına yönelik anlaşmalar imzalamaya başlamıştır. 1995 yılında Uruguay Round müzakereleri sonucunda kurulan Dünya Ticaret rgt’nün (DT) Kuruluş Anlaşması erevesinde ‘‘Tekstil ve Giyim Anlaşması’’ yürürlüğe girmiş ve bu anlaşma kapsamında AB, ABD, Kanada ve Norveç kota uygulamasını yürütmüştür (<http://www.izto.org.tr>, 15.06.2020).

c) İhracatta Fiyat Kontrolleri

Maliyet belirlemede hammadde maliyetleri, döviz kurları ve işçilik maliyetleri ilk üç sırada yer almaktadır. Maliyet tespitinde rakiplerin maliyetlerinin dikkate alındığı görülmektedir. Firmaların rnlerinde yaptığı değişiklikler göz önüne alındığında, firmaların yenilik ve yaratıcılığı takip etmesi iyi bir büyüme olarak görülebilmektedir (Aykol ve Tanyeri, 2011, s. 50).

lkeler arasında ticarete görülen bazı fiyat kontrolleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Örneğin dünya ham petrol siyasi ambargoları ve politik yaptırımları yoluyla tetiklenen, aynı zamanda 1970’li yıllarda eş zamanlı yaşanan evrensel hidrokarbon talebi kıtlığı ve darboğazı karşısında Amerika, mazot maliyet hakimiyeti sistemi uygulamasına paralel biçimde küresel ham petrol ihracatını men etme kararını yürürlüğe koymuştur. Amerikan ekonomisinin gelişmesi ve ham madde ithalatlarının yükselmesi ile birlikte ülkenin küresel hidrokarbon malları ihracatı men etme kararı da unutulmaya yüz tutmuştur (<https://www.emo.org.tr>, 21.07.2020).

d) İhracat Vergileri ve Ambargo

Gelişmekte olan ülkeler ithalatlarının yapısını kalkınma plan ve programlarına uygun hale getirmek için ithal kısıtlamalarını, yeni kurulmuş sanayilerine dış pazar bulabilmek için de ihracat sübvansiyonlarını ve dış arzı elastik olmayan geleneksel ihraç ürünlerinin ihracat bedelini arttırmak için ihracat desteklerini kullanabilmektedirler (Kolçak, 2013, s. 193). Türkiye de ihracat için yatırım ve imalatı artırmak, yabancı anapara ve teknoloji girişini hızlandırmak amacıyla kurulmuş olan serbest bölgelerde elde edilen hasılatlar üzerinden kazanç ve kurumlar vergisi ile bu bölgelerde çalışan emekçilerin ücretleri üzerinden kazanç ödeneği alınmıyordu. Serbest bölgelerdeki toplam ihracatın takribî olarak yüzde 73'ünün Türkiye'ye yapılması ve serbest bölgelere sağlanan vergi avantajlarının "Türk Vergi Sistemine" hasar vermeye başlaması ve serbest bölgeler dışında faaliyette bulunan işletmeler açısından haksız rekabetin ortaya çıkması sebebiyle yeni bir düzenleme yapılmıştır (Durmuş, 2007, s. 57).

İhracatı doğrudan teşvik etmek amacıyla 1982 senesinde verilen bütçe sübvansiyonlarının toplam ihracat kazançlarının %9.4'üne karşılık geldiği, 1987 senesinde ise yüzde 6'sına denk geldiği tanımlanmaktadır. İzleyen senelerde mevzu bahis yüksek teşvik oranları giderek daha alt oranlara çekilmiştir. İhracat teşviklerinin ebadını ciddi şekilde ortaya koyan diğer bir bilgi ise, 1984 senesine aittir. İhracata yönelik büyük ölçekli teşvikler, gerçek ihracat artışı sağlayamadı ve tersine, sanal ihracat mekanizmalarının yolunu açmıştır (Kargı ve Özugurlu, 2007, s. 28). Ambargo ise, daha çok siyasi nedenlerle uygulanmakta ve DTÖ tarafından değil, Birleşmiş Milletler'de alınan kararlarla uygulanmaktadır.

2.4. Türkiye'de Dış Ticaretin Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nın olumsuz ekonomik etkileri önemli ölçüde hissedilmektedir. Bu dönemde yabancı sermaye ve girişimci gücü, Türkiye ekonomisine yeterli güven beslemediğinden dolayı Türkiye'de yatırım yapmak istememektedir. Kuruluş yıllarında Türkiye ekonomisi dışa açık bir ekonomik görünüm sergilemektedir. Ekonomideki dışa açıklığın temel nedeni aşırı derecede dışa bağımlı bir ekonomik yapıya sahip olunmasıdır (Özel, 2011, s. 76). 1923 İzmir İktisat Kurultayında milliyetçi ve liberal ekonomi siyasetleri benimsenmiştir. Bu bağlamda uygulanan ekonomi siyasetleri, özel teşebbüsü umursayan ve dışa bağımlı bir yapı görünümündedir. Dışa bağımlı bir

ekonomi siyasetinin uygulanmasının sebebi ise Lozan Barış Anlaşması'nın ekonomik kararlarından kaynaklanmaktadır. Lozan Barış Anlaşması hükümleri gereğince 1916'da imzalanan

“Osmanlı Gümrük Tarifeleri” beş yıl süreyle geçerli kalmıştır. Bu nedenden dolayı 1929'a kadar gümrük tarifeleri arttırılamamıştır (Savrul ve Özel, Kılıç, 2013, s. 61-62). 1929 Dünya ekonomik krizi, dünyada bu tarihten sonra uygulanacak ekonomi politikalarının başkalaşımına neden olmuştur. 1930'lu senelerde hükümet tarafından devlet girişimciliği teşkilatlanarak yerli burjuvazinin dış rekabete karşı korunduğu kapalı bir ekonomik yapı oluşturma yoluna gidilmiştir. 1930-1939'da dünya ekonomisi Büyük Buhran içine çekilirken, Türkiye ekonomisinin dışa kapanarak ve devlet eliyle bir ulusal sanayileşmesine girdiği ve bu sürecin ana hatlarıyla galibiyetli olduğu bir dönem yaşanmıştır (Saraçoğlu, 2009, s. 132). Bu dönem Türkiye ekonomisi açısından devlet kanalıyla ulusal sanayileşme zaferle reelleştirildiği süreç olarak ifade edilebilir. Temel iktisat siyaseti olan korumacılık ve devletçilik kavrayışı, ilk sanayileşme teşebbüslerinin başlamasına imkân sağlamıştır. Devletin; temel yatırımcı, üretici ve sorgulayıcı unsur olduğu görülmektedir. Özellikle bu dönemde gerçekleştirilen “Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı” sanayinin alt yapısının geliştirilmesine destek oluşturmuştur. Bu plan Sovyet planlamasından sonra gerçekleştirilen ikinci plan olmaktadır. Bu dönemde sanayi kesiminde yaşanan gelişme yüzde 10,3 değerine ulaşmaktadır. Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde ulaşamamaktadır (Uçkaç, 2010, s. 425-426). 1933-1950 dönemi, Türkiye'de devlet öncülüğünde kalkınma modeli uygulanmıştır. 1933-1950 yılları arasında, İkinci Dünya Savaşına karşın, Türkiye çok önemli bir sanayileşme planı gerçekleştirmiştir.

Bu kalkınma, topyekün, ekonomik, sosyal ve kültürel bir kalkınmadır. Bu yarıyılda, ülkenin ücra köşelerinde kurulan fabrikalar yörelerinin kalkınma tohumları olarak planlanmıştır (Koçtürk ve Gölalan, s. 49). 1950'ler Cumhuriyet tarihinin ikinci liberal dönemi olarak da adlandırılabilir. Ticaret ve sanayi sektöründe özel sektör girişimleri dikkat çekicidir. Ayrıca devlet büyük sermaye yatırımları (enerji, limanlar) planlanmıştır. Ancak 1950-1955 yılları arasında dış ticarete, dış ödeme zorlukları başlamıştır. 1953-54 sonrası ekonomik yapıdaki farklılıkların ortaya çıkması, devletin ekonomik işlere müdahalesinin gerekli olup olmadığını ortaya çıkarmıştır. 1950 sonrası ekonomi politikasının Türkiye'nin kıt olan döviz rezervlerini kısa sürede eritmesi hem yurtiçinde hem de yurtdışında zorluklara neden olmuştur ve 1958'de yeni bir devalüasyon yaşanmıştır. 1958'deki devalüasyon sonucunda alınan istikrar önlemleri,

liberal siyasetin tamamen ortadan kalktığını göstermiştir (Özdemir, Yiğit ve Oral, 2016, s. 156). 1973-74 petrol şoklar ve Batıda yaşanan enflasyon, dış ticaret hadlerinin ve dengesinin bozulmasına neden olmuştur. İthalat hacminin genişlemesine bağlı olarak 1970'li yıllar boyunca yükselen cari işlemler "Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı" döneminin sona ermesiyle birlikte sürdürülemez noktaya gelmiş, 1978 yılında Türkiye ekonomisi ağır bir ekonomik kriz içerisine girmiştir (Hepaktan, 2008, s. 2). Türkiye, yabancı sermayeyi engelleyen petrol aramalarının devletçe yapılması prensibine ağırlık veren 1702 sayılı "Petrol Reformu Kanunu" nu uygulamaya geçirmiştir. Meydana gelen kriz petrol fiyatlarının yanında tahıl fiyatlarını da yükseltmiş ve bu dönemde pamuk fiyatlarının yükselmesiyle Türkiye pamuk piyasasına hakim olmaya başlamıştır (Öztürk, Saygın, 2017, s. 6). 24 Ocak 1980'de ekonomik istikrar önlemleri alındığında, Türkiye'nin "ithal ikameci" sanayileşme politikası terk edilmiş ve bunun yerine "ihracata dayalı" bir sanayileşme politikası benimsenmiştir. İthalat yasaklarının azaltılması, çeşitli tedbirlerle ihracatın teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması, döviz sisteminin serbestleştirilmesi ve Türk parasının gerçekçi bir şekilde değerlendirilmesi yoluyla tarife engellerinin azaltılması bu politikaların temel unsurlarını oluşturmaktadır (Dönek, 1995, s. 178). Faiz oranlarının artmasıyla birlikte doğan kredi yoğunluğu, orta ve düşük kazançlı tüketiciler kadar, ufak ve orta ölçekli girişimcileri oldukça fazla etkilemiştir. 24 Ocak Kararlarıyla mali piyasaların liberalizasyonu ve uluslararası ticaretin daha serbest hale getirilmesinde başarı sağlanmıştır (Yılmaz ve Tuncay, 2012, 351). 1920'lerin ve 1980'lerin liberalizmi arasındaki fark, 1920'lerin liberalizminin ulus-devletlerin kurulmasına dayalı olarak ortaya çıkması, 1980'lerin ulus-devlet sistemindeki farklılıklara odaklanmasıdır.

Bu değişiklikler siyasi sistemdeki temel değişikliklerdir, ancak aynı zamanda sosyal yapıda da önemli değişiklikleri temsil etmektedir. Ekonomik dönüşümün getirdiği yeni bir siyasi düzen, yeni bir toplumsal düzenin de temelini oluşturmuştur. 1920'lerin ekonomik liberalizmi, "Devlet Burjuvazisi" projesiyle ulus-devlet yapısıyla bütünleştirilmiştir. Burada devlet burjuvazisini ulus-devlet ve iktidarla uyumlu olarak yorumlamak mümkündür (Atagenç, 2017, s. 84). Türkiye'den piyasa ekonomisine geçiş sürecinin 1980 yılında başlaması, AB üye ülkeleri ve dünya ekonomisi ile bütünleşme yolunda ciddi bir adımdır. Türkiye ekonomisinde bir dönüm noktasıdır. Finansal piyasaları serbestleştirmeye yönelik tedbirler bu uygulamanın çok önemli bir parçasıdır. Bu uygulama, Türkiye ve küresel finans piyasalarını bütünleştirme sürecini başlatmış ve bu nedenle finansal küreselleşme eğiliminin bir parçası olmaya çağırılmıştır (Bakan ve

Şentürk, 2012, s.53). AB ile 6 Mart 1995 tarihinde imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması, Türkiye'de serbest ticaret kavramının gelişmesi açısından oldukça önemlidir. 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren AB'den ithal edilen sanayi mallarına uygulanan tarifeler sıfırlanmış ve kaldırılmıştır. Ayrıca ithalat kısıtlamaları ve boyut kısıtlamaları kaldırılmıştır (Çetin ve Savrul, 2016, s. 515).

Gümrük vergisi uygulamasının dinamik ve sabit sonuçları olmaktadır. Gümrük tarifelerinin tümüyle kaldırılması ya da indirilmesinin, Türkiye'nin serbest ticaret koşullarını geliştirerek bölgesel AB pazarıyla ve küresel birleşmeye katkıda bulunduğu düşünülebilmektedir. Ticaretin serbestleştirilmesi, Türkiye ekonomisinin gelişmesini ve üretimde kaynakların daha çok kullanılmasını sağlamaktadır (Güllü, 2015, s. 170). Bölgesel ekonomik bütünleşmenin en yaygın türlerinden biri olan gümrük birliğinin en önemli özelliği, üye ülkeler arasındaki tüm tarife ve kotaları kaldırarak ve ortak bir tarife oranı uygulaması, ortak bir ticaret politikası benimsemesidir. Ekonomik bütünleşme, bir ülkenin ticaretini, refahını, ödemeler dengesini ve ekonomik kalkınmasını etkilemektedir (Özkale ve Karaman, 2006, s. 119).

Gümrük Birliği'ne üye ülkeler arasında ticarete uygulanan tarife ve kotaların kaldırılması neticesinde, ticarete mevzu olan ürünlerin maliyeti düşmektedir (Temiz, 2009, s. 118). Türkiye'nin bu bütünleşmeler döneminde dış ticaretinin yarısını reelleştirdiği, dış yatırımlar, turizm, emekçi dövizleri gibi ekonomik göstergeler açısından da yoğun ilişkiler içinde bulunduğu ülkeler grubuyla Gümrük Birliği oluşturması önemli bir gelişmedir.

Ancak Gümrük Birliğinin bütün kararıyla pekiştirilememiş olması büyük bir handikap oluşturmuştur. Türkiye'nin Gümrük Birliği ile doğrudan ilgili alanlarda, AB'nin en önemli karar alma mekanizması olarak kabul edilen 113 numaralı Ticaret Komitesi içerisinde yer almaması, söz konusu politikaların üstlenilmesini güçleştirmekle kalmamış, Türkiye'nin üçüncü ülkelerle ilişkilerini geliştirmesini de ciddi ölçüde engellemiştir (Hatipler, 2011, s. 25). 2000 krizi sonrasında, ekonomide likidite yetersizliği yaşanmaya devam etmiş, kamu bankalarının aşırı düzeydeki günlük likidite ihtiyaçları dolayısıyla, ödemeler dengesinde sorun yaşanmıştır. Bu durumun, bankacılık sisteminde var olan sorunlarının yükseleceği ve ekonomiyi kötü etkileyeceği düşünüldükçe, uygulanmakta olan kur sisteminden 22 Şubat 2001 tarihinde vazgeçilerek, Türk Lirası yabancı para birimleri karşısında dalgalanmaya bırakılmıştır. Böylece, serbest piyasa döviz kuru oranları beklenildiği üzere, hızlı bir şekilde yükselmiştir. Türkiye'de enflasyonu düşürmek için, 1990'lı yılların başında para politikası 1994 ve

2000 yıllarında uygulamaya konulan istikrar programlarında ise, döviz kuru politikası denenmiş, fakat başarılı olunamamıştır. 14 Nisan 2001 tarihinde, kamuoyuna açıklanan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” enflasyon hedeflemesinin yanı sıra, sabit döviz kuru sisteminin terk edilmesi nedeniyle ortaya çıkan güven bunalımının ve istikrarsızlığının hızla ortadan kaldırılması amaçlanmıştır (Hepaktan, Çınar ve Dündar, 2016, s. 66). Kriz zaman içerisinde Avrupa Birliği ülkelerine sirayet ettiği için bu ülkeler küresel krizden etkilenmişlerdir. Türkiye’nin ihracatında önemli bir paya sahip olan Avrupa Birliği yaşanan olumsuzluklar nedeniyle Türkiye’nin ihracatının gerilemesine neden olmuştur. Ayrıca, kriz ortamında net sermaye çıkışlarının yaşanmış olması reel sektörün finansman yönünden zorlanmasına neden olmuştur. Kriz ortamındaki belirsizliklerden dolayı ileriye dönük beklentiler olumsuz etkilenmiştir. Bu durum yatırımların azalmasıyla sonuçlanmıştır. Yatırımların azalması ekonominin daralmasıyla sonuçlanmıştır. Ekonominin canlanması açısından krizden çıkış sürecinde para ve maliye politikası araçları kullanılarak bir dizi harcama ve gelir tedbirleri uygulanmaya çalışılmıştır (Engin, Göllüce, 2016, s. 35). Türkiye, Avrupa Birliği (AB) ile gümrük birliği ilişkisi kapsamında AB’nin ortak ticaret politikalarını yürütmekle yükümlüdür ve AB’nin tercihli ticaret sistemi üçüncü ülkelere karşı yürütülmektedir. Bu kapsamda Türkiye, AB’nin “serbest ticaret anlaşması” (STA) imzaladığı ülkelerle karşılıklı fayda temelinde benzer anlaşmalar yapmaktadır. Türkiye sadece Avrupa Birliği’nin STA müzakere ettiği ülkelerle STA imzalayabilmektedir. Bu nedenle, bugün Kore ile Amerika Birleşik Devletleri arasında bir STA bulunmamaktadır (Telli, 2016, s. 86).

Küresel krizin olumlu ve olumsuz etkilerinden bahsetmek mümkündür. Küresel krizin Türkiye’deki olumlu etkisi 2011 Avrupa Birliği İlerleme Raporu’nda belirtilmiştir. Rapor, Türkiye’nin kriz döneminde para ve maliye politikalarını başarılı bir şekilde bir arada yürüttüğüne dair bilgiler içermektedir. Türkiye’nin küresel krizden etkilenmesine rağmen, önceki dönemde uygulanan korumacı ve düzenleyici reformların güçlü değişme sonuçlarına da değinilmiştir (Kesebir, 2018, s. 534).

Tablo 1.

Türkiye İmalat Sanayi Ticaretinin Yapısı

Türkiye'nin İmalat Sanayi İhracatının Sektörel Dağılımı %				
Yıllar	Emek-Yoğun ve Doğal Kaynağa Dayalı	Düşük Teknolojili	Orta Teknolojili	Yüksek Teknolojili
1995	60	16	15	8
2000	53	12	20	15
2005	39	16	32	13
2010	33	18	37	12
2011	32	19	37	12
2012	32	19	36	14
2013	32	17	37	14
2014	33	16	37	15
2015	33	14	38	15
2016	33	13	39	14
2017	30	15	41	14
2018	29	16	41	14
2019	29	15	41	15
Türkiye'nin İmalat Sanayi İthalatının Sektörel Dağılımı %				
Yıllar	Emek-Yoğun ve Doğal Kaynağa Dayalı	Düşük Teknolojili	Orta Teknolojili	Yüksek Teknolojili
1995	13	14	34	39
2000	11	10	38	41
2005	12	14	40	34
2010	14	13	38	35
2011	13	13	39	35
2012	13	13	38	36
2013	13	13	39	35
2014	13	12	37	38
2015	12	12	39	37
2016	12	11	40	37
2017	11	14	38	37
2018	11	14	38	37
2019	11	13	34	41

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 1, Türkiye'nin imalat sanayi ihracat ve ithalatının teknoloji düzeyine göre yıllar itibariyle gelişimini göstermektedir. Tablodan da görüldüğü üzere, Türkiye 1990'lı yıllarda ağırlıklı olarak doğal kaynağa dayalı ve emek-yoğun ürün ihracatı yapmaktadır. 2000'li yıllarda ise bu durum yerini orta teknoloji ürünler bırakmıştır. Dahası, orta ve yüksek teknoloji ürünler ihracatı toplamı 2019 yılı itibariyle toplam imalat sanayi ihracatının %56'sını oluşturmaktadır. Türkiye'nin ihracat performansı açısından olumlu bir gelişmedir. Öte taraftan, ithalatının yapısında değişme olmadığı görülmektedir. Türkiye, ağırlıklı olarak orta ve yüksek teknoloji ürün ithalatı yapmaktadır. Bunda, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu teknolojiyi üretememesi en temel etkindir. Hem ihracatçı

sektörlerde hem de iç pazar için yapılan üretimde teknoloji içerikli girdide ithalata bağımlı olunması, 2019 yılı itibarıyla orta ve yüksek teknoloji içeren ithalat payının toplam imalat sanayi içindeki payının %75'e ulaşmasına yol açmıştır (1). Bu çalışmanın ana konusu açısından bakıldığında, tekstil sektörü emek-yoğun bir sektördür ve emek-yoğun sektörlerin Türkiye ihracatı içindeki payı giderek düşmüştür. Nitekim ilerleyen sayfalarda Tablo 2'den de görüleceği üzere, Türkiye tekstil sektörü ihracat payı da azalmaktadır.

2.5. Türkiye'nin Tekstil Ticareti

Türk tekstil ve hazır giyim sanayisinin esasları Osmanlı döneminde başlamıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte tüm tekstil ve konfeksiyon şirketleri Sümerbank'ın bünyesine girmiş, tekstil ve hazır giyim sektörleri daha kurumsallaşmıştır. Ayrıca verilen teşviklerle tekstil sektörünün özel sektör payı 1960'lı yıllarda %68'e yükselmiştir. 1980 yılından itibaren uygulanan politikalarla 1990'larda %90'ı geçmiştir. 1980 sonrasında uygulanan politikaların kazandırdığı tecrübe ve çabalarla tekstil ihracatı artmaya başlamıştır. İstihdam açısından emek yoğun bir sektör olduğu için istihdam açısından avantaj sağlamıştır (Şişman ve Bağcı, 2014, s. 31). 1996 senesinde AB ile Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesi ile beraber tüm gümrük vergileri, eş tesirli vergilerin kalkmasının ticareti önemli miktarda artıracak temennisi, sektöre 1995 senesinde ciddi yatırımların yapılmasına neden olmuştur.

Özellikle 1998 ekonomik krizi ile beraber yatırımlar büyük miktarda durmuş, bu dönemden itibaren sektöre ait göstergelerde negatif büyümeler yaşanmıştır. Türkiye'de ihracat ve istihdam açısından son derece önemli bir sektör olan tekstil ve hazır giyim sektörü 1990–2002 yarıyılında % 8.6 artan ihracata rağmen, ithalat %13.6 artmıştır (Çakmak, 2005, s. 69). Geçmişte Türkiye tekstil sektörü, dünyada gelişmekte olan ülkelerle paralel olarak gelişen ilk sektörlerden biriydi ve Türk sanayisinin gelişimine öncülük etmiştir. Geçmişte gelişmiş ülkelerde sanayileşmeyi sağlayan tekstil sektörü, günümüzde gelişmekte olan ülkelerde ihracata dayalı sanayileşmenin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren ekonomi politikalarını giderek daha fazla

1 Türkiye üretimi ve ihracatının ithalata bağımlılığı ve dünya katma değer zinciri içindeki yeri açısından ayrıntılı bilgi için bkz: Yükseler, Zafer ve Ercan Türkan, Türkiye'nin Üretim ve Dış Ticaret Yapısında Dönüşüm Küresel Yönelimler ve Yanılsamalar, TÜSİAD, Yayın No:TÜSİAD-T/2008-02/453; Saygılı vd., Türkiye İmalat Sanayisinin İthalat Yapısı, TCMB, Çalışma Tebliği No:10/02, 2010; Aydın vd., Dış Ticarete Küresel Eğilimler ve Türkiye Ekonomisi, TCMB, çalışma Tebliği No:10/01, 2010.

etkileyen liberalizm ve tüm ülkeleri etkisi altına alan küreselleşme olgusu, tekstil ve hazır giyim başta olmak üzere dünya ticaretini büyük ölçüde etkilemektedir (Özkaya, 2010, s. 143-144). Bugün, 1980'ler ve 1990'ların yaklaşımlarından farklı olarak, Türkiye'de tekstil yatırımları daha sık olarak az gelişmiş bölgelere yönlendirilmektedir, bu bölgelere yönelik kamu teşviklerinin ülke genelinde aynı düzeyde uygulanmadığı görülmektedir. Ayrıca, sadece iplik ve dokumada modernizasyon yatırımları teşvik edilmiştir. Sentetik iplikler ve sentetik elyaflarda yatırımlar teşvik dışı kalmıştır (Önder ve Şahin, 2016, s. 30).

Cumhuriyet'in ilk döneminde pamuk ihraç edilip, iplik, kumaş ve giyim eşyası ithal eden Türkiye, 1950'den itibaren iplik ve kumaş, 1970'lerden bugüne kadar da hazır giyim mahsulleri ihraç etmektedir. Tekstil sektörü, iç piyasadaki talebe yanıt vermenin yanı sıra ihracatta da önemli büyümeler kaydetmiştir. Türkiye, dünyanın önemli pamuk üreticilerinden biridir ve üretilen tekstil mahsullerinin büyük bir kısmı pamukludur (Aydoğuş ve Diler, 2009, s. 5). Türkiye'de 1963–1972 döneminden itibaren tekstil sektörüne yapılan yatırımlarla sektörde sürekli bir artış gerçekleşmektedir. Bu dönemde yapılan bu yatırımlar sektörün büyümesine destekleyici olmakla beraber, Türk tekstil sektörüne yapılan yatırım artışları esasen 1970 ve 1980'li senelerde gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de 24 Ocak 1980 Kararları sonrasında ihracata yönelik sanayileşme stratejisinin izlenmesiyle beraber süratle büyüyen sektör, bu senelerde ülke ihracatında yaşanan artışın da gerçek kaynağı olmaktadır (Çakmak, 2005, s. 67).

1980'lerden itibaren sürat kazanan küreselleşme, tekstil ve hazır giyim sanayinde ticaret akışını süratlendirmiş, son 30 sene içerisinde takribî olarak sektörün toplam kapasitesinin yarısı gelişmiş ülkelerden büyümekte olan ülkelere doğru geçiş yaşanmıştır. Bu sebeple sektör günümüzde en fazla “küreselleşmiş sanayilerden” biri olarak benimsenmektedir. Tekstil ve hazır giyim sanayi ürünlerinin basitçe taşınabilir olması, bu sanayi mallarının dünyaya daha süratli dağılmalarına olanak tanımış ve bu dağılma gelişmiş ülkelerin imalat faaliyetlerinin bir kısmını büyümekte olan ülkelere aktarmalarını sağlamıştır (Şahin, 2015, s. 2).

Tekstil sektörü için AB, Türkiye'deki en önemli pazardır. AB'yi tekstil endüstrisi için en önemli pazar yapan şey, coğrafi yakınlığı, AB'ye gümrüksüz nakliye, nispeten düşük ücretler ve AB'nin yüksek kaliteli ürünleri tercih etmesidir. Taşıma maliyetleri ve ölçek ekonomilerinin sağladığı faydalar, sendikalar içinde ticaretin artmasında önemli faktörlerdir. Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve Hollanda, Türkiye'nin tekstil ve hazır

giyim ihracatında en önemli pazarlar arasında yer almaktadır. En büyük ticaret ortağımız olan Almanya, tekstil ve hazır giyim ihracatında Türkiye'nin en önemli pazarıdır (Şahin, 2015, s. 56). 1984 yılında Türkiye, AB dışından ithal edilen AB ülkelerinin %5,9'u ile dördüncü sırada yer almıştır. Sonraki dönemde tekstil ihracatının durgunlaşmasıyla bu oran 1993 yılında %6'da kalmıştır. Türkiye'nin hazır giyim ihracatındaki artış eğilimi 1980'ler boyunca devam etmiştir. Türkiye, 1989 yılında AB dışındaki ülkelere yapılan ithalatta %10,5 ile ikinci sırada yer almaktadır. Gümrük Birliği öncesinde, 1995 ve sonrasında yüksek kârlılık seviyelerine ulaşan tekstil ve hazır giyim sektöründe yeni işletmelerin kapasitelerini güçlendirmek için büyük yatırımlar yapılmıştır. Türkiye, 1995-98 döneminde dünyanın en fazla tekstil makinesi alımı yapan ülkelerinden biridir (Ener ve Yelkikalan, 2004, s. 3-4). AB ile imzalanan ve 1996 yılında yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması birçok sektörde olduğu gibi tekstil sektöründe de büyük umutlar yaratmıştır. Bu alanda işletmeler, mali kaynakları ve gümrük birliklerinin olası etkisi ne olursa olsun, büyük yatırımlarla üretim kapasitesini artırmışlardır. 1990-1995 döneminde, sadece tekstil ekipmanlarının satın alınmasına 6 milyar dolar yatırım yapılmıştır. Bu durum, söz konusu dönemde Türkiye'yi en büyük tekstil makinesi alıcılarından biri haline getirmiştir. Yatırımdaki bu ani artış, kapasite fazlalığına neden olmuş, kapasite fazlasının yanı sıra azalan kapasite kullanımı nedeniyle artan inşaat maliyetleri ve euronun dolar karşısında değer kazanması nedeniyle Türk tekstil ve hazır giyim sektörü olumsuz etkilemiştir. (Bostan, Ürüt ve Ateş, 2010, s. 50).

Gümrük Birliği anlaşması sonucunda Türkiye, Avrupa pazarına rakiplerinden 10 yıl önce girmiştir. AB'ye ihraç edilen Türk tekstil ve hazır giyim sanayi ürünlerinin %55'inin kotalara tabi olduğu düşünüldüğünde, Gümrük Birliği ve endüstriyel serbestleşmenin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin GATT anlaşması çerçevesinde rakiplerinin önüne geçmesi için bir fırsat sunmaktadır (Dilber, 2004, s. 90).

Tablo 2.

Türkiye Tekstil Ticaretin Alt Sektörler İtibariyle Yapısı

Tekstil İhracatının Alt Gruplar Dağılımı (SITC Rev.3) (%)			
Yıllar	Dokuma Elyafı ve Bunların Artıkları	Tekstil Ürünleri	Giyim Eşyası ve Bunların Aksesuarları
1995	2	29	69
2000	2	29	69
2005	2	35	63
2010	1	37	62
2011	1	41	58
2012	2	43	55
2013	1	43	56
2014	1	44	55
2015	1	42	56
2016	1	41	57
2017	1	41	57
2018	1	43	56
2019	1	43	56
Tekstil İthalatının Alt Gruplar Dağılımı (SITC Rev.3) (%)			
Yıllar	Dokuma Elyafı ve Bunların Artıkları	Tekstil Ürünleri	Giyim Eşyası ve Bunların Aksesuarları
1995	31	67	2
2000	32	61	8
2005	24	65	11
2010	24	53	23
2011	24	53	23
2012	23	55	23
2013	23	53	24
2014	23	53	24
2015	21	53	26
2016	22	54	25
2017	25	56	19
2018	25	57	18
2019	27	57	16

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 2, 1995 yılından günümüze kadarki süreçte Türkiye'nin tekstil sektörü ticaretinin gelişimini göstermektedir. Tablo verilerinden de anlaşılacağı üzere, tekstil ihracatında en büyük pay hazır giyim alt sektörüne ait olmakla birlikte, bu sektörün temel girdisi konumunda bulunan tekstil ürünleri de oldukça yüksek bir ihracat payına sahiptir. İthalat açısından baktığımızda ise, diğer bir temel girdi olan dokuma elyafı ve bunların artıklarının (ki içerisinde pamuk, ipek gibi ürünler bulunmaktadır) payı hala yüksektir. Aynı şekilde tekstil ürünleri sektörü de oldukça yüksek ithalat payına sahiptir. Bu durum, Tablo 3 ve 4'de de belirtildiği üzere, Türkiye tekstil sektörünün fa-son üretim ağırlıklı yapısı, sektördeki temel girdilerin ithal edilmesi, işlenmesi,

üretilmesi ve markasız olarak ihraç edilmesine neden olmaktadır. Bu aynı zamanda, üretimde ve ihracatta ithal girdi bağımlılığının süreklilik kazanmasına yol açmaktadır.

2.5.1. Türkiye'de Tekstil Ticaretine İlişkin Düzenlemeler

2.5.1.1. Çok Elyafıllar (MFA) Anlaşması ve Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması (ATC)

Küreselleşme, değer zincirindeki çeşitli oyuncuların etkileşimini ve bağımlılığını artırarak yeni bir dinamik endüstriyel ortam yaratmıştır. Tekstil ve hazır giyim endüstrisinin küreselleşmesi, giysilerin New York'ta tasarlanması, Kore'de üretilmesi, Hong Kong'da kesilmiş kumaşlar kullanılarak Çin'de dikilmesi ve Birleşik Krallık'ta dağıtılması anlamına gelmektedir. Tekstil ve hazır giyimin küreselleşmesine katkıda bulunan ana faktörler, hazır giyim üretim teknolojilerinin emek yoğun doğası, gelişmiş ülkelerde karşılaştırmalı rekabet gücünün kaybı, ulaşım iletişim maliyetlerinde önemli bir azalma yaşatmıştır (Erarslan, Bakan ve Kuyucu, 2008, s. 267).

GATT'ın uygulanmasının ardından, dış ticaretin serbestleşmesine rağmen gelişmiş ülkeler 1960'lı yıllardan itibaren işgücü ve maliyetin daha ucuz olduğu gelişmekte olan ülkelere ithalat yapma ısrarlarını sürdürmüşlerdir. Tekstil ve hazır giyim sektörü, tek taraflı kısıtlamalar getirerek ve gelişmekte olan ülkeleri ikili gönüllü ihracat kısıtlama anlaşmalarına girmeye zorlayarak, yerli sanayiler üzerinde zararlı ve piyasa bozucu bir etkiye sahip olmuştur. Bu yolda ilk olarak 1950'lerin sonlarında Japonya'nın dokuma ihracatına baskı yapan Amerika Birleşik Devletleri, pamuk ithalatını sınırlamayı amaçlayan "Kısa Vadeli Pamuklu Dokuma Anlaşması" ile 1961 yılında başlamıştır (Uğur, 2004, s. 40). 2005 yılında tekstil ve hazır giyim ticaretine uygulanan kotaların kaldırılması Çin'in dış ticaretinin gelişmesinde etkili olmuştur. 2005 yılına kadar tekstil ve hazır giyimde dünya ticareti, 1974 yılında yürürlüğe giren "Çok Elyafıllı Anlaşma (MFA)" çerçevesinde yürütülmektedir. Bu anlaşma ile bazı Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada gibi gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere ucuz işgücü ve hammadde avantajları için tekstil ve hazır giyim ithalatına kotalar getirerek yerli sanayilerini korumaktadır (Yağmur ve Karakaya, 2018: 163). Çok Elyafıllar Anlaşması'nın 1995'ten itibaren on yıl içerisinde bitirilmesi ve bu konun GATT bünyesine alınmasına karar verilmiştir. Anlaşma ile özellikle anti dumping ve telafi edici vergiler olmak üzere tekstil ve giyimde diğer ticari kısıtla-

malarda bir artış yaşanmıştır (Kartal, 2008, s.196). Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması ile tekstil ve hazır giyim ticareti, GATT kapsamına dahil edilmiştir. “Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşması(ATC)” nın yürürlüğe girmesi ile beraber, MFA'ya dayalı olarak getirilen miktar kısıtlamalarının 1995 yılından başlayarak 10 yıllık geçiş döneminde kademeli serbestleştirilmesi ve 2005 yılına kadar kaldırılması planlanmıştır. ATC'nin imzalanmasıyla birlikte Türkiye gibi, ATC öncesi AB piyasalarına miktar kısıtlamalarına tabi olmaksızın girebilen ülkelerin, kotasız ticaret ortamında piyasa paylarında önemli düşüşler yaşanacağı beklentileri oluşmuştur (Yücel, 2010, s. 234). Dış pazarlara yönelik olarak Türk Tekstil ve Hazır Giyim sektörünün rekabet avantajını kısıtlayan diğer bir sorun ise Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olması ile 2005 yılında gündeme gelmiştir. Çin'in DTÖ' nün uyguladığı ATC'ye tabi olması ve bu anlaşma uyarınca 2005 yılında kotaların kaldırılması ve DTÖ üyelerine uygulanan tarifelerden yararlanması dünya tekstil ve hazır giyim pazarlarında daha çetin bir rekabetin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Alüftekin, Taş, Yüksel, Çakar ve Bayraktar, 2009, s. 9). 2005 yılında kotaların kaldırılmasıyla pazara girişin serbestleşmesi esas alındığı ticaret koşulları, sektördeki yoğun rekabetin korumacılık eğilimlerinin de beraberinde getirmesiyle birlikte pek çok sorunu ortaya çıkarmıştır. "En fazla ayırt edilen ülke" statüsüne sahip az gelişmiş ülkelerin bazılarında geçmişte verilmiş olan gümrüksüz ihracat yapma ayrıcalığı da aşağı çekilirken, etkisini kaybetmiştir (Yücel, 2010, s. 235).

2.5.1.2. Tekstil ve Hazır Giyim Sektöründe Gözetim ve Korunma Önlemleri

Tekstil ve hazır giyim sektöründe 2008 yılı itibari ile Çin, Hindistan ve diğer ülkelere uygulanan kota önlemlerinin kaldırılması ile birlikte Türkiye’de bu sektörde oluşabilecek zararları engellemek amacıyla gözetim ve korunma önlemleri uygulanmaya konulmuştur. Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasında imzalanan “Gümrük Birliği Anlaşması” sonucunda Türkiye’nin tekstil ve giyim ürünleri ithalatının birliğin ortak ticaret politikası ile uyumlu hale getirilmesi için benzer hükümleri taşıyan ve 1 Haziran 1995 tarihinde 22300 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri Hakkında Mevzuat” yürürlüğe konulmuştur. Bu mevzuat ile tekstil ve giyim ürünlerinin ithalatında Avrupa ülkeleri ile ortak bir ticaret politikasının oluşturulması amaçlanmıştır. Gözetim ve korunma önlemleri üzerine oluşturulan Mevzuat doğrultusunda, tekstil ürünlerinin ithalat miktarlarında meydana gelen mutlak veya göreceli değişimlerin belirlenmesi ve ithal

edilen ürünlerin benzer ya da rakip ürünlerin yurtiçi üretimlerine ciddi bir zarar verip vermediğinin belirlenerek bu tehdit ve zararların ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Böylelikle gözetim ve korunma önlemleri kapsamında bir ürünün ithalatı esnasında uygulanan gümrük vergileri arttırılmakta ya da miktar kısıtlamaları uygulanmaktadır (<https://ticaret.gov.tr>, 23.03.2015). Üye devletlere, yerli sanayilere ciddi şekilde zarar veren ithalat artışlarını önlemek için harekete geçme fırsatı vermektedir. “Koruma Anlaşması” (PCA), uygulanabilir gönüllü ihracat kısıtlamalarının ve benzer yasakların uzlaştırılmasını veya kaldırılmasını sağlar. “Korunma Önlemleri Anlaşması”, ulusal makamlar tarafından uyulması gereken önlemleri ve uygulama ilkelerini ortaya koymaktadır. Bu anlaşma, keyfi ve şeffaf koruma politikalarının oluşturulmasını vurgulamaktadır. DTÖ, koruyucu tedbirlerin alınabileceğini beyan etmesine rağmen, bu tedbirlerin serbest ticareti olumsuz yönde etkileyecek şekilde keyfi kullanımını önlemek için mekanizmalar da geliştirmiştir (Selen ve Gümüş, 2011, 218). Türkiye, 2005 yılı başlarında kotanın kaldırılmasını ertelemeye çalışmış, ancak DTÖ ve AB Komisyonu gibi uluslararası platformlardaki hükümet ve özel sektör temsilcileri aracılığıyla inisiyatif olarak başarısız olmuştur. 2005 yılında tekstil kotalarının kaldırılmasının ardından Çin ile rekabet edecek 52 ülke, Çin'in riskine karşı birlikte hareket etmek için Türk ve Amerikan tekstil ve hazır giyim sektörlerinin öncülüğünde Mart 2004'te hazırlanan İstanbul Deklarasyonu'na katılmıştır.

Dünya çapında siyasi destek arayan hareket, defalarca DTÖ'den kotaların kaldırılmasını 2008 yılına kadar ertelemesini istemiştir. Gerekçe olarak, Çin'in küresel pazarlarda haksız rekabet yarattığını ve kotaların kaldırılmasının diğer ülkelerin 200 milyar dolarlık pazarlarını kaybetmesine ve 30 milyon kişinin işini kaybetmesine neden olacağını öne sürmüştür. Ancak DTÖ, ülkenin denizaşırı pazarlardaki kayıplarına yaptırım uyguladığı ve 'tamamen vergiden muaf bir dünya' inşa mantığına uymadığı gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. İstanbul Deklarasyonu sonucunda kaldırılan kotaların geri getirilmesi yerine ülke iç pazarının korunmasına yönelik adımlar atılması kararlaştırılmıştır (Atılğan ve Şen, 2006, s. 148).

2.6. Türkiye- AB Arasındaki Tekstil Ticareti ve Tarife Dışı Engeller

2.6.1. Türkiye- AB arasındaki Tekstil Ticareti

Tekstil sektörü için AB, Türkiye'deki en önemli pazardır. AB'yi tekstil endüstrisi için en önemli pazar yapan şey, coğrafi yakınlığı, AB'ye gümrüksüz nakliyesi, nispeten

düşük ücretleri ve AB'nin yüksek kaliteli ürünleri tercih etmesidir (Uzay, 2005, s. 57-58).

Taşıma maliyetleri ve ölçek ekonomilerinin sağladığı avantajlar, ticaretin artmasında önemli faktörlerdir. Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve Hollanda, Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ihracatında en önemli pazarlar arasında yer almaktadır. En büyük ticaret ortağı olan Almanya, tekstil ve hazır giyim ihracatında Türkiye'nin en önemli pazarıdır. AB-15 ülkelerinden Almanya, İngiltere ve İtalya en büyük tekstil ihracatçılarıdır. Almanya, Birleşik Krallık, Hollanda ve Fransa en büyük hazır giyim ihracatçılarıdır (Şahin, 2015, s. 55).

Türkiye, tekstil sektöründe AB ihracatında Çin'den sonra ikinci sırada yer alırken, ihracatta kriz öncesine göre en fazla gerileyen ülke konumundadır. Bu bağlamda, sanayi payına sahip Hindistan ile Pakistan arasındaki farkın miktar ve pazar payı olarak daralması ve sektör lideri Çin ile arasındaki farkın açılması olumsuz bir gelişmedir. Hazır giyim sektörüne paralel olarak bu sektörde de ihracat kayıpları kalıcı olmaktadır (<https://www.tepav.org.tr>, 18.03.2021).

1996'da yürürlüğe giren tarife anlaşmasından bu yana sanayi yatırımlarının keskin bir şekilde artmasıyla, endüstrinin aşırı kapasitesi ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin tekstil sektörü, istihdama ve ihracata büyük katkı sağladığı, bu nedenle sosyo-ekonomik işleyiş açısından önemli bir rol oynadığı açıktır. Tekstil sektörü çok önemlidir, çünkü ileri ve geri bağlantılar vardır. Bu yüzden sektörde oluşabilecek herhangi bir olumsuzluk diğer sektörleri de olumsuz etkileyebilir. 1980'lerden günümüze tekstil ve hazır giyim sektörü ihracatının kompozisyonunda bir değişim yaşanmış ve hazır giyim sektörü ihracatındaki artış tekstilden daha fazla olmuştur. Diğer bir ifadeyle, tekstil sektörünün ihracatındaki artış hazır giyim sektöründen kaynaklanmaktadır (Özkaya, 2010, s. 144). AB ülkeleri ile dış ticaret rakamlarına bakıldığında, Türkiye'nin AB'nin toplam ticaretindeki payının Gümrük Birliğinden bu yana arttığı ve bu ülkelere yapılan ithalatın genellikle yatırım malları ve ara girdilerden oluştuğu görülmektedir. Ancak bu malların ithalattaki payı bir miktar azalma eğilimi gösterirken, aynı malların ihracattaki payı artmaktadır.

1996-2008 yılları arasında Türkiye'nin AB dış ticaret hacmindeki önemli artış, bunun ticaret yaratıcı bir etkiye sahip olduğunu açıkça göstermektedir. Gümrük Birliği'nin başlangıcı olan 1996-1997 yılları arasında Türkiye'nin AB ithalatında artış gözlenmektedir. 1998 ve 2001 yıllarında ithalatta yaşanan düşüş, Türkiye ekonomisindeki daralma ile ilişkilidir (Nart, 2010, s. 2877). Bugün AB'nin Türkiye'nin toplam dış ticaret hacmi, ithalat ve ihracatındaki payı, kriz sonrası döneme göre bir

miktar artmış, ancak küresel ekonomik ve finansal kriz öncesi oranlara ulaşamamıştır. Yine tablodaki verilere göre, Gümrük Birliği'nden bu yana dış ticaret hacmi sürekli artış göstermekle birlikte oransal olarak incelendiğinde ilk yıldaki artış bir süre sonra istikrara kavuşmuş ve 2008'den sonra düşüş eğilimi göstermiştir. Türkiye'nin AB dış ticaretinde, yıllık ithalat değişimini ve yıllık ihracat değişimini değerlendirirsek, ithalat değişimi ihracat değişiminden daha yüksektir (Işık, 2015, s. 5).

Tablo 3.

Türkiye-AB Ticaretinde Tekstil Sektörünün Payı (%)

Yıllar	Tekstil İhracatı*	AB'ye Tekstil İhracatı**	Tekstil İthalatı*	AB'den Tekstil İthalatı**
1995	41	51	8	5
2000	38	45	6	5
2005	26	31	6	5
2010	19	28	7	3
2011	19	26	6	3
2012	17	26	5	3
2013	18	27	5	3
2014	19	27	6	3
2015	18	26	6	3
2016	18	24	6	3
2017	17	22	5	3
2018	17	20	5	3
2019	16	19	5	3

Kaynak: UNCTAD veritabanından sağlanan verilerden tarafımızca hazırlanmıştır.

*: Türkiye'nin toplam ihracat-ithalat içindeki payı

**: Türkiye'nin AB'ye toplam ihracat-ithalat içinde tekstilin payı

Tablo 3, 1995 yılından verilerin elde edilebildiği son tarih olan 2019 yılına kadar Türkiye tekstil ticaretin payı açısından gelişimini göstermektedir. Buna göre, Türkiye'nin 1980 ve 1990'lı yıllarda ihracatı içerisinde önemli bir paya sahip olan tekstil sektörünün, 2000'li yıllarla birlikte önemini kaybetmeye başladığı görülmektedir. Aynı durum AB'ne olan ihracat payında da izlenmektedir. Bunun nedenleri arasında, tekstil sektörünün emek-yoğun sektör olması ve emek maliyetleri açısından daha avantajlı ülkelerin (Çin, Hindistan gibi) bu sektörde daha fazla pazar payı elde ederek Türkiye'nin payını kaybetmesi bulunmaktadır. Ayrıca, tekstil sektörü marka rekabetinin de yoğun yaşandığı bir sektördür. Dolayısı ile bu sektörde fiyat rekabetinin yanısıra marka rekabeti de yoğun olduğu için, markalaşamamış firmaların sadece fiyat rekabeti ile pazarda kalması Türkiye açısından zor görünmektedir. Son olarak, Türkiye tekstil sektörünün ağırlıklı olarak, Avrupa merkezli tekstil firmalarına fason üretim yapıyor olmasının da Türkiye'nin tekstil sektöründe markalaşma ve sabit pazar payı elde etmede olumsuz rol oynadığı söylenebilir. Keza, AB'ne yapılan tekstil ihracatının payının

2000'li yıllarda aynı olması da bu açıdan değerlendirilebilir. Nitekim, Tablo 4'de de bu durumu izlemek mümkündür. Tablo 4, tekstil ticaretinin temel alt gruplar açısından dağılımını göstermektedir. Tekstil sektöründe AB'ne yapılan ihracatın en büyük payı giyim eşyası ile tekstil ürünleri alt gruplarına aittir. İthalat açısından bakıldığında ise, dokumacılık temel girdilerinin olduğu dokuma elyafı ve bunların artıkları ile tekstil ürünleri alt grupları ithalatta en büyük paya sahiptir. Bu da, bu sektörde ihracat için gerekli girdilerin ağırlıklı olarak ithal edildiğini göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'nin 1990'lı yıllardan günümüze hem toplam ihracat hem de AB'ne yaptığı ihracatın içinde tekstilin payının düşüyor olması (Tablo 3), tekstil sektörünün küçülmesi anlamına da gelmektedir.

Tablo 4.

Türkiye 'nin AB ile Tekstil Ticaretinin Alt Gruplar Dağılımı

AB'ye Tekstil İhracatının Alt Gruplar Dağılımı (SITC Rev.3) (%)			
Yıllar	Dokuma Elyafı ve Bunların Artıkları	Tekstil Ürünleri	Giyim Eşyası ve Bunların Aksesuarları
1995	1	23	75
2000	2	30	68
2005	1	29	70
2010	1	29	70
2011	1	31	67
2012	1	30	69
2013	1	31	67
2014	1	31	68
2015	1	31	68
2016	1	33	66
2017	1	33	66
2018	1	33	66
2019	1	31	68
AB'den Tekstil İthalatının Alt Gruplar Dağılımı (SITC Rev.3) (%)			
Yıllar	Dokuma Elyafı ve Bunların Artıkları	Tekstil Ürünleri	Giyim Eşyası ve Bunların Aksesuarları
1995	33	63	4
2000	26	63	11
2005	24	64	11
2010	33	53	14
2011	24	59	17
2012	30	53	16
2013	28	55	17
2014	25	56	19
2015	25	56	19
2016	25	56	19
2017	27	55	18
2018	26	56	17
2019	29	55	16

Kaynak: UNCTAD veritabanından elde edilen verilerden tarafımızca oluşturulmuştur.

2.6.2. Türkiye- AB Arasındaki Tarife Dışı Engeller

Türkiye-AB Gümrük Birliği, basit bir ekonomik entegrasyon modelinin ötesine geçerek, Türkiye'nin AB entegrasyon hedeflerine yönelik ortaklığın da önemli bir aşamasını oluşturmaktadır. Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkisini kuran ve Gümrük Birliğini ana hatlarıyla belirleyen 1963 tarihli ‘‘Ankara Anlaşması’’nın 28. maddesinde, ortaklığın nihai hedefi Türkiye'nin üye ülkeleri olarak belirlenmiş ve Ankara Anlaşması üç aşamalı bir entegrasyonu öngörmüştür. 1971 yılında AB, bazı petrol ve tekstil ürünleri dışında Türkiye'den ithal edilen tüm sanayi ürünlerine uygulanan tarifeleri ve miktar kısıtlamalarını tek taraflı olarak yürürlükten kaldırmıştır. İkinci aşama olan geçiş döneminin koşulları, yöntemleri ve süresi 1 Ocak 1973'te yürürlüğe giren Katma Protokol'e göre belirlemiştir. Türkiye, Avrupa Birliği'nde üretilen ürünlerde sıfır tarifeyi ve AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı ortak tarifeleri 12-22 yıllık bir takvim içinde benimsemeyi taahhüt etmiştir. Anlaşma, 1 Ocak 1996'da tarihinde işlerlik kazanmıştır. Türkiye-AB Gümrük Birliği; tarifelerin kaldırılmasını, miktar kısıtlamalarını, üçüncü ülke tarifelerinin uyumlaştırılmasını ifade eden geleneksel Gümrük Birliği ilişkilerinden çok daha ileri olan geleneksel Gümrük Birliği ilişkilerini belirleme ve ötesine geçme yükümlülüklerini içermektedir (<https://www.ikv.org.tr>, 20.02.2021).

2008 küresel krizinin sıklığı ve ekonomik açıdan birçok ülkede sahneye çıkardığı olumsuz sonuçlar, bu krizin 1929 Büyük Burhan'dan bu yana dünyanın en çok beklenen finansal krizi olduğu konusunda fikir birliğine varılmasına yol açmıştır. ABD'de başlayan ve finans sektöründe başlayan krizin olumsuz etkisi ve dünya genelinde ekonomik birimlere duyulan güvenin gerilemesi, işsizlik, dış ticaret ve GSYİH gibi temel ekonomik göstergelerdeki olumlu eğilimlere yol açmıştır. Ülkelerin ihracat ve ithalatlarında ehemmiyetli eksilişler alana gelmektedir. 2008 krizinin hemen ardından yapılan uygulamalara bakacak olursak, gelişmiş ülkeler görece güçlü mali çabaları sonucunda sübvansiyon ve teşvik uygulamalarına ağırlık verirken, gelişmekte olan ekonomiler tüm ticari kısıtlama önlemlerini kullanmaktadır (Alagöz ve Ceylan, 2015, s. 69).

AB'nin uluslararası yükümlülükleri göz önüne alındığında, ithalat ve ihracata hakim olmak isteyen araçlar vardır. Bu araçlar genellikle uluslararası yükümlülükler için uygun olsa da, gönüllü ihracat kısıtlamaları gibi engellerle karşılaşmaları muhtemeldir. Kota dağıtımına ilişkin ortak kurallar, ithalat ve ihracatta toplumun

ihtiyaç duyması halinde uygulanacak büyüklük sınırları, tek bir pazarın gereği olarak topluluk bazında tanımlanmaya başlamıştır. Bu kotalar, Komisyon düzenlemeleri tarafından belirlendiği şekilde topluluktaki ithalatçılar veya ihracatçılar arasında dağıtılır. “Anti-Damping Önlemleri” Topluluğun anti-damping mevzuatı 1994 yılında yenilenmiş ve 1996 yılında Konsey Tüzüğü 384/96 (EC) olarak son halini almıştır. Mevzuat, spekülasyon fiyatlarla ihraç edilen ürünlere karşı, iç pazara zarar verdiği zaman, yapılması gerekenleri tanımlamaktadır. Sübvansiyon yasağına ilişkin bir not Roma Sözleşmesi, ilke olarak rekabete aykırı destek ve destekleri yasaklamaktadır. Ancak, az gelişmiş bölgelerin güçlendirilmesi, sektörlerin ve bölgelerin güçlendirilmesi, parlamento tabanlarının, topluluk çıkarlarının güçlendirilmesi ve üye devletlerin ekonomik düzenlemelerinin güçlendirilmesi konularında tavizler verilmiştir. Daha sonra 1997 yılında Yönetim Kurulu, 2026/97/EC sayılı Yönetmelik uyarınca sübvansiyonlar kurmuş ve belirli nitelikteki sübvansiyonlar için tazmin tedbirleri alınabileceğine karar vermiştir. Haksız uygulamalar karşısında alınacak gönüllü önlemler: Ticaret imtiyazlarını iptal etmek, mevcut tarife oranlarını yükseltmek, ilgili ülke/ülkelere yönelik eylemleri kısıtlamak veya ithalat veya ihracat koşullarını değiştiren veya etkileyen diğer eylemleri yapmaktır. Diğer bir engel ise ticari yaptırımlardır (ambargolar) (<https://uib.org.tr>, 20.02.2021).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yapılışı

Bu araştırma; ayrıntılı literatür çalışmalarıyla tarife dışı engellerinin etkilerinin ne yonde olduğu belirtilmesiyle beraberinde Türkiye- AB arasındaki tekstil ticaretinde yaşanan tarife dışı engellerinin Gümrük Tarife Cetvellerinin 52. fasıl 2016-2020 yılları ışığında bu engeller belirlenip ticarete hangi yönde etkisi olduğuna dair yapılacak olan bir mevzuat araştırma çalışması şeklindedir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmamız nitel bir çalışma olup, mevzuat araştırılması ve bu mevzuatların yorumlanması şeklinde gerçekleşecektir. Yorum yapılacak olan çalışmalarda kaynakta belirtildiği gibi ihkip raporları ve Gümrük Tarife cetvelleri 52. Fasıl 2016-2017-2018-2019-2020 yılları tek tek incelenip Türkiye- AB tekstil ticaretinde konulan engeller ayrıntılı olarak göz önüne konulmaktadır.

3.3. Verilerin Analizi

Kendi çalışmamızı sunmadan önce, tarife dışı engelleri ölçmede kullanılan başlıca yöntemler tanıtılacaktır.

3.3.1. Tarife Dışı Engelleri Ölçme Yöntemi

Tarife dışı engellerin dünya ticaretini ne kadar etkileyeceğini hesaplamak çok zordur. Bu nedenle tarife dışı engellere “görünmez engeller” de denilmektedir. Ancak, tarife dışı engellerin ölçülmesi ve veri toplanmasındaki zorluklara rağmen, bu önlemleri ölçmek için kullanılan birçok teknik bulunmaktadır.

a) Çekim Modeli

Yerçekimi modelleri ile gerçekleştirilen tarife dışı engellerin ölçümü sayesinde, küresel ticaret akışlarındaki değişiklikleri ve tarife dışı engellerin bu değişiklikler üzerindeki etkisini ekonometrik olarak analiz etmek için bir panel çekim modeli oluşturulabilir (Elitaş ve Şeker, 2017, s. 52).

“Teknik Tarife Engeller(TBT)” 'lerin varlığına ilişkin bilgileri özetlemek için önce envanter yaklaşımına bakılmaktadır. Bunların önemi, refah, fiyat, üretim ve ticaret etkilerini analiz etmek için daha sıkı bir analitik çerçeve sağlamalarıdır. Günümüz modelleme çalışmalarının çoğu, b) esneklikler ve c) fiyat etkileri hakkında daha önce bilgi gerektiren diğer bölümlerde başka yerlerde tartışılanlar gibi karmaşık simülasyon modellerine odaklanmaktadır. Bu sebeple, Deardorff ve Stern (1985) ve Baldwin (1989) 'i müteakip, dört fiyat etkisi ölçüsü üstünde yoğunlaşmaktadır: Tarife eşdeğerleri, sübvansiyon eşdeğeri, Ticaret Kısıtlama Endeksi ve etkili korumalar (Bora ve diğerleri, 2002, s. 5). Şüphesiz yenilerini sunarken, bu güçlüklerin bazılarını atlayabilecek daha genel çeşitli yaklaşımlar var. TBT'leri ölçmek için kullanılacak olan ya da denenilen çeşitli genel yöntemler aşağıda belirtilen şekilde sınıflandırılabilir: Belirli ülkeler, sektörler ya da ticaret kategorileri için geçerli olan gözlemlenen TBT'lerin envanter listelerine dayanan frekans tipi ölçümler; tarife muadilleri ya da fiyat akrabaları açısından hesaplanan fiyat karşılaştırma ölçüleri; ticaret akış modellerinin ekonometrik tahminlerine dayanan miktar-etki ölçümleri; ve eşdeğer nominal yardım oranlarına ilişkin önlemlerdir (Deardorff ve Stern, 1997, s. 11).

b) Envanter Yaklaşımı Yöntemi

Tarife dışı engeller (TDE) tarafından kapsanan ticaretin kapsamına ya da bunların belirli sektörlerde ya da birer birer ülke ya da ülke gruplarına karşı uygulama sıklığına ilişkin tahminlere izin veren TDE'lere envanter yaklaşımının geliştirilmesi için önemli emek harcanmaktadır. Bu, artık CD-ROM'da mevcut olan UNCTAD içerisindeki farklı veri tabanlarının entegrasyonu ile bir sonucu olmak üzere pek çok isim değişikliğine sebep olan Ticaret Kontrol Tedbirlerine ilişkin UNCTAD Veri Tabanına dayanmaktadır. Bu veri tabanında veriler, ithalata karşı bir çeşit TDE'nin uygulanmasına ilişkin tarife kalemi tarafından toplanmaktadır. Veri tabanındaki TDE'lere ilişkin bilgilerin asıl kaynağı GATT bildirimleri ve gümrük tarifeleri, yasalar ve yönetmelikler gibi devlet yayınlarıdır. Veri tabanı, ithalatçı ülkeler tarafından, kullanımlarındaki ve etkilenen ülkelerdeki değişiklikler olmak üzere kullanılacak olan ithalat önlemlerinin bir envanteri olarak yararlıdır. Envanterin kendisini Ticaret Kısıtlayıcılık Endeksinin hesaplanmasında kullanmak mümkündür (Bora ve diğerleri, 2002, s. 6).

UNCTAD veri tabanını kullanarak, bir ülkenin ithalatının ne kadarının ifade edilmesinin engellendiğini hesaplamak mümkündür. Şimdi bu ayrılmış endekslerden

frekans oranı ve tarife dışı engellerin ithalat karşılama oranının nasıl hesaplanacağını açıklayalım.

Bunlardan ilki olan frekans oranı, tarife dışı engellerden etkilenen ürün sayısını yüzde olarak ifade etmektedir.

$$F_{jt} = \left[\frac{\sum (D_{it} \cdot M_{iT})}{(\sum M_{iT})} \right] \cdot 100$$

F_j = j ürün grubunun frekans oranı

D_i = kukla değişken, i ürününe tarife dışı bariyer uygulanırsa, değer "1" olur, aksi takdirde değer "0" olur

M_i = tarife dışı engelden etkilenen ürün

t = Ölçüm yılı

İthalatı karşılama oranı için, ağırlık olarak kategori sayısı yerine en az bir TDE'ye tabi emtia ithalatının değeri kullanılır. Bu, TDE ölçümünde zaman faktörünün kullanılmasına ve belirli TDE'nin bir bütün olarak ticaret için öneminin çok daha iyi değerlendirilmesine izin verir. Frekans yöntemi, UNCTAD tarafından en kolay ulaşılabilir, şeffaf ve evrensel ölçüm tekniği olarak yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Başlıca olumsuz tarafı, mevcut tedbirlerin abartılı olması sebebiyle yukarı doğru önyargılı ve belirli tarife dışı engellerin rolünü ayırt etmede yaşanan zorlukları içermesidir (Movchan ve Ermenko, 2003, s. 3).

c) Fiyat Farkı Ölçümleri

Herhangi bir TDE'in etkisi, bazı referans fiyatlara kıyasla yurt içerisinde fiyat üstündeki etkisi açısından ölçülebilir. Fiyat etkisi TDE'lerin genel bir özelliği olduğu için, böyle bir fiyat karşılaştırması, araştırmacının bu TDE'lerin ne olduğunu belirlemesi gerekmeden, bir piyasadaki tüm TDE'lerin net etkilerini tespit edebilir. Bu sebeple, fiyat karşılaştırmaları, sadece nerde meydana geldiklerini tanımlamakla kalmayıp bunları ölçmeye çalışan genel deneysel çalışmaların çoğu için de temel oluşturmuştur. Fiyat boyutunda bir TDE'nin en saf ölçüsü TDE olmadan geçerli olacak p_0 fiyatını, p_2 fiyatıyla karşılaştıran fiyattır. Tedarikçilere ödenen fiyat değişmeden kalacaksa, TDE ile yurt içerisinde geçerli olacaktır. Ancak, bu fiyatların her ikisinin de gözlemlenmesi

genelde olanaksız olduğundan, TDE'lerin gerçek ölçümleri bunun yerine TDE, P' ve P mevcudiyetinde iç ve dış fiyatların karşılaştırılmasına dayanmaktadır.

$$(1) R = 100 \times P'/P$$

veya bir tarife ile karşılaştırılabilir fiyatlar arasındaki yüzde farkı olarak,

$$(2) T = 100 \times [P'/P] / P$$

İkinci biçimde, karşılaştırmada kullanılan belirli fiyatlara bağlı olarak, bu ölçüler genellikle tarife eşdeğerleri, örtük tarifeler veya örtük koruyucu oranlar olarak adlandırılır (Deadorff ve Stern, 1997, s. 13).

Tarifelerle doğrudan karşılaştırılabilirliği ve TDE'nin belirli bir emtia için etkisinin realist temsili gibi bu tedbirin kesin olumlu özelliklerine rağmen, ülkedeki TDE'nin genel bir çalışması için fiyat değişikliği göstergesini kullanmak çok zordur. Burada temel sorunlar, gerekli fiyatların toplanması ve TDE'nin etkisinin diğer değişikliklerden farklılaşmasıdır (Movchan ve Ermenko, 2003, s. 4).

d) Miktar Bazlı Yöntemler

İthalat talebi eğrisinin Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TBT) nedeniyle kayması fiyat veya miktar boyutunda tanımlanabilir. Bu, değişimin ölçümünün, fiyatlara bakmaya bir alternatif olarak ithalat miktarlarına bakılarak da gerçekleştirilebileceğini göstermektedir. Nitekim Jager ve Lanjouw (1977), bir miktar ölçüsünün, TBT'lerinin etkileri hakkında gerçekten bilmek istediğimiz şeyi, yani ticareti ne kadar düşürdüğünü bize söylemeye yaklaşması bakımından, bir fiyat ölçüsüne tercih edilebilir olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca, tarife eşdeğerleri gibi fiyat ölçülerinin bu bilgiyi sağlamada başarısız olduğunu, çünkü bir TBT'nin fiyat ve miktar etkileri arasındaki ilişkinin talep, iç arz ve dış arzın tüm esnekliklerini içeren karmaşık bir yapıda olduğunu da belirtmiştir. TBT'lerin miktar etkilerinin ölçülmesine yönelik genel bir yaklaşım, ticareti açıklamak için ya bir çapraz emtia ya da bir ülkeler arası regresyon modeli kullanarak mümkündür. Böylece amaç yine TBT'lerin yokluğunda ticaretin ne olacağını tahmin etmek ve bunu gerçekte gerçekleşen ticaretle karşılaştırmaktır. Bunu yapmak için, ticaretin belirleyicilerinin tatmin edici bir modelinin yanı sıra, yeterli çeşitlilikteki ticaret durumlarını kapsayan verileri de gerektirir. İkincisi, ticaretin en azından yaklaşık olarak

serbest olduğu bir durumu belirlemek veya tahmin etmek için gereklidir (Deodorff, ve Stern, 1997, s. 17). Prensipde, TBT'lerin etkileri fiyat verileri veya miktar verileri kullanılarak tespit edilebilir. Mal ticareti akışlarına ilişkin veriler, miktar verilerine bir örnektir. Pazarda etkili olan TBT'ler hem yerli malı fiyatlarını yükseltmekte hem de ithalat hacmini düşürmektedir. Standartlar, menş kuralları ve ticareti kolaylaştırma dahil olmak üzere belirli politika kategorilerine odaklanan analizlerde miktar temelli yöntemler de sıklıkla kullanılmaktadır (Ferrantino, 2016, s. 24).

Tarife dışı engellerle ilgili bulunabilen veriler oldukça kısıtlıdır bu durumdan dolayı verilerle analiz yapılabilmek bir hayli zor ve net sonuçlara götürme durumu değişkenlik içermektedir. Çalışmamızda ayrıntılı mevzuat araştırması ve akabinde yer alacak gümrük tarife cetvellerinin desteğiyle analizimiz yapılmaya çalışılacaktır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. Bulgular

Yukarıda da bahsedildiği üzere Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki dış ticarete tekstil sektöründe yaşanan tarife dışı engellerden kısaca bahsedildikten sonrasında bu kısımda analiz edilecektir. Analiz çalışmasında ayrıntılı mevzuat araştırması yapıp, Gümrük Tarife Cetvelleri'nin yardımı ile analiz sonlandırılmaya çalışılacaktır. "Özel İhtisas Komisyonu IV Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K 1976 Dokuma ve Giyim Sektörü Raporu"na göre, Birinci ve İkinci Kalkınma Planı döneminde tekstil sanayisine geniş bir yer verilmiş, sanayinin bütünleşmesine karar verilmiştir. Sektör raporuna göre; 1963-1974 yılları arasında kamu ve özel sektörde üretim kapasitesi artmıştır. Pamuk ipliği üretiminde 1960 'lardan 1976 yılına kadar artış olduğu gözlenmektedir. Bunun nedeni bu dönemde Türkiye planlı kalkınma yöntemini uygulayarak sanayiye önem vermesidir. Üçüncü Beş Kalkınma Planında pamuk ipliği üretiminde yılda ortalama %10.6 ve pamuklu dokumada %7.6 artış olduğu gözükmemektedir. Dış ticaret tarafında ise durum şu şekildedir; Birinci Kalkınma Planı'nın son dönemine kadar girdi ara ürün ithalatında artış yaşanmaktadır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile pamuklu dokuma ithalatı azalmaktadır. Ara girdi oluşturacak ikame malların Türkiye'de üretime başlamasıyla ithalatta azalışlar yaşanmıştır. İhracata bakıldığında Birinci Beş Yıllık Planında çok az iken, İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde giderek artış yaşanmıştır. Bunun sebebi ise devlet teşvik tedbirleri almıştır. Türkiye'yi pamuk sektöründeki en büyük artışı bir hammadde olanağı ve ikinci işçilik avantajı oluşturmaktadır. Birinci Beş Yıllık Planından sonra sulu pamuk tarlalarına verilen önem artmıştır, bu sebeple üretimde ki artış hız %10.1 gibi bir değer olmuştur. "VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K 1990 Pamuklu Raporu"na göre pamuk üretimi yıldan yıla farklılık göstermektedir. Bunun nedenlerinden biri iklim şartları bir diğeri ise hükümetlerin belirlediği pamuk fiyatlarıdır.

Pamuk üretiminin 1981 den 1984 yıllarına kadar artış gösterdiği, fakat 1990 yılına kadar düşüş yaşandığı görülmektedir. Büyük tarımsal amaçlı yatırım olan "Güney Doğu Anadolu Projesi" kapsamında oluşturulacak tarımsal projede ilk sırayı pamuk almaktadır. Türkiye o yıllarda pamuk ihracatçısı konumundadır. Fakat üretilen pamuk ihraç edilen iplik kapasitesinde olmadığından 1986 yılına kadar ihracatçı

konumunda bulunan ülkemiz ithalatçı konuma geçmiştir. 1982 yılında ülkenin yapmış olduğu 216.551 ton pamuk ihracatının % 33.8 lik kısmı Avrupa Topluluğu'na yapılmıştır. Avrupa Birliği 1987 raporlarına bakıldığında pamuk üretimi çok azdır.

İthal edilen 102.495 tonluk pamuğun %95.4 ü Avrupa Topluluğu dışındaki ülkelerden tedarik edilmiştir. Hükümetler bir taraftan yatırımlarla teşvik ederken diğer taraftan pamuk ihracatında uyguladıkları bir dizi önlemler ile ülke içerisinde pamuk fiyatlarını istikrarı sağlamaya çalışmışlardır. Teşvik amaçlı diğer ülkelerdeki eşdeğer kaliteli pamuklardan daha altında bir fiyat oluşumuna yardım etmişlerdir. 1980-1988 yılları arasında pamuk ihracatına “Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu Primi” oluşturmuşlardır. Bu tedbirlere ilaveten 1988 yılında ithalat rejimi ile pamuk ithalatında gümrük vergisi muafiyeti uygulanmaya başlanmıştır. 1986 yılında dünyada pamuk üretiminin düşmesiyle pamuk fiyatlarını belirli bir süre için artırmıştır. Avrupa Topluluğuna bakıldığında pamuklu sistemde iplik kapasiteleri 1981 -1985 yılları arasında %26 artış göstermektedir. Bu destek çalışmalarıyla birlikte bakıldığında 1982-1987 yıllarında Avrupa topluluğuna yapmış olduğumuz ihracatta büyük bir artış yaşanmıştır. “Dokuzuncu Kalkınma Planı Taslak Tekstil, Çekme ve Konfeksiyon Sanayi Sektörü 2007 Raporu”na göre Türkiye genç ve Avrupa'nın en büyük iplik üretim kapasitesine sahiptir. Ancak bu sektörde inovasyon ve modernizasyon yatırımları ile modern teknolojilerin takip edilmesi gerekmektedir. Bazı bilinçli şirketler, yatırımlarında mini iplikler de dahil olmak üzere ince ring ipliklere ilgi duymaya başlamışlardır. Türkiye, AB ülkeleri ve ABD'den daha genç ve yeterli kapasiteye sahip dokuma parklarına sahiptir. Almanya'nın başını çektiği Avrupa Birliği'nde insan sağlığına olan duyarlılık, tekstil ve giyim üretiminde kullanılan boyalar, kimyasallar ve benzeri malzemeler hakkında uzun yıllardır soru işaretleri vardır. Bu kapsamda Almanya'da 1994 yılından önce ithalat ve ihracat yasaklanmıştır.

Kısa bir süre sonra Türkiye'de 29.12.1994 tarihli Sağlık Bakanlığı Bülteni'ne göre ithalat, ihracat ve temas yoluyla insan sağlığına zarar verebilecek kullanımlar yasaklanmıştır. Böylece, Türk hazır giyim ve hazır giyim ürünleri, tarife dışı başka bir engelin ötesinde uluslararası pazarda rekabetçi kalabilmiştir. Tekstil ve konfeksiyon sektörü, 2005 yılı sonunda 18,5 milyar ABD doları ihracatla Türkiye ekonomisindeki yerini ve önemini korumaktadır. Çevre ve insan sağlığı gibi sektörlerden giderek daha zorlayıcı gerçekler ile kalite, test, analiz ve raporlama talepleri de artmaktadır. Bilindiği üzere Türk tekstil ve konfeksiyon ürünleri için en büyük ve en önemli pazar uzun yıllardır AB üyesi ülkelerdir ve özellikle son yıllarda bu ülkelerde insan sağlığı, çevre

ve kaliteye verilen önem giderek artmaktadır. Aslında bu konular, 2005 yılında dünya çapındaki ölçüm kısıtlamalarının kaldırılmasından sonra “tarife dışı engel” olarak tanımlanabilecek hale gelmiştir. Bu yönden tekstil ve konfeksiyon sektörü, test ve analitik faaliyetler için harika bir uygulama alanıdır. Başta Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere hemen hemen tüm yabancı ithalatçılar, tekstil ve konfeksiyon ürünlerinin üretim sırasında ve sonrasında, bazen her üretim partisinde, bazen her yükte, bazen de her siparişte belirli testlerden geçmesini istemektedir. “Onuncu Kalkınma Planı Tekstil Hazır Giyim Çalışma Grubu”nun 2014 yılı raporuna göre, bir yandan 2007-2013 yıllarını kapsayan dokuzuncu kalkınma planında tekstil ve hazır giyim sektöründeki değişiklikler, bir yandan ortaya çıkan liberalleşme ve dönüşüm süreci buna karşılık, düzenleyici kuralların etkinliğinde eşzamanlı artışlara tanık olmuştur. Bu dönem aynı zamanda gelişmiş ülkelerde yaşanan ekonomik krizin ticaretin gelişmesine yol açtığı dönemdir. Tekstil ve hazır giyim sektörü, 2005-2011 yılları arasında uygulanan anti-damping uygulamalarının %13’ünü oluştururken, tüm anti-damping uygulamalarının beşte birinden fazlası, özellikle 2009 yılında %21 ile bu sektörde uygulanmıştır. Bu dönemde küresel üretim maliyetlerindeki artış da dikkat çekicidir. Artan üretim maliyetleri, gelişmekte olan ülkelerdeki endüstriler üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir. Örneğin 2001 yılında DTÖ’ye üye olan ve ucuz üretimiyle dünya üretiminin merkezi olan Çin’de üretim maliyetinin son yıllarda önemli ölçüde artması Çin’in rekabet avantajını olumsuz yönde etkilemiştir. ” On Birinci Kalkınma Planı Tekstil Hazır Giyim 2018 Çalışma Grubu Raporu”na göre sektörünün gelişiminde çok önemli bir role sahip olan pamuk üretimine verilen önem her geçen yıl artmaktadır. Dünyanın yedinci büyük pamuk üretici ülkesi olan Türkiye, GDO’suz pamuk üretimi tanıtımını ve sertifikalandırma programlarını genişleterek bu alanda dünya çapında bilinirliğini arttırmaktadır. Dünya elyaf talebi incelendiğinde, pamuk talebinin sınırlı arttığı, öte yandan suni- sentetik elyaf talebinin hızlı artış kaydettiği görülmektedir. Bu durum, pamuklu tekstil ve giyim ürünlerinde dünya çapında avantaja sahip Türkiye için bir taraftan avantaj oluştururken, tehditleri de beraberinde getirmektedir. Türk tekstil ve giyim sektörlerinin suni-sentetik ürünler piyasasındaki artan talep potansiyelini iyi değerlendirmesi gerekirken, pamuklu ürünlerdeki bilinirliğini koruyabilmelidir. Başta AB olmak üzere dünyada sürdürülebilir ve geri dönüşüm ekonomisi önde gelen rekabet parametrelerinden birisi haline gelmiştir. Bu alanda ülkemizde de gerekli altyapının ve gelişmenin sağlanması için gerekli önlemler

alınmalıdır. Halen hammadde ihtiyacında geri dönüşüm süreçleri tam ve etkili olarak kullanılamamaktadır.

Türk Gümrük Tarife Cetveli, malların kalitesine veya türüne göre sistematik olarak numaralandırılan ve sınıflandırılan Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan bir tarifeyi ifade etmektedir. Sınıflandırma, burada malların Türkiye tarife istatistiklerinde nerelerde yer aldığını belirleme süreci olarak tanımlanabilmektedir. İthalatın belirli kurum ve kuruluşlar tarafından ruhsatlı veya onaylı olup olmadığı ve dış ticaret politikası önlemlerinin uygulanıp uygulanmadığı GTİP'ye göre belirlenir (Aka, 2018, s. 162). “2 Haziran 2012 Tarihli ve 27485 Sayılı Gümrük Tarife Cetveline İlişkin Gümrük Genel Beyanı'nın (Gümrük Tarife Cetveline İlişkin Notlar)”, birinci maddesinde yer alan açıklamanın amacı; “Türk Tarife Cetvelinin uygulanmasını kolaylaştırmak ve bazı malları sınıflandırmaktır. Tarife Cetvelinin uygulanması ile Avrupa Birliği Birleşik Nomenklatürünün uygulanması arasında uyum ve birliği sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği Müktesebatı ile uyumu tamamlar ve Avrupa Birliği Birleşik Adlandırması yol gösterici bir unsur olarak ifade edilmektedir (Koşar, 2016, s. 78).

Bu kapsamda aşağıda yer alan Gümrük Tarife Cetveli 52. Fasıl tekstil sektöründe 2016- 2020 yılları arasında ve tekrarlandığı analiz edilen tablo ile tarife dışı engeller yorumlanmaya çalışılacaktır. Araştırma sırasında 2020 yılı dahil son beş yılın 52. Faslında yer alan engellerde değişiklik görülmediği ve istikrarlı bir şekilde tekrarlandığı analiz edilmiştir. Aşağıda bu kısıtlamalara ayrıntılı bir şekilde yer verilmekte olup kısıtlamaların hangi kapsam içerisinde yer aldığı açıklanmaya çalışılacaktır.

Tablo 5.

Gümrük Tarife Cetveli 2016- 2020 52. Fasıl

52.01 Pamuk (karde edilmemiş veya penyeleşmemiş) : 01 (1)- Hidrofil veya 01(2) ağartılmış pamuklar Karde pamuk iplikleri, penye pamuk iplik üretimine göre daha kısa pamuk elyafından üretilmiş, tarama işlemi yapılmamış pamuk ipliği demektir. Karde iplik pamuktan üretilen bir iplik çeşididir. Pamuk işlendikten sonra elyaflar boylarına göre sınıflandırılarak en uzun elyaflar penye iplik yapımında, penye iplikte kullanılamayacak uzunluktaki elyaflar ise karde iplik yapımında kullanılmaktadır. Ağartılmış Penye, Avrupa ve İngiliz Farmakopesine uygun olarak üretilmektedir. Tıbbi, kozmetik ve yünlü olmayan (nonwoven) ürünler ile pamuğun gerekli olduğu diğer tüm alanlarda kullanılabilen temel ve önemli bir üründür. Beyazlatılmış Pamuk(Ağartılmış), yüksek kaliteli kalite ve beyazlık nedeniyle Avrupa'nın önde gelen pamuklu imalatçıları tarafından tercih edilmektedir. 52.02 Pamuk döküntüleri (iplik döküntüleri ve ditme suretiyle elde edilen döküntüler dahil) Pamuk 02 (3) karde edilmiş veya 02(4) penyelenmiş (1)Pamuk dökülmeleri (iplik ve dikiş dökülmeleri dahil). Genellikle bu pozisyon pamuk eğirme, eğirme, dokuma, örme vb. sırasında uygulanır. Pamuklu ürünlerin çekilmesi gibi işlemlerden üretilen veya elde edilen atıkları içerir (https://www.tugem.com.tr). 52.04 Pamuklu dikiş ipliği (perakende kullanım için olsun veya olmasın) 04 (5) Perakende satış için değil (%85 veya daha fazla pamuk içerir) 04 (6) - Perakende kullanım için değil (%85 veya daha fazla pamuk içerir) 04 (7)Perakende olarak satılacak hale getirilmiş (% 85'den az pamuk içerenler) Pamuktan üretilmiş dikiş ipliklerinde yer alan toptan satılacak hale getirilmiş ürünler ile ilgili bir kısıt yer almaktadır. Burada alt başlıklarda görülen kısıt pamuk oranının %85 sınırının altında veya üstünde pamuk içeren dikiş iplikleri üzerine yer almaktadır. 52.05 Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içeren ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş olanlar) : 05 (8) Tek iplik (penyesiz elyaf): 714.29 Decitex ve üzeri (metrik numarası 14'ü geçmeyen) 05 (9) Tek katmanlı iplik (penyesiz elyaf): 714,29 desiteksten az, 232,56 desiteksten büyük (metrik numarası 14'ten büyük, 43'ten az) 05 (10) Tek katmanlı iplik (penyesiz elyaf): 232,56 desiteksten küçük, 192,31 desiteksten büyük ve 192,31 desiteksten büyük (metrik sayı 52'yi aşmayan 43'ten büyük) 05 (11) Tek katlı iplik (penyesiz elyaf): 192,31 desiteksten az, 125 desiteksten büyük (metrik numarası 52'yi ve 80'i aşmayan) 05 (12) Tek iplik (penyesiz elyaf): 125 desiteksten az (80 metrik sayıdan büyük): 05 (13) Tek katmanlı iplik (penyesiz elyaf): 125 desiteksten az, 83.33 (dahil) desiteksten büyük (metrik sayı 80'i ve 120'yi aşmayan) 05 (14) Tek katmanlı iplikler (penyelenmemiş lifler): 83,33 desiteksten az (metrik sayısı 120'den büyük) 05 (15) Tek iplik (tarak lifi): 714,29 desiteksten fazla (metrik sayı 14'ü geçmez)
--

05 (16) Tek katlı iplik (tarak lifi): -714,29 desiteksten az, 232,56 (dahil) desiteksten büyük (43'ten fazla değil, metre sayısı 14'ü geçmiyor)

05 (17) Tek katmanlı iplik (tarak lifi): 232,56 desiteksten az, 192,31 desiteksten büyük (metrik numarası 52'yi aşmayan, 43'ten büyük)

05 (18) Tek katlı iplik (tarak lifi): -192,31 desiteksten az, 125 desiteksten büyük (metrik sayı 52'yi ve 80'i geçmez)

05 (19) Tek katmanlı iplik (tarak lifi): -125 desiteksten az ve 106,38 desiteksten (dahil) büyük (metrik sayı 80'i ve 94'ü aşmayan)

05 (20) Tek katlı iplik (tarak lifi): -106,38 desiteksten az, 83,33 (dahil) 83,33 desiteksten büyük (metre numarası 94'ü ve 120'yi aşmayan)

05 (21) Tek iplik (tarak lifi): 83,33 desiteksten az (metre sayısı 120'yi geçiyor)

Burada yer alan %85 veya daha fazla pamuk içeren toptan satış için satılabilir hale getirilmemiş pamuk ipliği grubu yer almaktadır. Teknik bir ifade olan Desiteks, Tex Numaralandırma Sisteminden gelmektedir. 1000 metre uzunluğundaki tekstil malzemesinin gram cinsinden ağırlık değeri olarak tanımlanır. $\text{Tex} = \text{Ağırlık} \times 1000$ Uzunluk. (dtex): 10.000 metre uzunluğundaki tekstil malzemesinin gram cinsinden ağırlık değeri olarak tanımlanır. Bu ifadeler ışığında penyelenmemiş lifler yani tek kat ipliklere uygulanan kota kısıtlamaları yer almaktadır. Parantez içerisinde yer alan desitekstenlerin metrik hesaplamaları da görülmektedir.

Metrik ölçü birimi, uzunluk için metre ve ağırlık için kilogram temel birimlerine dayalı, uluslararası kabul görmüş ondalık tabanlı ölçüm sistemidir.

52.06 Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (ağırlık itibariyle % 85 den az pamuk içerenler) (perakende satış için hazırlanmamış):

06 (22) Tek katmanlı iplikler (penyesiz lifler):

06 (23) Tek iplik (penyesiz elyaf) - 714,29 desiteksten fazla (metre sayısı 14'ü geçmez)

06 (24) Tek iplik (taraksız elyaf) 714,29 desiteksten küçük, 232,56 desiteksten büyük (dahil) (metre numarası 43'ü aşmayan ancak 14'ten büyük)

06 (25) Tek iplik (penyesiz elyaf) 232,56 desiteksten az, 192,31 desiteksten büyük (dahil) desiteksten büyük (metre sayısı 43'ten büyük ve 52'yi aşmayan)

06 (26) Tek iplik (penyesiz elyaf) 192,31 desiteksten az, 125 desiteksten (dahil) desiteksten fazla (metrik numarası 80'i geçmeyen, metrik numarası 52'den büyük)

06 (27) Tek iplikler (penyelenmemiş lifler) 125 desiteksten küçük (metrik sayı 80'den büyük)

06 (28) Tek katlı iplik (tarak elyafı):

06 (29) Tek iplik (tarak lifi): 714,29 desiteksten veya daha fazla (metrik numarası 14'ü geçmez)

06 (30) Tek katlı iplik (tarak lifi): 714,29 desiteksten az, 232,56 desiteksten büyük (dahil) desiteksten (metre numarası 43'ü aşmayan, 14'ü aşmayan)

06 (31) Tek katmanlı iplik (tarak lifi): 232,56 desiteksten az, 192,31 desiteksten büyük ve 192,31 desiteksten büyük (metrik numarası 52'yi aşmayan 43'ten büyük)

06 (32) Tek katmanlı iplik (tarak lifi): 192,31 desiteksten az, 125 (dahil) desiteksten büyük (metrik numarası 80'i aşmayan, metrik numarası 52'den büyük)

06 (33) Tek kat iplik (tarak lifi): S 125 Decitex'ten az (80 metreden fazla) 52. Fasıl 06 başlığı altında da bu sefer bir üst başlıkta yer alan grubun aksine %85 den az pamuk içeren perakende satış için hazırlanmamış pamuk ipliği için uygulanan gruplandırmalar yer almaktadır.

52.07. Pamuk ipliği (dikiş ipliği hariç) (perakende olarak satılacak hale getirilmiş)

07 (34) %85'ten fazla pamuk içerir

Toptan satış için hazırlanmış en az %85 pamuk içeren pamuk ipliği grubu

52.08. Pamuktan dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler)(m2. ağırlığı 200 gr. ı geçmeyenler):

08 (35) Ağartılmamış – Bez ayağı (ağırlık m2 başına 100 gr'ı aşmayan):

08 (36) Ağartılmamış elastik kumaş (kauçuk iplikleri bağlı tekstil malzemesi)

08 (37) Desenli

08 (38) Desensiz

08 (39) Beyaz ayağı (m2 ağırlığı 100 gr'dan fazla ancak 130 gr'ı geçmeyen):

08 (40) En 65 cm genişliğinde. Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş tekstil malzemesi)

08 (41) En 165 cm genişliği aşmayan desenli

08 (42) En 165 cm genişliği aşmayan desensiz

08 (43) En 165 cm genişliği, Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş tekstil malzemesi)

08 (44) Beyaz ayağı (ağırlık m2 başına 130 gr'ı aşarsa)

08 (45) Genişlik 165 cm'yi geçmeyen - Elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)

08 (46) Genişliği 165 cm'yi geçen Elastik kumaşlardan kauçuk ipliklerle birleştirilmiş tekstiller

08 (47) Ağartılmış beyaz ayağı (ağırlık m2 başına 100 gr'ı aşmayan)

08 (48) Beyaz ayağı (ağırlık m2 başına 100 gr'ı aşan, ancak 130 gr'ı aşmayan)

08 (49) 165 cm genişlik aşılmayan

08 (50) 165 cm genişliği geçen

08 (51) Boyanmış - Bez ayağı (m2 ağırlığı 100 gr'ı geçmeyen)

08 (52) Beyaz ayağı (ağırlık m2 başına 100 gr'ı aşan, ancak 130 gr'ı geçmeyen)

08 (53) 165 cm genişliği aşamayan

08 (54) 165 cm genişliği geçmeyen

08 (55) Diğer mensucat: farklı renklerde iplikten yapılmış kumaş ayaklar (ağırlığı m2 başına 100 gr'ı geçmeyen)

08 (56) Diğer kumaşlar: farklı renklerde ipliklerden yapılmış kumaş ayaklar (m2 ağırlığı 100 gr'ı aşan):

Mensucat, dokumalar, dokuma ve dokuma yöntemiyle elde edilen kumaşlar anlamında kullanılır. Bez veya kumaş gibi dokumak suretiyle yapılan tezgah veya fabrika mahsulü mallar mensucat olarak adlandırılır. Pamuktan dokunmuş mensucatlarda % 85 veya daha fazla pamuk içeren bu sefer miktar kısıtı altında m2 ağırlığı 200 gramı geçmeyen ayrıştırılmış ürün grupları yer almaktadır. Bu alt başlıklarda da tek tek belirtildiği üzere burada içerdiği pamuk yüzde oranı altında yer alan ve belirtildiği miktarları geçmeyen ürün gruplarına uygulanan kısıtlamalar yer almaktadır. Kategoriler içerisinde fasoneli- fasonesiz, genişlik, ağartılmış- ağartılmamış ve renk ayrıntılarına dikkat edilerek liste uygulanmaktadır. Fasoneli kumaşlar, dokumada, atkı ya da çözgünün kumaş yüzeyi üzerinde kendiliğinden bir desen oluşturduğu her tür kumaş veya bu tür kumaşlarda oluşan desen örneğine denilmektedir.

52.09 Pamuklu kumaş (en az %85 pamuk içerir, m2 başına en az 200 gr ağırlığındadır):

09 (57) Ağartılmamış Kumaş Elastik Kumaş (kauçuk iplik bağlı tekstil malzemesi)

09 (58) - Diğer Kumaşlar: Elastik Kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş kumaş malzemeleri)

09 (59) - Diğerleri: Ağartılmış: Bez ayağı: Esnek kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)

09 (60) Diğer Kumaşlar: Elastik Kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş dokuma kumaşlar)

09 (61) Boyanmış: Bez ayağı: (kauçuk iplik ile birleştirilmiş tekstil malzemesi)

09 (62) Farklı renklerde iplik: Paspas ayakları - elastik kumaş (kauçuk ipliği birleştiren tekstil malzemesi)

09 (63) Denim: Elastik kumaş (kauçuk iplikle birleştirilmiş tekstil malzemesi)

09 (64) Diğer üçlü veya dördü dimi mensucat (kırık dimi dahil): Elastik mensucat (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş dokunmuş mensucat)

09 (65) 3 katlı veya 4 katlı dimi (kırık dimi dahil): Elastik kumaş (kauçuk iplikle yapıştırılmış)

Burada da pamuktan dokunmuş, dokuma içerisinde %85 pamuk bulunup ağırlığı 200 gr geçen ürün gruplarını içermektedir. Alt başlıklarda yer alan renk ve denim, 3'lü 4'lü dimi ve bez ayağı sınıflandırmaları yer almaktadır. En basit dokuma düztabanlı dokumadır. Çözümlü ipliklerinin kumaş eni boyunca yukarı ve aşağı doğru hareket ederek diğer atkı ipliklerini ters yönde hareket ettirerek atkı ipliklerini oluşturduğu bir dokumadır. Dimi, kumaş yüzeyinde çapraz (çözümlü) bir yol oluşturan temel dokumalardan biridir.

52.10 Pamuktan dokunmuş kumaşlar (% 85'ten az pamuk, m2 başına 200 g'ı geçmeyen pamuk içeren suni ve sentetik liflerle karıştırılmış):

10 (66) Ağartılmamış: Bez ayağı: Elastik kumaş (kauçuk iplikle birleştirilmiş elyaf malzeme)

10 (67) Diğer kumaşlar: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş dokuma kumaşlar)

10 (68) Ağartılmış: Bez ayağı: Elastik kumaş (kauçuk iplikle birleştirilmiş elyaf malzeme)

10 (69) Diğer kumaşlar: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş dokuma kumaşlar)

10 (70) Boyanmış: Bez ayağı: Elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)

52.11 Pamuktan dokunmuş kumaş (sentetik veya suni liflerle karıştırılmış %85'ten az pamuk ve m2 başına en az 200 g ağırlık ile):

11 (71) Ağartılmamış: Bez ayağı: Elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)

11 (72) Diğerleri: Desenli

11 (73) Diğerleri: Desensiz

11 (74) 3 katlı veya 4 katlı dimi (kırık dimi dahil): Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzeme)

11 (75) Diğer kumaşlar: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş dokuma kumaşlar)

- 11 (76) Ağartılmış: Elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 11 (77) Boyanmış: Bez ayağı: elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 11 (78) Farklı renklerde iplik: paspas ayakları: - elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş tekstil malzemesi)
- 11 (79) Denim: Elastik kumaş (kauçuk iplikleri birleştiren bir tekstil malzemesi)
- 11 (80) Diğer üçlü veya dörtlü dimi mensucat (kırık dimi dahil): Elastik mensucat (kauçuk ipliklerle bağlanmış dokunmuş malzemeler)
- 11 (81) Baskılı: Kumaş Ayak: Elastik kumaş (kauçuk iplikle birleştirilmiş tekstil malzemesi)

52.12 Pamuktan dokunmuş diğer mensucat:

- 12 (82) M2. Ağırlık 200 g'ı aşmayan: Ağartılmamış: Elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (83) Diğer karışımlar: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş lifli malzemeler)
- 12 (84) Ağartılmış: tek başına veya çoğunlukla keten ile karıştırılmış: Elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (85) Diğer karışımlar: elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle bağlanmış lifli malzemeler)
- 12 (86) Boyanmış, tamamen veya ağırlıklı olarak keten ile karıştırılmış: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş lifli malzeme)
- 12 (87) Farklı renklerde iplikler: Tek başına veya çoğunlukla ketenle karıştırılmış: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzemeler)
- 12 (88) - Baskı: tamamen veya esas olarak keten ile karıştırılmış: Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (89) M2. Ağırlık 200 gr. Fazla: ağartılmamış: tek başına veya çoğunlukla ketenle karıştırılmış: Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (90) - Diğer karışımlar: Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (91) Ağartılmış: Tamamen veya ağırlıklı olarak keten ile karıştırılmış: Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (92) - Boyalı: tamamen veya ağırlıklı olarak keten ile karıştırılmış: Elastik kumaş (kauçuk ipliklerle birleştirilmiş elyaf malzeme)
- 12 (93) Diğer karışımlar: Elastik kumaşlar (kauçuk ipliklerle bağlanmış lifli malzemeler)
- 12 (94) Farklı renklerde iplik: Tek başına veya çoğunlukla keten ile karıştırılmış: elastik kumaş (kauçuk iplik ile birleştirilmiş elyaf malzeme)

52. Fasılda son 10, 11 numaralı gruplar sırasıyla pamuktan dokunmuş % 85 oranından daha az pamuk içeren geri kalan suni lif ve sentetik karışık olan malların m2 ağırlıklarının 200 gramdan az veya çok olan grupları incelemektedir. 52.12 ise pamuktan dokunmuş diğer dokuma gruplarını almaktadır.

2016- 2020 yılları arasını kapsayan Gümrük Tarife Cetvellerinin incelenmesi sonucu, 52 Numaralı pamuk, pamuk ipliği ve mensucat grubunda, her yıl tekrar eden ve değişmeyen tarife dışı engelleri tespit etmek mümkün olmaktadır. Buna göre; 52. Fasılın altında yer alan 12 alt grupta toplamda 94 adet tanımın, “tarife dışı engel” olarak kabul edilmesi mümkündür. Bunların bir kısmı; pamuğun ağartılması, karde edilmesi, penyelenmesi; ipliğin ağırlığı itibarı ile yüzde 85’ten fazla ya da daha az pamuk içermesi; yüzde 85’ten fazla pamuk içeren dikiş ipliği hariç ve perakende olarak satılacak ipliklerde desiteks sınırlamaları; aynı sınırlamaların yüzde 85’ten az pamuk içeren dikiş ipliği hariç ve perakende olarak satılacak ipliklerde desiteks sınırlamaları; aynı ipliklerin perakende olarak satılacaklarında yüzde 85 pamuk içermesi; pamuktan dokunmuş mensucatta hem yüzde 85’ten fazla pamuk içermesi, hem de m2. ağırlıklı 200 gramdan fazla olmayanlar ve bunların da altında elastiki mensucat, fasoneli ve fasonesiz, ağartılmış bez ayağı, ağartılmış bez ayağı m2. ağırlığı 100 gramdan, 130 gramdan, genişliği 165 santimetreden fazla ya da düşük olanlar; pamuktan dokunmuş mensucatta ağırlık itibarı ile yüzde 85 ya da daha fazla pamuk içerenler ve m2. ağırlığı 200 gramdan fazla olanlar ya da 200 gramdan az olanlar; mensucat olarak ağırlığı itibarı ile yüzde 85’ten daha az pamuk içeren sentetik, sun’i liflerle karıştırılmış olup m2. ağırlığı 200 gramdan fazla olanlar olması şeklindedir. Bu tanımlamaların tarife dışı engellerin temel içeriğinde yer alan yerli sanayi koruma ya da uluslararası piyasalarda daha yüksek pay almaya yönelik olmak üzere dikkatle tanımlanmış ve teknik özellikleri yüksek tanımlar olduğu görülmektedir. Bu tanımlamalara dayalı pamuk, iplik ve mensucat üretimine tekstil sanayimizin uyum sağladığı ve bunu bir rekabet avantajı haline getirdiği sonucuna varılabilirse de, bu engellerin maliyet, üretim, ithalat ve ihracat üzerindeki etkilerinin ayrıca ve mikro veriler üzerinden araştırılması da gerekmektedir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum

10/01 (2010) Sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Çalışma Raporu'nda da belirtildiği gibi, dünya ticaretindeki artışa ilişkin en temel çalışmalardan biri Krugman'ın (1995) çalışmasıdır. Krugman, küresel ticareti artırmada tarife ve tarife dışı engeller gibi ticareti kısıtlayan düzenlemelerin öneminin ekonomi literatüründe sıklıkla tartışıldığını, ulaşım maliyetlerindeki azalmaların ve teknolojik faktörlerin artışı etkilediğini vurgulamıştır. UNCTAD (2005) çalışmasında da 1994 ve 2004 yılları arasında ticaret engellerinin bileşimindeki değişiklikleri incelemek mümkündür. Bu dönemde, genel ticaret kısıtlamalarındaki tarifelerin yüzdesi %5,8'den %0,3'e düşerken, teknik engellerin yüzdesi %31,9'dan %58,5'e yükselmiştir. Sonuç olarak, düşen tarife oranlarına rağmen; tarife dışı engellerdeki artış, serbestleşmenin tartışıldığı kadar hızlı gerçekleşmediğini ve halen önemli ticaret engellerinin bulunduğunu göstermektedir. Özetle, bu çalışmanın sonuçları dış ticareti artıran faktörlere odaklanmıştır. Bu bölümün sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilir.

1. Küresel ticaret büyümesinin ana itici güçlerinden biri, ticaretin önündeki tarife ve tarife dışı engellerin azaltılmasıdır.
2. Teknolojik gelişmelerle gerilemeye başlayan telekomünikasyon ve ulaşım maliyetleri, uluslararası mal ve hizmet transferini hızlandırmıştır.

“Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Tekstil ve Konfeksiyon Sanayi İhtisas Komisyonu raporu”na (2001) göre 1990 yıllarında izlenen politikalar Türkiye'nin dış ticaretinde serbestleşmeye gitmesi ve bazı engel ve kısıtlamaların kaldırılması akabinde Gümrük Birliği'nin yaşanması ile ihracattaki artıştan söz etmektedir. Türkiye Sanayi ve Kalkınma Bankası (TSKB) raporlarına göre 1993- 1996 raporlarına göre pamuk kapasitesi %71 artarken aynı dönemde üretim ise %69 artış göstermektedir. 1998 yılında, pamuk ipliği ihracatının yaklaşık %73 AB'ye yapılmıştır.

Çalışmaların geneline bakıldığında tarife dışı engellerin, kısıtlamaların artışı ile ticarete olumsuz yönde bir hareket analiz edilmiştir. Serbestleşme politikası ile

ithalatta, özellikle pamuk sektöründe artışa girildiği, üretimde artış yaşandığı ve ihracat payının da bir hayli yükseldiği analiz edilmiştir.

BÖLÜM VI

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç ve Öneriler

Tarife dışı engeller Merkantalizm yıllarına kadar dayanan bir tarihçeye sahiptir. Gerek dünya ekonomi politikaları gerekse Türkiye'de uygulanan ekonomik politikalarla yıllardan beri süre gelen tarife dışı engellerin gerekli olup olmadığı konusunda düşünce ve fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Yapılan çalışmada önce Merkantalizm döneminden başlayarak zaman zaman uygulanan ekonomi politikalarının incelenmesine çalışılmıştır. Daha sonrası bu politikalarının Türkiye'de nasıl bir etki yarattığının literatür kısmımızda ayrıntılı bir şekilde incelemesine yer verilmiştir. Teze başlama sorumuz olan tarife dışı engellerin ekonomiye saptırıcı bir yönünün olup olmadığı hakkında bilgi sahibi olmak adına yararlandığımız’’ Özel İhtisas Komisyonu Beş Yıllık Kalkınma Raporları’’ ve ‘’Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Çalışma Tebliği’’nde yer alan ayrıntılı taramalar sonucunda ve ‘’Gümrük Tarife Cetveli 52. Fasıl Tablosu’’ göz önünde bulundurularak tarife dışı engellerin ekonomiye saptırıcı yönünün bulunduğu sonucuna varılmaktadır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Raporuna bakıldığında AB ile yaptığımız Gümrük Birliği sonucunda bazı engellerin ve kotaların kalkması ile G.T.İ.P 52.01- 52.03 bakıldığında elyafta 1995- 1998 yılları arasında ithalatta 389.781.225 dolardan 286.348.547 dolara düşüş yaşanmıştır. G.T.İ.P 52.04- 52.07 bakıldığında iplik 1995- 1998 yılları arasında ithalat 221.607.271 dolardan 114.441.505 dolara düşmüştür. G.T.İ.P 52.08-52.12 bakıldığında pamuklu mensucat 1995- 1998 yılları arasında ithalat 281.154.528 dolardan 271.060.000 dolara düşüş yaşanmıştır. Aynı şekilde ihracata bakıldığında bu yıllar arasında artış yaşanmaktadır. Serbestleşme Türkiye - AB arasında yaşanan tekstil ticaretini olumlu yönde etkilemiştir. Yapmış olduğumuz analizi de göz önüne alarak yıllar içinde özellikle 2005 senesinde yaşanan kırılma noktasından sonra yaşanan süreçte tarife dışı engellerin artması ile ihracat payımızda azalma ters orantıda hareket etmektedir. Türkiye tekstil sektörü için önemli bir yeri olan pamuk üretimine en elverişli topraklara sahip bir ülkedir. Tekstilde en çok avantaj sağlanan kalemlerden biri olan pamuğa konulan tarife dışı engeller incelendiğinde 2016 - 2020 yılları arasında yayınlanan Gümrük Tarife Cetveli 52. Fasıl üzerine konulan engellerin 2020 dahil son beş yılda istikrarlı bir şekilde devam ettiği

tespitinde bulunulmuştur. Bu da özellikle avantaj konumunda olduğumuz pamuk sektörü için saptırıcı bir yön oluşturmaktadır.

İnsan sağlığı ve küresel ısınmaya çözüm dönüştürülebilir tekstil algısı ve mevsimsel iklim hareketlerine daha dikkatli olunması gerekmektedir. Bu konuda çalışan işçiler için ayrı eğitim programları geliştirilmesi gerekmektedir. Böylelikle standart kalitede üretim gerçekleştirildikten sonrasında konulan tarife dışı engeller kaldırmak mümkün değil ise yumuşatılmasına yönelik çalışmalara yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü AB bu konulardaki duyarlılık hareketleriyle dünyada baş sıraları almaktadır. Bu yönde yapılabilecek düzenlemeler ve incelemeler doğrultusunda Türkiye ile AB arasındaki tekstil ticareti çok daha verimli ve kazanımlı olacaktır.

7. KAYNAKÇA

- Aka, A. (2018). Türkiye'de Dış Ticaret Uygulamaları: 4458 Sayılı Gümrük Kanunu Özelinde, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 7(13), 154-170
- Akçay, S. (2009). Gümrüklerde Yolsuzluk: Dışsal Nedenleri, Sonuçları ve Önlemleri. İş Ahlakı Dergisi, 2(4), 10-18
- Aktan, C. (2010). Kamu Ekonomisinin Rolü Ve Foksiyonlarının Piyasa Ekonomi- sine Devredilmesi: Özelleştirme. Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2(1), 101-116
- Alagöz, M. ve Ceylan, O.(2015). Dünya Ticaretinde Tarife Dışı Engeller: 2008 Krizi Sonrası Yaşanan Gelişmeler. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 15(30), 60-83
- Alagöz, M. ve Yapar, S. (2007). Görünmez Engeller: Serbest Ticarete Bir Engel mi? Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, 11, 2-10
- Altundal, V. ve Somuncu, K. (2016), Bölgesel Ticaret Anlaşmaları ve Türkiye'nin Dış Ticaret Açığı Sorunu. Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi, 2(2), 122-146
- Alüftekin, N., Yüksel, Ö., Taş, A. ve Çakar, G. (2009). Küresel Krizden Çıkışta Kümelenme Modeli: Tekstil Ve Hazır Giyim Sektörü Örneği, 5(10), 3-18
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K Raporu Pamuklu (1990). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporları. Ankara
- Arslan, M. ve Sömez, E. (2019). Uluslararası Ticarete Yeni Korumacılık ve Ticaret Savaşları. Sosyal Bilimsel Öğrenci Dergisi, 5(32), 176.
- Atağenç, Ö. (2017). İzmir İktisat Kongresi ve 24 Ocak Kararları Sonrası Türkiye'nin Liberal Tecrübesinin Karşılaştırmalı Analizi. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Gazi Akademi Genç Sosyal Bilimciler Sempozyumu 2017 Özel Sayısı (69-87), 71-85
- Aydoğuş, İ. ve Diler, G. (2009). Tekstil Ürünleri İhracatında Stratejik Dış Ticaret Yaklaşımı: Türkiye ve Çin Üzerine Uygulama. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi. 11(2), 3-15
- Aykol, B. ve Tanyeri. M. (2011). İhracat Pazarlama Karması Kararları İçin Bilgi Gereklikleri: Kuru İncir İhracatları Üzerinde Bir Uygulama. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 66(2), 37-67

- Aytekin, İ. (2013). Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Ekonomik Dergisi, 1(2), 124-132.
- Aytekin, İ. ve Uçan, O. (2018). Ticaret Savaşları ve Korumacı Politikalar: Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye İlişkileri Bakımından Bir İnceleme, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 7(2), 853-861
- Bakan, M. ve Şentürk, S. (2012). Finansal Küreselleşme Ekseninde Türkiye'ye Yönelik Sermaye Hareketleri Üzerine Bir Araştırma. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, 46-62
- Bakırtaş, İ. ve Buluş, G. (2019). Ekonomik Büyüme Üzerinde Fikri Mülkiyet Haklarının Etkisi: Ampirik Bir İnceleme. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 262-272
- Bayraktutan, Y. (2003). Bilgi ve Uluslararası Ticaret Teorileri. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2), 176-184
- Baytar, R. (2011). Küresel Kriz Öncesi Artan Korumacılık Önlemlerinin Gelişmekte Olan Ülkelere Yansımaları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(25), 270-286
- Biber, A. (2016). Türkiye'de Fikri Mülkiyet Hakları Koruması Ekonomik Büyüme Ve Teknoloji İhracatı İlişkisinin Karşılaştırmalı Analizi. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(3), 63-82
- Binhan, O. (2004). Uluslararası Ticarete Korumacılığın Kaldırılmasının ve Dış Piyasalarda Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 46, 25-85
- Bora, B., Kuwahara, A. ve Laird, S. (2002). Tarife Dışı Engellerin Nicelemesi, Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı Cenevre, İsviçre, 1-25
- Bostan, A., Ateş, İ. ve Ürüt, S. (2010). Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü: Avrupa Birliği Ülkeleri İle Bir Karşılaştırma. Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 8(13), 44-56.
- Bozbel, S. (2015). Fikri Mülkiyet Hukuku. On İki Levha Yayıncılık A.Ş., Basım: 1, 12-25
- Candan, G. ve Yurdadoğ, V. (2017). Türkiye'de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27, 155-173
- Çelebi, I. (2013). ABD ve AB'nin Yeni Ekonomik İşbirliği Stratejileri ve Türkiye'ye Etkileri. Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 21(2), 219-223

- Çetin, E. ve Savrul, M. (2016). Türkiye’de 1980 Sonrası Liberalleşme Sürecinde Dış Ticaretteki Gelişmelerin Türkiye’nin Cari Açığına Etkisi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14(28), 513-530
- Çütcü, İ. ve Yaşar, M. (2019). Ekonomik Büyüme ile Dış Ticaret Politikaları Arasındaki İlişki: Yapısal Kırılmalı Testlerle Ekonometrik Bir Analiz. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 266-279
- Dalar, M. (2006). Dünya Ticaret Örgütü: Bağlantı Sorunu Açısından Bir Dönüşümün Analizi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 127-154
- Deardorff, A. ve Stern R. (1997). Tarife Dışı Engellerin Ölçümü, *Ekonomi Bölümünün Çalışma Kağıtları*, 97(128), 3-109
- Dereli, D. (2016). Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı’nın Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri’nin Rekabet Gücüne Muhtemel Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 442-542
- Dilber, İ. (2004). Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 11(2), 86-97
- Dönek, E. (1995). Türkiye’nin Dış Borç Sorunu Ve 1980 Sonrası Boyutları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 174-184
- Drozd, J. ve Miskinis, A. (2011). Benefits and Threats Of Free Trade, *Economia Economics*, 2(14), 41-47
- Durmuş, E.(2007). Serbest Bölgelerde Vergi Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 48-58
- Duru, S., Gül, A. ve Hayran, S. (2019). Gıda Kodekslerinin Tarım ve Gıda Ürünleri Dış Ticareti Bakımından İncelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 1179-1183
- Dokuzuncu Kalkınma Planı Tekstil Deri ve Giyim Sanayi Raporu (2007). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara.
- Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu Dokuma ve Giyim Sektörü (1976). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara.

- Elitaş, B. ve Şeker, A. (2017). Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Önlemlerin Rolü: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Araştırma, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 74, 51-71
- Ener, M. ve Yelkikalan, N. (2004). Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne Üyeliğinin Türkiye'nin Tekstil ve Konfeksiyon Sektörüne Olası Etkileri ve Çözüm Önerileri. Yönetim Bilimleri Dergisi, 2(2), 1-15
- Engin, C. ve Göllüce, E. (2016). 2008 Küresel Finans Krizi Ve Türkiye Üzerine Yansımaları. Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6(1), 28-38
- Erarslan, İ., Bakan, İ. ve Helvacıoğlu, A. (2008). Türk Tekstil ve Hazırgiyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(13), 266-296
- Erdinç, Z. (1999). Küreselleşme İstihdama Etkileri, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3, 2-10
- Ersoy, B.ve Şengül, C. (2008). Yenilikçiliğe Yönelik Devlet Uygulamaları ve AB Karşılaştırması. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 15(1), 60-73
- Eski, S. ve Güney, E. (2020). Dış Ticarete Karşılaşılan Finansal Risklere Karşı Alınacak Önlemler; Otomotiv Yan Sanayi İşletmesi Uygulaması, Gümrük ve Ticaret Dergisi, 7(20), 20-30
- Ferrantino, M. (2005). Quantifying the Trade and Economic Effects of Non- Tariff Measures, OECD Trade Policy Papers No:28, 5-69
- Gedik, M. (2010). Vergi Politikalarının Dış Ticaret Üzerindeki Etkileri: Türkiye İçin Hesaplanabilir Genel Denge Modeli Uygulaması, Maliye Dergisi, 159, 397-412
- Gençoğlu, A. (2013). Ticari Kapitalizmden Sanayi Kapitalizmine: Merkantilizm, Liberalizm ve Marksizm. Toplum Bilimleri Dergisi, 7(14), 81-93
- Gökmen, A. (2013). Tarife ve Tarife Dışı Engeller: Uluslararası Ticaret Uygulamaları, Ayırt Edici Özellikler Ve Türkiye. Ekonomi Bilimler Dergisi, 5(1), 17-26
- Göngen, M. (2013). Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Küreselleşmeyi Yöneten Üç Ana Kurum: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29, 118-133
- Güllü, İ. (2015). Türk Dış Ticaretinin Serbestleştirilmesi Bağlamında Türkiye- AB Gümrük Birliği Uygulamasının Rolü: Teorik Bir Bakış. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(4), 161-174

- Gültekin, S. (2010). Tarımsal, Ticarete Teknik Engeller; Sağlık, Bitki Sağlığı Önlemleri ve Standartları. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 5(2), 33-43
- Güneş, D., Mavuş, M. ve Oduncu, A. (2013). AB-ABD Serbest Ticaret Anlaşması ve Türkiye Üzerine Etkileri. TC Merkez Bankası Ekonomi Notları, 3-13
- Hatipler, M. (2011). Türkiye- AB Gümrük Birliği Antlaşması Ve Antlaşmanın Türkiye Ekonomisine Etkileri. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 16-31
- Hepaktan, E. (2008). Türkiye'nin Dönüşüm Sürecinde Dış Ticaret Politikaları. 2. Ulusal İktisat Kongresi, DEÜ İİBF İktisat Bölümü
- Hepaktan, C., Çınar, S. ve DüNDAR, Ö. (2011). Türkiye'de Uygulanan Döviz Kuru Sistemlerinin Dış Ticaret İle İlişkisi. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 3(5), 64-77
- Işık, N. (2015). Avrupa Birliği - Türkiye Dış Ticaret Akımlarının Geniştirilmiş Panel Çekim Modeliyle Tahmini, Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi, 1(23), 50-64
- Kalaycı, İ. (2011). 2008 Küresel Finans Krizi Sonrasında Dış Ticarete Korumacılık: Paradigma Kayması (mı?) . Maliye Dergisi, 77-97
- Kangalı, S., Uyar, U. ve Buyrukluoğlu, Selçuk. (2014). OECD Ülkelerinde Ekonomik Özgürlük: Bir Kümeleme Analizi. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 6, 96-108
- Karaş, G. (2017). Bağımlılık Teorisi Perspektifinden DTÖ Kapsamındaki Korumacılık Politikası Araçlarının Kullanımı. International Journal of Public Finance, 2(2), 247-261
- Kargı, V. ve Özügürlü, Y. (2007). Türkiye’de Küreselleşmenin Vergi Politikaları Üzerine Etkileri: 1980-2005 Dönemi. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(1), 276-288
- Karluk, S. (1995). Küreselleşen Dünyada Uluslararası Ekonomik Kuruluşlar ve Entegrasyonlar. Anadolu Üniversitesi Basımevi, 130-135
- Kesebir, M. (2018). 2008 Küresel Finansal Kriz ve Bu Krizin Türkiye’deki Ekonomik Göstergelere Etkisi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(4), 532-537
- Koçakoğlu, M. ve Özaydın, A. (2020). Yeni Korumacılık: Ticaret Savaşı mı? Küresel Liderlik Savaşı mı? Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 19(74), 631-643

- Kocamaz, S. (2015). Translantik Ticaret Ve Yatırım Ortaklığı Antlaşması'nın Dünya Ticareti Ve Türkiye Ekonomi Etkisi. Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi, 6(2), 31-56
- Koçtürk, O. ve Gölalan, M. (2010). 1923-1959 Türkiye Ekonomisinin Yapısal Analizi. Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, 45(2), 50-63
- Korkmaz, S. (2001). Satış Sonrası Hizmetler Ve Satış Sonrası Hizmetlerin Tüketiciler Açısından Değerlendirmesi, Mevzuat Dergisi, 48-69
- Koşar, S. (2016). "TABLET" Cinsi Eşyanın Sınıflandırılması ve Vergisel Boyutuyla Değerlendirilmesi, Gümrük ve Ticaret Dergisi, 8, 77-86
- Lynam, G. (2010). Using WTO Countervailing Duty Law to Combat Illegally Subsidized Chinese Enterprises Operating in a Nonmarket- Economy: Deciphering the Writing on the Wall. Case Western Reserve Uluslararası Hukuk Dergisi, 42(3), 741-773
- Mangır, F. ve Acet, H. (2014). Serbest Ticaret ve Korumacılık, Avrupa Birliği'nde Malların Serbest Dolaşımı ve Türkiye'nin Uyumu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 94-105
- Mermoud, A. (2010). Dünya Ticaret Örgütü'nün Yönlendirdiği Dünya İktisat Düzeni ve Türkiye'de Tekstil Sektörü Açısından Bir İnceleme. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 39(2), 343-357
- Movchan, V. ve Eremenko, I. (2003). Tarife Dışı Engellerin Ölçülmesi: Ukrayna Örneği. Avrupa Ticaret Çalışma Grubu'nun (ETSG) Beşinci Yıllık Konferansı, 2-3
- Nart, E. (2010). Gümrük Birliği'nin Türkiye'nin Dış Ticareti Üzerine Etkileri: Panel Veri Analizi, Yaşar Üniversitesi Dergisi, 2010, 5(17), 2875-2882
- Ongun, T. (2012). 1980'lerden Küresel Krize Dünya Ekonomisi. Ekonomik Yaklaşım Özel Sayısı, 23, 39-76
- Onuncu Kalkınma Planı Tekstil, Deri ve Hazır Giyim Çalışma Grubu Raporu (2014). Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporları, Ankara
- Orhan, O., İlhan, G. (2008). Dünya Ticaret Örgütü'nün Uluslararası Ticaretin Geliştirilmesi Yönündeki Çabaları ve İktisadi Kalkınma, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(25), 209-224

- Önder, K ve Şahin, M. (2016). Türkiye’de Tekstil Sektörünün Üretim Potansiyeli ve Devlet Teşviklerinin Etkinliğinin Analizi (2001-2015). Maliye Dergisi, 170, 25-38
- Özay, N. (2015). Uluslararası Ticarete Korumacılık ve Türkiye’de Uygulanan Koruma Önlemleri. Gümrük ve Ticaret Dergisi, 5, 24-33
- Özdemir, Ü., Yiğit, G. ve Oral, M. (2016). Cumhuriyetten Günümüze Ekonomi Politikaları Bağlamında Türk Dış Ticaretinin Gelişimi. Doğu Coğrafya Dergisi, 21(35), 151-172
- Özel, H. (2011). Türkiye’de Ticari Serbestleşmenin Tarihsel Gelişimi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi. 6 (2), 74-94
- Özkale, N. ve Karaman, F. (2006). Gümrük Birliği’nin Statik Etkileri. Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları, 1, 119.Özkaya, H. (2010). Tekstil Sektöründe Endüstri-içi Ticareti Etkileyen Faktörler Üzerine Ampirik Çalışma. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 117-138
- Özsoy, Ö. (2020). Avrupa Birliği İçhatları Işığında Seçici Dağıtım Seçenekleri İnternette Satış Yasakları, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 11(1), 136-157
- Öztürk, S. ve Saygın, S. (2017). 1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 6(12), 2-11
- Parıltı, H. (2013). Uluslararası Ticarete Korumacılık ve 2008 Krizi. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 48(2), 190-123
- Parıltı, H. (2015). Çok Taraflı Ticaret Sistemi ve Ticaret Politikaları: İthalatta Koruma Kolay Bir İş mi? İktisat Fakültesi Mecmuası, 65, 100-160
- Parıltı, H. (2019). Kobi’lerin Uluslararası Ticarete Karşılaştığı Tarife Dezavantajları. İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi, 6(1), 1-30
- Rubinova, S. ve Sebtı, M. (2021). The WTO Global Trade Costs Index and Its Determinants. Dünya Ticaret Organizasyonu Ekonomik Araştırma ve İstatistik Bölümü, 4-27
- Şahin, D. (2015). Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Endüstri-İçi Ticaretinin Statik Analizi: AB-15 Ülkeleri İle Karşılaştırma. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 50-63
- Sandalcılar, A. ve Yalman, İ. (2012). Türkiye’de Dış Ticaretteki Serbestleşmenin İşgücü Piyasaları Üzerindeki Etkileri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(2), 50.

- Saraçoğlu, F. (2009). 1930-1939 Döneminde Vergi Politikası. Maliye Dergisi, 157, 50-62
- Sarı, A., Demir, H. (2016). Dış Ticarete Lojistik Aşamasında Karşılaşılan Görünmez Engeller, Gümrük ve Ticaret Dergisi, 8, 88-93
- Savrul, B., Özel, H. ve Kılıç, C. (2013). Osmanlı'nın Son Döneminden Günümüze Türkiye'de Dış Ticaretin Gelişimi. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 8(1), 61-62.
- Selen, U. ve Gümüş, S. (2011). Piyasa Ekonomisinde Koruyucu İktisat Politikalarının ve Ticaret Politikası Önlemlerinin Analizi, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 2(3), 215-228
- Seyidoğlu, (2017). Uluslararası İktisat Teori Politika Ve Uygulama, Güzem Can Yayınları, 21. Baskı, 174.
- Seymen, D., Bilici, Ö. ve Şanlısoy, S. (2009). Türk Dış Ticareti'nin Yönü, Dış Ticaret Politikası Perspektifinden Bir Değerlendirme. Anadolu International Conference in Economics, 2-25
- Şişman, M. ve Bağcı, E.(2014). Türkiye Tekstil Ve Hazır Giyim Sektöründe İthalat Bağımlılığı, Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi, 36(1), 30-51
- Tekbaş, M. ve Yıldırım, M. (2016). G-8 Ülkelerinde Yeni Korumacılık Politikaları, Sosyal Bilimler Dergisi, 9, 458-478
- Tekin, Ü. (2019). Tercihli Ticaret Antlaşmalarında Menşe Kurallarının Önemi. Uluslararası Akademik Değer Araştırmaları Dergisi, 5(1), 15-23
- Telli, R. (2016). Transatlantik Serbest Ticaret Anlaşması Sürecinde AB – ABD ve Türkiye, İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 4(3), 82-89
- Temiz, D. (2009). Gümrük Birliği İle Birlikte Türkiye'nin Dış Ticaretinde Yapısal Değişimler Oldu mu?. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 8(1), 118-138
- Topçu, F. (2019). Gıda Güvenilirliği Ve Serbest Ticaret Dengesi(zlığı): Dünya Ticaret Örgütü Sağlık Ve Bitki Sağlığı Önlemlerin Uygulanması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 64, 866.
- Uçkaç, A. (2010). Türkiye'de Neoliberal Ekonomi Politikaları ve Sosyo-Ekonomik Yansımaları. Maliye Dergisi, 158, 423-430
- Uğur, A. (2004). Türkiye'nin Dış Ticaretinde Tekstil-Giyim Sektörünün Yeri ve Yeni Rekabet Dönemi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü, 27-48

- Yağmur, M. ve Karakaya, G. (2018). Çin Sanayi Sektörünün Yapısal Değişimi: Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Dersler. Maliye ve Finans Yazıları, 110, 163.
- Yenipazarlı, A. ve Erdal, F. (2010). Dış Ticaretin Serbestleşmesi ve Ekonomik Büyüme, Ekonomi Bilimler Dergisi, 2(1), 17-23
- Yıldız, S. ve Şengün, H. (2018). Dünya Ticaret Örgütü'nün Çevre Koruma Politikaları. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 25(1), 232.
- Yılmaz, V. ve Tuncay, M. (2012). Finansal Liberalizasyonun Tasarruf ve Yatırım üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2012, 26(3-4), 346-361
- Yörür, N. (2010). 1990 Sonrası Türkiye'de Uygulanan Kırsal Alan ve Tarım Politikaları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 4-18
- Yücel, Y. (2010). Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi. Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi, 39(2), 228-246
- <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/104malicozum/9%20cevdet%20bozkurt.pdf>.
- <http://www.adaso.org.tr/WebDosyalar/Sayfalar/Sunumlar/Nisan%202019/Damping%20ve%20Sübvansiyon.pdf>.
- <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/frmmakale/2010-1/1.pdf>.
- <https://www.aso.org.tr/yayinlarimiz/ttipveturkiye.pdf>.
- <https://www.bianet.org/bianet/print/4569-dunya-ticaret-orgutu-nedir>.
- https://www.emo.org.tr/ekler/dfde5f81bd3bd41_ek.pdf.
- <https://www.gib.gov.tr/kanun-madde-goruntule>.
- <https://www.ihkib.org.tr/tr/dis-ticaret/ihracat/d.t.o-anlasmalari/k-279>.
- https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=31&id=236.
- <https://www.itkib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-dis-ticaret-ihracat-rehberi-dto-anlasmalari.html>.
- <https://www.itkib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-dis-ticaret-mevzuat-standardizasyon-dis-ticarete-teknik-duzenlemeler-ve-standardizasyon-rejimi-karari.html>
- <http://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-dis-ticaretle-ilgili-uluslararasi-anlasmalar-hangileridir.html>.

<http://www.oaib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-sikca-sorulan-sorular-teknik-duzenlemeler-ve-standartlar-hakkinda-bilgi-verebilir-misiniz.html>.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200312-1.htm>.

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma_Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf.

https://www.sobiad.org/eJOURNALS/journal_IJSS/archives/2011_2/jarolim_antal.pdf

https://www.tepav.org.tr/upload/files/1432105695.1.DTO_Cok_Tarafli_Ticaret_Muza_kereleri_ve_Turkiye.pdf.

<https://teknikengel.gov.tr/teknik-engel-nedir#>.

<https://ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari/korunma-onlemleri>.

<https://ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari>

<https://ticaret.gov.tr/urun-guvenligi/ticarete-teknik-engeller>.

<https://ticaret.gov.tr/urun-guvenligi/ticarete-teknik-engeller>.

<https://www.tugem.com.tr/mevzuat?mlid=1937>.

https://unctad.org/system/files/official-document/ditctab20122_en.pdf.

https://unctad.org/system/files/official-document/iteiia20037_en.pdf.

<https://unctad.org/webflyer/international-classification-non-tariff-measures-2019-version>.

https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm.

8. EKLER

8.1. Etik Kurul İzni

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	TÜRKAY GIRAN
ÖĞRENCİ NO	20181460
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	ULUSLARARASI TİCARET VE PAZARLAMA
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2021 / 2022 - Güz Dönemi Kaydını Yeniledim.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Tarife Dışı Engeller: Türkiye Avrupa Birliği Arasındaki Tekstil Ticaret Üzerine Bir Uygulama
TEZİN AMACI	Bu inceleme sırasında; Türkiye'nin geçmişten günümüze dış ticaret hacminde büyük bir paya sahip olan Avrupa Birliği ile yapmış olduğu tekstil ticaretindeki tarife dışı engeller detaylı irdelenip, aktarılması amaçlanmaktadır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Tarife dışı engeller ise, uluslararası ticareti vergi haricinde kısıtlayan uygulamalardır. Ticarete engellerin uluslararası ticaret üzerindeki olumsuz etkilerinin artmasına paralel olarak bu önlemler önce GATT, daha sonra ise DTÖ bünyesinde ele alınmaya başlanmıştır. Tarife dışı engeller hemen hemen her sektörde karşımıza çıkabilmektedir. Dünya'nın artık duyarlı olduğu küresel korumacılık hareketleriyle yada insan ve hayvan sağlığı konusunda daha dikkat çekmek üzerine bu alanlarda daha katı yaptırımlar içeren tarife dışı görünür yada görünmez engeller uygulanmaktadır. Biz de bu araştırmamızda Türkiye Avrupa Birliği dış ticaretinde tekstil sektörüne dayalı tarife dışı engellerin saptırıcı bir yönünün olduğunu 2016-2020 gümrük tarife cetvellerine bakıldığında konulan engellerin aynı istikrarla tekrarlandığına özellikle 52. fasıl pamuk sektöründe yaşanan kısıtlamaların ticareti bir hayli zorlaştırdığı yönünde tespitler elde edilmiştir.

ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Tekstil Sektörleri, 52. Fasıl (Pamuk, Pamuk Döküntüleri, Pamuk İpliği, Pamuktan Dokunmuş Mensucat, Pamuklu Kumaş, Pamuktan Dokunmuş Diğer Mensucat).
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI-ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Gönüllük Esasına Göre Mersin Gümrük Müşavirlerinden Elde Edilen Gümrük Tarife Cetvelleri Işığında Analiz Yapılmaktadır.
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	YOK
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	YOK
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) SayfaÖlçeği. 2) (.....) SayfaAnketi. 3) (.....) SayfaFormları. 4) (.....) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: TÜRKAY GIRAN		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır TARİH: 17 / 06 / 2021				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konuUluslararası Ticaret..... faaliyet alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANINI N ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI			
Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Semiha AYTEMİZ	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Murat KOÇ			
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: . Doç. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Doç. Dr.			
İmzası: Evrak Onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası: Evrak Onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası: Evrak Onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası: Ens. Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır.			
17 / 06 / 2021	17 / 06 / 2021	17 / 06 / 2021	17 / 06 / 2021			
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİN-KARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tefvik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası :Ens. Müdürlüğün de evrak aslı imzalıdır	İmzası:Ens. Müdürlüğün de evrak aslı imzalıdır	İmzası :Ens. Müdürlüğün de evrak aslı imzalıdır	İmzası :Ens. Müdürlüğün de evrak aslı imzalıdır	İmzası :Ens. Müdürlüğün de evrak aslı imzalıdır	İmzası :Ens. Müdürlüğün de evrak aslı imzalıdır	İmzası :Ens. Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır
... / ... / 20....	... / .. / 20....	... / / 20....	.. / / 20....	... / / 20....	... / / 20....	... / / 20....
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE		Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 07 / 10 / 2019 - 09 / 12 / 2019. tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi taraflarımızca uygundur.				
OY BİRLİĞİ İLE						
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

8.2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “TARİFE DIŞI ENGELLER: TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ ARASINDAKİ TEKSTİL TİCARET ÜZERİNE BİR UYGULAMA başlıklı araştırma “...MERSİN GÜMRÜK MÜSAVİRLERİ...” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu inceleme sırasında; Türkiye'nin geçmişten günümüze dış ticaret hacminde büyük bir paya sahip olan Avrupa Birliği ile yapmış olduğu tekstil ticaretindeki tarife dışı engeller detaylı irdelenip, aktarılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Nedeni: .. Dış ticaret politikalarının Türkiye'ye etkileriyle birlikte yeni korumacılık adı altında konulan bazı gözetim kısıtlamalarının tekstil sektörüne nasıl bir etki yarattığı konusunda durulması, bu etkinin belirtilen sektörün toplam dış ticaret payına nasıl yönde etkilediğinin incelenmesidir. Çalışmamızda problem noktamız; tarife dışı engellerin Türkiye'nin dış ticaret payının yüksek olduğu ülke grubu olan AB ile yapılan tekstil ticaretinde uygulanan engellerin incelenmesi ve bu engellerin dış ticareti saptırıcı etkisinin olup olmadığına bakılmasıdır. Bu etkilerin istikrarlı olup olmadığı ve nasıl bir trend içinde gerçekleştiğine çalışmamızda yer verilmektedir.

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Türkiye- AB Arasındaki Dış Ticaret ilişkisi

Çalışmaya Katılım Onayı:

Araştırmanın amacını, nedenini, yürütüleceği yer ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Araştırma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu araştırmaya ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile ***)

Adı-Soyadı:
İmzası :

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Turkay GIRAN

e-posta:

İmzası: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır

***Online yapılacak uygulamalarda, ıslak imza yerine, bilgilendirilmiş onam formunun anketin ilk sayfasındaki en üst bölümüne yerleştirilerek katılımcıların kabul ediyorum onay kutusunu işaretlemesinin istenilmesi gerekmektedir.

8.3. Çağ Üniversitesi Müdürlüğü Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100004438

17.06.2021

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hakkında

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.
İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Betül Yüksekbaş, İrem Ceren Çakır, Rıza Ünsal, Türkay Gıran** isimli öğrencilerimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'lerde sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 4 Adet öğrenciye ait tez evrakları listesi.

E-Posta: aycankol@ceg.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama adresi: <https://abs.cag.edu.tr/BelgeDogrulama> - Doğrulama kodu: 5DC44AF

8.3. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100004905
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

05.07.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 21.06.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100004510 sayılı yazınız.
b) 17.06.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100004438 sayılı yazınız.

İlgi yazıda söz konusu edilen Betül Yüksekbaş, İrem Ceren Çakır, Rıza Ünsal, Türkay Gıran, Hanım Hande Erçakallı isimli öğrencilerin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

E-Posta: mertfikircioglu@cag.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama adresi: <https://kbs.cag.edu.tr/BelgeDogrulama> - Doğrulama kodu: CD62F2D